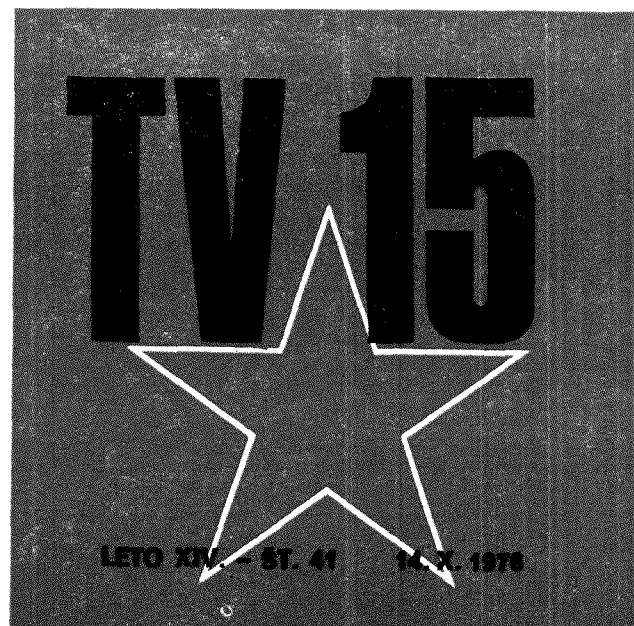
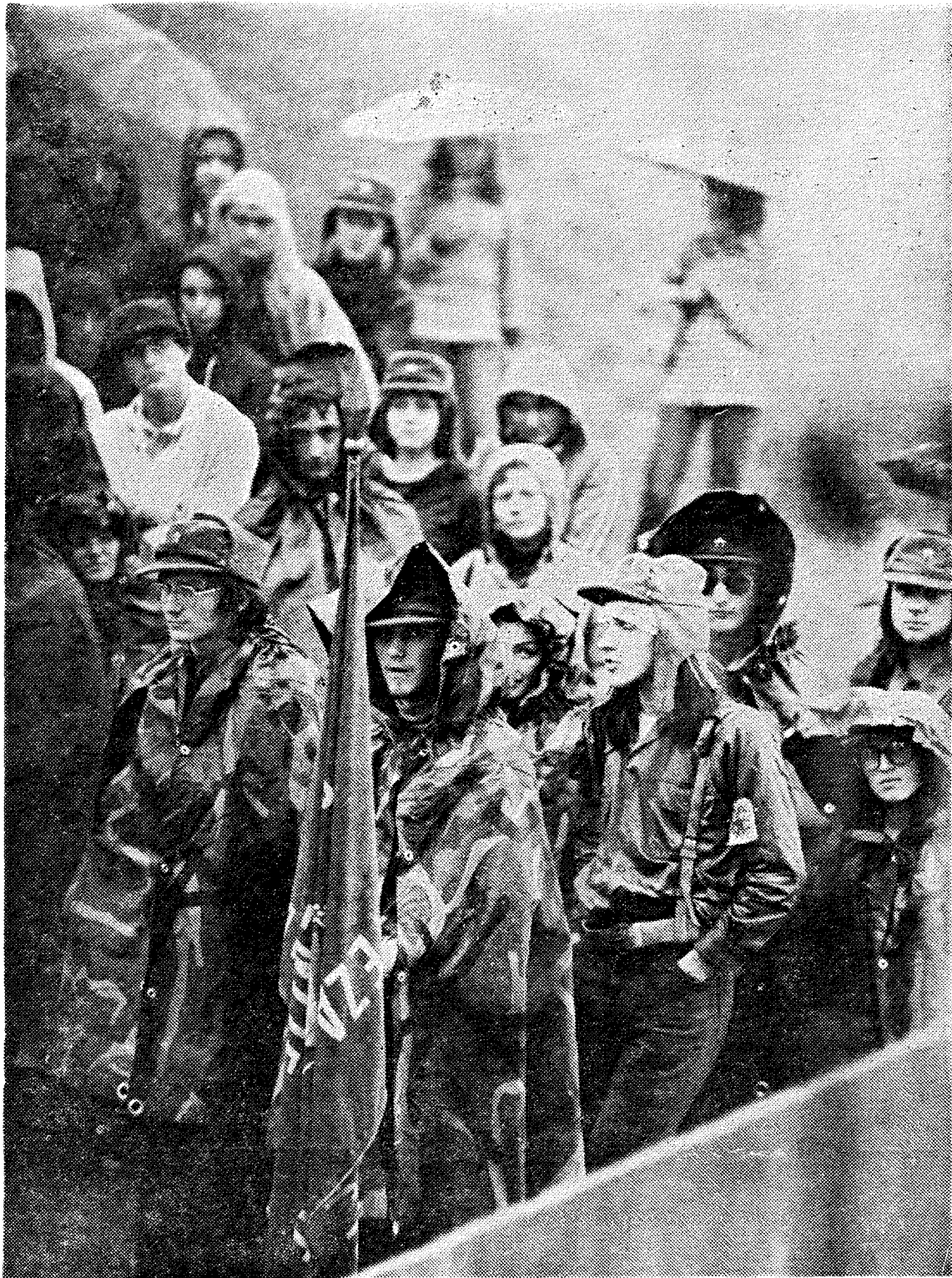

Vedno mladi bataljoni

Na gimnaziji Ivana Cankarja v Ljubljani so v oktobru ustanovili pohodno enoto, v katero so se včlanili dijaki, ki jih, kot so sami rekli, družijo veselje do hoje in oživljanja tradicij narodnoosvobodilnega boja. Ker se pohodna enota imenuje »Cankarjev bataljon«, je prišlo do hitre odločitve: pojdimo v Dražgoše, prizorišče legendarne borbe partizanskega Cankarjevega bataljona! Tja so se odpravili 5. oktobra in tu je posnetek s tega pohoda. O pohodu, o mladih pohodnikih, o Dražgošah... bo stekla beseda tudi v prihodnji številki našega časnika, ko bomo v »TV 15 za mladih« objavili reportažo izpod peresa ene izmed pohodnic.

Foto: TOMAŽ LAUKO

S KULTURO OD GUBCA DO LACKA

Videm ob Ščavnici zaživi večkrat na leto. V njem je skoraj vsaka hiša nekakšna galerija, vsak vrt razstaveni prostor. Spomladi se sprehajajo v njem kiparji samouki, poleti pridejo tja slikarji in se naselijo v prekmurski domačiji v Seliščih. Oko najde tu počitek, misel odleti svojo pot. Mila in slikovita pokrajina ponuja ustvarjalcem nešteto motivov, hrasti, hojke, češnje, lipe ponujajo svoja debla. Mehka pokrajina, mehak material.

Kraji ob meji, ki je že pred stoletji spodbujala prebivalce k narodni zavesti, bitka za združeno Slovenijo, ki je kalila narodnega duha, ljubezen do domače zemlje. Prekmurska hiša je nenadomestljiva, prav tako so nenadomestljivi ljudje v njej. Se danes je v njih uporen duh, ljubezen do domače zemlje, čeprav jim daje bore malo kruha. Odhod v tujino ne more biti rešitev, družba bi morala poskrbeti za te kraje, za te ljudi, da bi bilo med trtnimi griči še več domačij, še več veselih slovenskih obrazov.

Bili pa so ti kraji že od nekdaj zibelka lepe besede in slikarskih stvaritev. Tudi narodne igre so pisali, največ o težkem življenju in bojih tlačanov s fevdalno gospodo. Umetnost in boj za obstanek sta hodila vedno v korak in tradicija se je ohranila do danes.

Proza teh krajev se naslanja na domače, kmečko delo, likovna umetnost na družbenopolitično vsebino. Zanimivo je, da je prav umetnost tista, ki te kraje in še posebno Videm ob Ščavnici povezuje z drugimi kraji ožje in širše domovine, bolj kot gospodarstvo, bolj kot turizem. Umetnost je tista, ki družijo ljudi, umetnost je tista, ki od tod odhaja in sem prihaja. Kot oblak potuje, ki ga je kiparska roka postavila na visoko podnožje Slovenskih goric, ob vhodu v to vas, ki je ena sama forma viva, živa oblika.

Stvarna, figuralna umetnost, ki tod prevladuje, pa že dobiva tudi abstraktne oblike in vsebino, že je čutiti vpliv zunanega sveta, vpliv, ki ga je bilo želeti, hkrati pa se ga je tudi bati, v kolikor ga pravilno ne obvladamo.

Prebivalstvo teh krajev je še čisto pri sprejemanju vplivov in tega se zavedajo tako umetniki, ki tja prihajajo ustvarjat kot tudi družba v celoti. Zato je prodor umetniških proizvodov, konkretno omenimo knjige založbe Borec iz Ljubljane, težka in odgovorna naloga, ker v širšem smislu prevzema na svoje rame neke vrste vzgojo odnosa do kulturnih dobrin. V primeru končnega uspeha pa je seveda tako delo poplačano z najslajšim zadovoljstvom, ki ga človeško delo lahko pripravi svojemu duhu.

NEVA MUŽIČ

Med Kreftovino in Gubčevim domom v Vidmu ob Ščavnici se je ubrano predstavila kultura vseh vrst: kipi, spomeniki, petje, ljudje, domači in tuji.

Kdo se skriva za koroškim vprašanjem

str. 2

Še pred zimo na Tolminskem nova pomlad

str. 5

Popolna varnost za partizanske ranjence

str. 4

Laži o nemških koncentracijskih taboriščih

str. 12

Pismo iz Francije

Odmev na sestavek Lučke Lešnik, objavljen v »TV-15 za mladino«

Iz misli, ki sem jih nanizala v nadaljevanju pisma, je razvidno, zakaj sem se odločila pisati. Vljudo vas prosim, da pismo objavite. Mogoče je v njem kakšna misel, ki bi zanimala mlade in celo odrasle. Bila bi zelo počaščena, če bi te moje vrstice objavili na eni izmed strani vašega časnika, ki so polne resničnega človeka in resničnega življenja.

Do vašega časnika pridem le, kadar sem v domovini. Tako ga prebiram le enkrat ali dvakrat na leto in takrat ga preberem od prve do zadnje strani z enakim zanimanjem.

Zdaj pa bodo moje besede pravzaprav namenjene Lučki Lešnik, ki jo poznam samo preko pisanja v »TV 15«.

Kakšno presenečenje, draga Lučka, ko sem v 18. številki TV 15 ugledala fotografijo botrice, ki sem jo premnogokrat gledala tudi v družinskem albumu! Antonija Lešnik, tvoja stara mama, je

bila pravzaprav botrica mojima sestrama, draga prijateljica pa moji mamici, kot je bil tvoj dedek prijatelj mojega očeta. Tudi jaz sem se z drugimi člani moje družine slikala z njo in to fotografijo hranim kot dragocen spomin. Prav takšna je na

tej sliki, kot na tisti, ki je bila objavljena v TV 15. In pred menoj je oživel spomin nanjo.

Tvoja stara mama je bila vedno dobro razpoložena. Bila je ena izmed tistih ljudi, ki bodrijo druge in ki jih krasi pogum, ki ga ima lahko samo človek izjemnih človeških vrednot. Bil je to pogum, ki ga je dobesedno prenesla na vse okrog sebe. Ta pa je storil, da so jo vsi imeli radi. Tako nas ni čudilo, ko smo zvedeli, da je s svojim vedenjem, polnim dostojanstva in poguma, onemela celo gestapovca in da je celo sovražnikove žene pripravila do solz.

Iz spoštovanja do takšnega vedenja, poskušamo vsi, kjer koli smo, ti v domovini in jaz v tujini, nadaljevati njeno delo, delo pogumne in zavedne Slovenke, Jugoslovanke! Ne zgleđujemo se po tujem, saj imamo v naši slavni zgodovini toliko velikih in svetlih vzgledov, še posebno v narodnoosvobodilnem boju, na katerih se lahko učimo!

Tako tisti, ki so trpeli, niso trpeli zaman. Naše svetle tradicije so naša last, nadaljevati jih moramo in prenesti prihodnjim rodovom, resnične in neokrnjene. Še več: predstaviti jih moramo tudi zunaj naših meja!

Biti Slovenka, Jugoslovanka, draga Lučka, je včasih res v tujini težko, toda tudi nepopisno lepo, pa čeprav je skrito v tihem kotičku naših src in naše zavesti. Za nič na svetu tega ne bi hotela zamenjati. Za nič!

In ob koncu: Če boste objavili te moje vrstice, vas prosim, če mi pošljete TV 15, v katerem bodo objavljene.

Lepo pozdravljeni, vsi v uredništvu in tudi Lučka!

ZORKA OVIJAC-ZENDELSKA,
Paris 75018
3, Villa Dancourt

Ali niso to pravičnejše verzije?

Še o »Dnevniku potovanja po obeh Nemčijah«

Ker sem pred odhodom v invalidski pokoj živel na Jesenicah osemnajst let, sem neštokrat slišal od tamkajšnjih borcev takšne in precej podobne pravičnejše verzije, ki jih je v »Dnevniku potovanja o obeh Nemčijah« opisal tovariš Svobljak iz Mojstrane. Takšnim verzijam smo se člani ZB NOV, ki smo se na Jesenice preselili po osvoboditvi, ironično posmehovali. Za vsebino imenovanega dnevnika se nisem zmenil vse do reagiranja tovariša Slovenka.

Če bi širom po naši ožji in širši domovini na tak ali podoben način čakali partizanski borci, kdo jim bo pokazal pot v hribe in gozdove, kot so ti »junaki« v nekdanjem Sokolskem domu na Jesenicah čakali, kdaj jih bodo kot dojenčke Nemci položili v partizanska naročja, bi se po vsej verjetnosti za nas Jugoslovane vojna kaj klavrn

končala. Če so ti »junaki« z Jesenic zaman čakali na zvezo, pa bi lahko bili po polurnem sprehodu že v varnem zavetju gozdov v Karavankah oziroma na Mežakli, kaj bi potem rekli, mi, ki smo prišli kot slovenski izgnanci iz Nemčije k partizanom!

Jaz sem, na primer, imel zvezo v Vižmarjih, toda v Dravogradu me je z vlaka nagnal neki nemški »lajtant«. Odpotoval sem v Brestanico in poiskal predvojnega rudarskega sodelavca, za katerega sem samo slutil, da je partizanski sodelavec, pa sem se po njegovi zasluzi vključil v partizanske vrste. Nekaj pred tem sem tudi stal tak, kot me je mati rodila, v Grazu pred nemškimi oficirji in zdravniki, ki so me potrdili za nemškega Gebirgsjägerja (pionirja), čeprav mi je v legitimaciji pisalo, da sem brez državljanstva. Verjetno bi tudi jaz prelivl kri za Hitlerja, če bi čakal, da me bodo prišli v Graz mobilizirati partizani. Verjetno se tudi pozneje ne bi mogel priključiti narodnoosvobodilnemu boju, ker sem bil izgnan iz Spodnjega Posavja ter jeseni 1941. leta v Nemčijo, če ne bi sam na svojo roko poiskal partizansko zvezo.

Ceprav se nisem boril na Gorenjskem, so mi teoretično zelo dobro znane razmere narodnoosvobodilnega gibanja na območju Jesenic in Zgorajšavske doline, da se vsebini članka, ki ga je napisal priznani pedagog tovariš Svobljak iz Mojstrane, zelo čudim.

Čudim toliko bolj, če se spomnim, da sta že 1. avgusta 1941. leta padla na Mežakli dva jese-niška prvoborca. Temu v prid govori tudi spominska plošča velikega števila padlih borcev, ki je vzidana v pročelje delavskega doma pri Jeleni na Jesenicah, da o knjigi »Pod Mežakljo in Karavankami so se uprli« izpod peresa Franca Konobla-Slovenka sploh ne govorimo. Če sem kot dopisnik TV 15 potreboval podatke, sem se zatekel na oddelek za delavsko gibanje in narodnoosvobodilni boj pri muzeju jese-niške železarne. Zbranega imajo toliko bogatega gradiva iz predvojne revolucionarne proletarskega gibanja in iz narodnoosvobodilnega boja, da lahko upravičeno trdim, da je članek tovariša Svobljaka, ki je bil objavljen v Listih, prilogi Železarja, številka 27/6, pravičnejša verzija, ki ji nihče ne verjame, če se le količkaj spozna na zgodovino narodnoosvobodilnega gibanja železarskih Jesenic.

Kljub prepričanju, da moramo prihodnjim rodovom pri pisanju naše polpretekle zgodovine naše socialistične revolucije natočiti čistega vina, nam tako in podobno pisanje bolj škoduje kot koristi. Tudi odgovor tovariša Svobljaka v 37. številki TV 15 tovarišu Konoblu tega ne more spremeniti, ker v tem članku ni ničesar oprijemljivega in utemeljenega za to pisanje, ki ti nehoče vsiljuje občutek omalovaževanja naše socialistične revolucije, ki se je v času od 1941 do 1945 razvijala na območju jese-niške občine. To pa je tudi masna kost za glodanje sovražnikov narodnoosvobodilnega gibanja, ki bi radi zavestno zmaličili njegovo zgodovinsko poslanstvo in prebito kri ter življenje 1.700.000 padlih jugoslovanskih partizanskih borcev, internirancev in političnih zapornikov.

ZORKO KAREL,
Zavratac 32
p. Studenec

Kdo se skriva za koroškim vprašanjem?

Oglušujoča detonacija, ki je nedavno raznesla spomenik veljaku dr. Steinacherju, zaslužnemu za »pozitiven« izid koroškega plebiscita po prvi svetovni vojni, je znanilka novega vala napetosti v območju avtohtone naselitve Slovencev na južnem Koroškem. Že samo žrtvovanje tako pomembnega, komaj odkritega spomenika kaže, da bodo velikomemški šovinisti v prihodnje uporabili prav vsa sredstva, tudi silo, če se slovenska skupnost v deželi ne podredi zahtevam večine ter se ne pusti prešteti. Surovi fizični napad avstrijske žandarmerije v Škocijanu in Sinči vasi na mirne in disciplinirane slovenske demonstrante ter pripombe, da jih prihodnjič namesto udarcev čakajo streli v tilnik ali celo obešanje, govori o pripravljanju takšnega vzdušja, ki bi najbolj ustrezalo obdobju pred ugotavljanjem manjšine.

Prav ta demonstracija sile po večini vodi deželo v konfrontacijo obeh narodnih skupnosti in to v času, ko želimo ustvariti evropski parlament in ko govorimo o svetovni uniji. Avstrijski šovinizem pomeni anahronizem, ker ruši osnove na katerih ležijo upi demokratično usmerjenih množic, cigar hotenja so izražena z nedavnim helsinškim sporazumom. Tem naprednim silam stojijo nasproti ostanki tistih družbenih struktur, ki so v Koroški, v deželi negotovosti in zaostalosti našli plodna tla za nebrzdani razmah predsodkov, ki se nenehno hranijo s protislovensko mržnjo; njihovo geslo je: »Samo nemški Slovenec je dober Slovenec«, in zato vsako prizadevanje za uveljavitev narodove samobitnosti označujejo kot veleizdajo, ker večinski narod

sprejema samo pripravljenost na asimilacijo manjšine.

Takšno gledišče je zastopal tudi avstrijski delegat dr. Paahr, ki je bil na sedežu OZN v odboru za odpravo rasne diskriminacije mnenja, da si je treba prizadevati za odpravo etničnih razlik z nacionalno integracijo, ne pa razvijati narodnostne lastnosti in vrednote.

Povsem jasno je, da se za teorijo o nacionalni integraciji (oziroma pravici do asimilacije) skriva velikomemški hegemonizem, saj se nihče prostovoljno ne odpove svojemu jeziku in narodu. Pri raznarodovalnem delu se najbolj odlikujejo tisti Korošci, ki svoj manjvrednostni kompleks zaradi slovenskega izvora prikrivajo z napadi proti tistim sodeželanom, ki so skle-

nili obdržati svojo narodnost. Koroški Slovenci se proslave 1000-letnice dežele niso hoteli udeležiti, ker zanika slovensko obdobje, ki je trajalo skoraj 400 let; s tem jim šovinisti jemljejo pravico do domovine, oziroma ozemlja, ki je edini pravi in konstitucijski agens manjšine, na to pa jih še s skrajno nedemokratičnim diktatom — preštevanjem — skušajo razbiti in razdvojiti ter statistično izbrisati iz Roža, Podjune in Zilje.

ZAPELJIVI VABI SLOVENCIM NE BODO NASEDLI

Šovinistična večina je trdno odločena, da v deželi ohrani vse značilnosti velikomemške Ostmarke, ki bi še vnaprej bila zadolžena pri reševanju vprašanj na jugovzhodu Evrope. Zato je potrebno zanikati tisto obdobje preteklosti, v kateri so Korošci in Bavarci plodno sodelovali na osnovi pravno urejenega pogodbenega razmerja, ki je omogočilo sožitje obeh ljudstev dežele. S terorjem, s hišnimi preiskavami in preštevanjem skušajo uničiti še zadnje osnove karantanske, slovensko-nemške dvojnosti dežele, ki bi v sedanjih razmerah morala postati osnova za novo, višjo obliko sožitja. Vemo, da nemškimi šovinistom nikoli ni bilo do ureditve manjšinskih vprašanj; izjave, protizjave, obljube, grožnje, napovedi itd., ki smo jim komaj sledili, bi lahko nosili prizvok burke, če ne bi bile povezane s tako pomembnim manjšinskim vprašanjem. Vse te domislice iz zakladnice avstrijske diplomacije sodijo v politično taktiko Dunaja, ki naj bi Slovence zmedla, jih omeščala ter tako mirno pripeljala k štetju »posebne vrste«. Sam avstrijski kancler B. Kreisky, ki je pravi virtuoz taktike zavajanja, nas skuša pomiriti z izjavo, da je ugotavljanje manjšine le statistično pomagalo, ki naj omogoča izpolnjevanje določil državne pogodbe (štetje bo avstrijskim oblastem služilo za dodeljevanje pravic na-

šli manjšini po odstotkih, tako se bodo izognili določilom državne pogodbe, ki predvideva globalno in teritorialno zaščito naše narodnostne skupnosti). Njegov deželni glavar L. Wagner pa je med drugim označil zakon o ljudskem štetju posebne vrste in zakon o narodnostnih skupnostih kot akt, ki bo prišel v anale zgodovine. Pozval je Korošce, da na podlagi »zgodovinskega kompromisa« med obema skupnostima omogočita izvedbo sprejetih zakonov (zakona sta sprejeta brez konsultacije in pristanka koroških Slovencev).

Tej zapeljivi vabi, ki se skriva za tako napredno parolo, pa koroški Slovenci ne bodo nasedli, saj je prav isti glavar že odrekel naši manjšini pravico do povezave z matičnim narodom in zagrozil, da bodo tisti, ki se ne strinjajo s sklepom treh večinskih strank, proglašeni za izvenparlamentarno opozicijo, kar pomeni izenačiti jih tistimi socialnimi elementi, ki se s terorističnimi metodami borijo proti družbenemu ustroju Zahodne Evrope; in še več: oblasti sodnijsko zasledujejo slovenske aktiviste, ki jim poleg tega, da so izvedli napisne akcije in trosili letake očitajo še »tvorjenje band«, kar kaže na težnjo, da bi demokratični boj Slovencev za narodnostne pravice kriminalizirali in manjšino tako potisnili v politično izolacijo.

Z zastraševanjem skušajo nagnati našo manjšino k nepremišljenim dejanjem, da bi ji tako odvzeli status pravne zaščite in dobili potreben alibi za likvidacijo tistih ostankov naše skupnosti, ki se je kljub asimilacijskim tokovom le obdržala.

NOVI BORBENI DUH

Nova generacija koroških Slovencev je mučeništvo kot sinonim za neaktivnost in strahopetstvo raje zamenjala z radikalnejšimi oblikami narodnostnega boja, ki zahteva nastopanje množic, akcijsko enotnost vseh sil in zavezanost za demokratičnimi elemen-

NE PREZRITE

Dokazovanje posebne dobe iz NOB

Vse kaže, da bomo morali o dokazovanju posebne dobe iz NOB in priznanju dvojnega štetja s pričami še pisati, saj že v tem trenutku obstaja mnogo vprašanj, ki so jih postavili udeleženci regionalnih posvetovanj in ki so potekala v času med 20. 9. in 1. 10. letos. Ker imajo skoraj vsi naši članki s podobno vsebino svetovalni namen, si bomo danes podrobneje ogledali že omenjena vprašanja udeležencev posvetovanj v Sloveniji.

KAJ VSE SODI K ZAHTEVKU ZA IZDAJO POTRDILA IN KJE JE POTREBNO ZAHTEVEK ZA PRIZNANJE POSEBNE DOBE VLOŽITI?

Vlogo-zahatevek za izdajo potrdila s katerim je mogoče postopek začeti je potrebno vložiti pri občinskem odboru ZZB NOV.

Zahatevek in izjave prič je potrebno napisati v dveh izvodih z opisom udeležbe v NOV oziroma aktivno in organizirano delo v NOV (obrazec 1). Kot dokaz za vsako navedeno obdobje kot je na primer delo na terenu, v zaporu, internaciji in podobno je potrebno predložiti izjave dveh prič, katerih podpisi morajo biti overovljeni pri pristojnem organu občinske skupščine oziroma sodišču.

Drugi izvod oziroma kopijo zahtevka in pismene izjave prič obdrži vlagatelj sam, ko prejme potrdilo predsedstva občinskega odbora ZZB NOV pa naslovi celotno vlogo za priznanje dvojnega štetja v posebno dobo s pričami na ustrezno podružnico skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Vlogi mora vlagatelj priložiti tudi potrdilo občinskega odbora ZZB NOV (obrazec 2), opis dela za NOB in overjene izjave prič. Zaradi učinkovitega informiranja v zvezi z »dvojnim štetjem« morajo biti potencialni vlagatelji seznanjeni z dejstvom, da občinski odbori ZZB NOV nepopolnih vlog ne bodo sprejemali.

KAJ POMENI NEPREKINJENO DELO ZA NOB?

V primeru da je nekdo aktivno in organizirano delal za NOB v letu 1942 in bil nato zaprt ter interniran pa se po vrnitvi iz internacije oziroma zapora ni ponovno vključil v organizirano delo za NOB oziroma ni stopil v NOV pomeni, da je delo za NOB prekinil in tako izgubil pravico do izdaje potrdila. Če je ta-

ka oseba po prekinitvi vstopila v NOB v letu 1944 in ostala v sestavi enot NOV do konca vojne je mogoče izdati potrdilo samo za neprekinjen čas udeležbe do 15. 5. leta 1945.

ALI JE MOGOČE DRUŽINI UMRLEGA IN PADLEGA BORCA NOV IZDATI POTRDILO?

Potrdilo s katerim je mogoče pričeti postopek se lahko izda družini umrlega borca NOV, če leta ni uveljavljal posebne dobe, medtem ko družini padlega ni mogoče izdati potrdila, ker te družine uveljavljajo pravice iz naslova invalidskega zavarovanja vojaških invalidov.

V članku v prejšnji številki smo navedli osebe oziroma kategorijo oseb katerim ni mogoče izdati potrdila, danes pa moramo opis razširiti še na nekdanje udeležence zaveznških vojska, in udeležence tujih odprniških gibanj.

V KATERIH PRIMERIH LAHKO UVELJAVLJAJO OBČANI ŠTETJE POSEBNE DOBE NEPOSREDNO PRI SPIZ IN ZATO NE SODIJO V »KROG« OSEB, KI BODO TO DOBO LAHKO UVELJAVILE LE NA OSNOVI POTRDILA PREDSEDSTVA ZZB NOV?

Osebe, ki lahko že po sedaj veljavnih predpisih uveljavljajo štetje posebne dobe tudi po datumu 31. 12. 1966 neposredno pri skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, potrdila predsedstva ZZB NOV niso upravičeni zahtevati. To pravico pa imajo:

— osebe, ki lahko dokazujejo posebno dobo z listinskimi dokazi. Kot listinski dokaz mislimo javno listino oziroma nek drug pismen dokument. Omeniti moramo,

da se kot listinski dokaz za dokazovanje posebne dobe v praksi uporablja predvsem vojaška knjižica, arhivsko gradivo inštituta za zgodovino delavskega gibanja, muzeja ljudske revolucije Slovenije, muzeja narodne osvoboditve Maribora ter drugih muzejev ljudske revolucije, potrdila zveze združenj borcev NOV izdana do konca leta 1957 in mnenja zveze borcev NOV, izdane do konca leta 1966. V primeru, da iz takšnega dokaza ni mogoče »zaključiti« na upravičenost do štetja posebne dobe, lahko vlagatelj dokazuje dodatno s pričami vsebino delovanja kakor tudi trajanje.

— osebe, ki posebne dobe niso uveljavile iz objektivnih razlogov in sicer v določenem roku, ki je bil za to določen. Kot objektivni razlog, ki je nastopil pred potekom roka je mogoče upoštevati predvsem daljše bivanje v tujini, dlje trajajoča duševna bolezen in prestopanje zaporne kazni.

— osebe, ki posebne dobe niso uveljavile v roku, ker so bile do 31. 12. leta 1966 izven delovnega razmerja. Ti občani imajo možnost dokazati posebno dobo s pričami v roku enega leta po tem, ko »vstopijo« v delovno razmerje oziroma začno opavljati drugo dejavnost pri kateri je zavarovanje nujno. K tem osebam sodijo tudi kmetje kooperanti, ki imajo možnost dokazovati posebno dobo s pričami še v roku enega leta od dneva prijave v pokojninsko zavarovanje. Če v tem roku niso izkoristili te možnosti, bodo lahko uveljavili dvojno štetje posebne dobe s pričami le na podlagi potrdila predsedstva ZZB NOV.

— osebe, ki lahko uveljavljajo posebno dobo v obnovi postopka po zakonu o splošnem upravnem postopku. S pričami lahko stranka dokazuje posebno dobo v vseh tistih primerih, ko je prvi zahtevek za priznanje posebne dobe vložila do konca leta 1966, sedaj pa ima nove dokaze (nove priče), ki bi že sami po sebi ali v zvezi z že izvedenimi in uporabljenimi dokazi »pripeljali« do drugačne odločbe.

Naj dodamo da se lahko, izhajajoč iz prakse Vrhovnega sodišča Slovenije, uvede obnova postopka tudi v primerih, ko stranka uveljavlja neko obdobje posebne dobe, ki je neposredno povezano z že prizanim obdobjem posebne dobe. Oglejmo si primer: občan, ki mu je priznana udeležba v NOV od 9. 9. leta 1943 lahko v obnovi postopka dokazuje s pričami aktivno in organizirano delo za NOV od februarja leta 1943 do 8. 9. 1943. V obnovi postopka pa se prav tako obravnava zahtevek, s katerim stranka uveljavlja dvojno štetje nekega obdobja, ki ji je v enkratnem trajanju že priznana in sicer iz naslova aktivnega sodelovanja ali internacije oziroma ujetništva. Do obnove

postopka pa ne more priti v primeru, če je posamezniku že priznana zavarovalna doba. Te zavarovalne dobe posameznik ne more v obnovi postopka uveljaviti kot posebno dobo v dvojnem štetju če zahtevka za uveljavitev posebne dobe ni vložil do 31. 12. 1966.

V primeru, ko posamezniki ne bodo vedeli ali lahko svojo zahtevo uveljavljajo v obnovi postopka ali samo na osnovi potrdila predsedstva ZZB NOV morajo zahtevati ustrezna pojasnila pri podružnici skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

ALI MORE ZAHTEVATI POTRDILO PREDSEDSTVA ZZB NOV TUDI KMET-BORCA, KI MU JE PRIZNANA LASTNOST BORCA NOV PRED 9. 9. 1943, ZARADI UVELJAVLJANJA PRAVIC PO ZAKONU O STAROSTNEM ZAVAROVANJU KMETOV?

Kmetje, ki so zamudili rok za dokazovanje posebne dobe s pričami, so lahko dokazovali s pričami zgolj lastnost kmeta borca in sicer izključno za pridobitev pravic, ki gredo kmetom borcem pred 9. 9. 1943 oziroma 13. 10. 1943 po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov. Odločbe, ki so bile izdane v takšnem postopku veljajo torej samo za pravice, ki gredo borcem po navedenem zakonu. Kmetje borci NOV, ki želijo uveljaviti tudi pravice, ki jim gredo iz drugih naslovov morajo v ta namen uveljaviti posebno dobo v pokojninskem postopku, tako kot vsi tisti, ki te dobe še niso nikoli uveljavljali.

Če torej uveljavljajo posebno dobo v tem postopku prvič in jo dokazujejo zgolj s pričami, morajo hkrati z zahtevkom predložiti tudi potrdilo predsedstva občinskega odbora ZZB NOV.

Z namenom olajšati kmetom-borcem delo pri uveljavljanju pravic v postopku, bodo podružnice SPIZ na zahtevo posameznika izdelale fotokopijo zapisnikov, po potrebi tudi druge dokumentacije, ki je bila osnova za izdajo odločbe za pridobitev pravic po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov.

Naj na koncu omenimo še, da bo kmet, ki bo tudi v prihodnje želel pridobiti samo status kmeta borca za uveljavitev pravic o starostnem zavarovanju kmetov, lahko kot do sedaj uveljavljal to lastnost na osnovi dokazovanja s pričami neposredno pri podružnici SPIZ. Vsa potrebna pojasnila in obrazce o katerih smo že govorili dobijo borci pri občinskih odbori ZZB NOV.

Pripravil A. S.

ti večinskega naroda; šele izpolnitev teh treh pogojev omogoča vključitev tretjega in najpomembnejšega dejavnika boja za manjšinske pravice — pomoč in solidarnost matičnega naroda in njegove države. Vsa ta hotenja so se naglo razširila med številčno naraslo slovensko študentsko mladino na Dunaju, Gradcu in Salzburgu, med delavsko in kmečko mladino na podeželju, med dijaško mladino in slovenskimi kulturnimi delavci. Novi borbeni duh se je zill v politično in ideološko raznolika združenja, ki so postala integralni del narodne politike. Prednjačile so revija, oder in klub Mladje, levo usmerjeni list dunajskih študentov in Kladivo, kluba slovenskih študentov v Gradcu in Salzburgu. Izraz njihove politične samozvesti in iniciativnosti je bila ustanovitev solidarnostnega gibanja, ki je na dokaj visoki organizacijski ravni. Njim se imajo zahvaliti za prodor v avstrijsko demokratično javnost. Puntarski duh, ki ga je zanesla mladina v narodno politiko je vplival na pomladitev vodstev osrednjih organizacij Slovencev na Koroškem (ZSO in NSKS) ter spremembo njenega kurza narodnega boja k sodobnejšim in učinkovitejšim metodam.

V zadnjem obdobju si je utrla pot mnenje o nujnosti internacionalizacije koroškega vprašanja pred mednarodnimi forumi. Pred tem nameravajo izkoristiti vse pravne možnosti, ki jim jih nudi avstrijska zakonodaja ter se pritožiti celo na ustavno sodišče, ker sta zakona o preštevavanju manjšine in narodnostnih skupnostih (po mnenju manjšine) protustavna.

Ne glede na izid vseh teh obtožb pa je že sedaj jasno, da se bodo boljše dnevi za koroške Slovence začeli, ko bodo mlajše in naprednejše generacije na Avstrijskem dobile več vpliva v upravljanju države. Sedanja vlada pod vplivom velikomestnih monopolov ter socialnih demokracij Osrednje in Severne Evrope, kjer se krepijo centralistične in konservativne težnje z nekate-

rimi tendencami obdobja hladne vojne (gonja proti neuvrščeni SFRJ) zavira prav vsako socialno gibanje, ker se boji, da se bodo skozi tako zrahljane vezi prerinila levo usmerjena stremjenja Južne Evrope, ki naj bi ogrožala monopol njihove oblasti. Nekateri od evropskih držav nočejo sprejeti nobenih obvez za pomoč manjšinam, ker bi to oviralo »prostovoljno« mirno, in nebolečo asimilacijo v njihovih lastnih državah.

Izreden položaj sili koroške Slovence k težki izbiri pravilne in uspešne metode narodnostnega boja, saj se po eni strani kar vsiljuje misel, da je moč edina prvina, ki naj odloča o tem, ali je upravičeno zahtevati enakopravnost za ljudstvo v deželi, kjer živi?

SVET JE SEZNANJEN Z RAZMERAMI NA KOROŠKEM

Italijanski zgodovinar S. Salvi je v svoji obravnavi jezikovnih manjšin Italije pri pomnil, da se tržaški Slovenci za svoje pridobitve morajo zahvaliti le londonskemu sporazumu, nemško govoreče ljudstvo južne Tirolske pa je moralo seči po nasilju, da je prišlo do svojih pravic, ker je danes v italijanskem javnem mnenju jezikovni nacionalizem tako zasidran, da ga lahko premaknejo samo bombe. Naša manjšina, ki je prevzela demokratičnost NOB, odklanja teror, čeravno bi v določenem obdobju nosil vse značilnosti revolucionarnega nasilja, ker bi v sedanjih razmerah kot bučnang udarilo njo samo.

Iz razgovora z M. Boročnikom, predsednikom kluba slovenskih študentov na Dunaju, lahko jasneje zaznavamo kako se bo v bodoče razvijal boj za narodne pravice na Koroškem. Med drugim omenja sledeče: »Napačno bi bilo misliti, da je boj proti ugotovitvi manjšine edini cilj in namen našega boja. Nasprotno: taka zgolj defenzivna orientacija bi bila neustrezna. Že da-

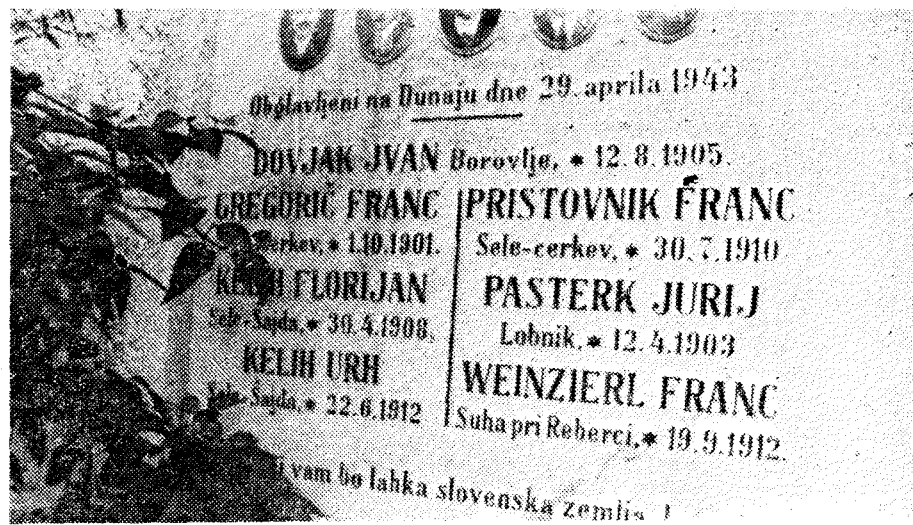
nes razmišljamo o ustvarjanju pogojev, ki nam bodo omogočili uveljavljanje naših pravičnih zahtev na vseh področjih našega družbenega življenja.«

Jugoslavija kot legitimna zaščitnica manjšine, ki je sestavni del slovenskega naroda, je vložila mnogo truda, da seznani svet z razmerami na Koroškem. Tako je predsednik zunanje politične komisije zveznega zbora skupščine SFRJ B. Osolnik avstrijskim poslušalcem (radija in televizije) povedal, da utegne neizpolnjevanje avstrijske državne pogodbe povzročiti »resne in nepredvidljive posledice, ki bi lahko spremenile politično ureditev na tem delu sveta, doseženo po drugi svetovni vojni.«

Mar ne bi bila ob tem najbolj prizadeva nadaljnja demokratizacija avstrijske družbe, ki se je tako plodno začela? Številni kulturni delavci Avstrije podpirajo solidarnostni komite Slovencev zaradi tega, ker menijo, da je diktat večinskih strank naši manjšini predvsem udarec za vsako svobodno gibanje katerekoli narodnostne, verske ali rasne skupine, ker jemlje pravico državljanu, da si svobodno izbira kakršnokoli pot.

Ključ za rešitev manjšinskega vprašanja je tudi tokrat v rokah Avstrije same; v svetu jo bodo cenili tudi po tem, kako se vede do svojih manjšin.

ZELJKO KUMAR

V vasi Sele nad Borovljami sta dve spominski plošči, na katerih so imena 12 domačinov iz tega kraja in okolice, katere so nacisti 29. aprila 1943. leta obglavili na Dunaju (med njimi je tudi ženska). Usmrčeni so bili na ta grozovit način samo zaradi tega, ker so kot Slovenci podpirali naš osvobodilni boj. Med njimi je nekdo, ki je bil obdolžen, da je na nekem mestu vsak dan puščal liter mleka, ki je bil namenjen ranjenemu aktivistu.

Foto: E. Selhaus

ZAPISI IZ NASE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Razen organizacije in kurirskih zvez v Sloveniji, za katere lahko rečemo, da so bile enkratne na svetu, si je med narodnoosvobodilnim bojem tak vzdevek zaslužila še ena vojaška dejavnost — saniteta, oziroma organizacija slovenskih partizanskih bolnišnic.

Mile Pavlin pravi, da so slovenske izkušnje s saniteto v pogojih okupacije povzeli borci za svobodo v Alžiru in v Vietnamu, še med drugo svetovno vojno pa v drugih jugoslovanskih republikah.

Bistvo slovenskega sistema sanitete je bilo v tem, da je bilo v gozdovih večje število manjših močno konspirativnih bolnišnic, ki so lahko sprejele kakih 20 do 30 ranjencev. Takšne bolnišnice je bilo praktično mogoče odkriti zgolj po naključju.

Za razliko od slovenskega sistema partizanskih bolnišnic pa so v sosednjih republikah ranjenci potovali skupaj z vojsko. Nenehno gibanje in premiki so seveda še povečali njihovo trpljenje, na drugi strani pa so ovirali okretnost in gibčnost partizanskih enot. Sicer pa je znano, da kakšne množice ranjencev je prišlo v četrti ofenzivi in kakšne izgube med ranjenci so bile v peti ofenzivi na Sutjeski.

TRIE MESECI SAMOTNEGA OKREVANJA

V letih 1941 in v prvi polovici leta 1942 pravih partizanskih bolnišnic v Sloveniji še ni bilo. Partizanov je bilo sorazmerno malo, zato je bilo tudi ranjencev malo. Kdor je bil ranjen, so ga aktivisti poizkusili ilegalno spraviti v bolnišnico, h kakšnemu zdravniku, simpatizerju osvobodilne fronte ali h kakšnemu kmetu, ki je bil vreden popolnega zaupanja. Tu so potem ljudje okrevali. Bili pa so tudi primeri, da so borci ranjenega tovariša s šotorom in zalogo hrane pustili kar v hosti. Če je bil kdo huje ranjen, so ob njem pustili še lažje ranjenega, včasih pa je ranjenec ležal kar sam. Tak način pa je imel svoje hude pomanjkljivosti. Partizan Edo Bohinc-Jelen je pripovedoval Miletu Pavlinu, da je ranjen pod šotorom preživel v hosti polne tri mesece in da je hudo trpel zaradi osamljenosti. Take reakcije so seveda povsem razumljive, še zlasti če

s konji ali volmi ter z vozom, ki je imel na vrhu koše. Recimo da so v ta koš poln slame položili dva ranjenca, nakar jih je kmet peljal nekaj ur daleč. Potem je ranjenec prevzel drug kmet, dokler niso prišli do Podturna. Tu je voz z ranjenci prevzela posebna enota, medtem ko so kmet in partizani iz spremstva počakali v Podturnu. Posebna enota je ranjence odpeljala do točke, ki je bila kako uro hoda oddaljena od bolnišnice. Tu so ranjence predali bolniškemu osebju, medtem ko se je posebna enota z vozom vrnila v Podturn.

Bolniško osebje pa seveda spet ni ranjenca odneslo naravnost v bolnišnico, ampak po zavitih poteh. Pri tem so ranjencu obvezno zavezali oči in ga poizkušali čim bolj zvesti, da ja ne bi vedel, kod hodijo. Včasih se je zgodilo, da so bili ranjenec na točki, kjer jih je sprejelo bolniško osebje, oddaljeni vsega sto metrov od bolnišnice, pa so vseeno krožili naokrog debelo uro, preden so prišli na cilj.

Takšni postopki so bili seveda potrebni,

NENADNA »POŠILJKA« NOVIH BOLNIČARJEV

Prav v zvezi z bolnišnicami pa so hoteli biti partizani prepričani še o nečem. Če bi bila bolnišnica na ta ali oni način odkrita, so hoteli izvedeti za to prej, kot sovražnik. In tako je veljalo pravilo, da bi takoj zapustili bolnišnico, če bi kdo iz bolnišnice ušel. Če pa so takšnega ubežnika prijeli, še preden bi lahko prišel v stik s sovražnikom, je bila samo ena kazen — smrt. Sicer pa je vsak vsakogar kontroliral, pa tudi ranjenci se po bolnišnici niso smeli prosto sprehajati, pač pa so imeli strogo določen prostor.

Med nemško ofenzivo oktobra 1944 se je zgodilo, da je bila bolnišnica po naključju odkrita, pripoveduje Mile Pavlin, »toda kljub temu se je vse srečno končalo. Dolenjsko bolnišnico je po naključju odkrila partizanska desetina. Kar z neba so padli noter. Do konca vojne so potem ti borci morali ostati v bolnišnici kot bolničarji.«

Ko so partizanske enote na slovenskem postajale večje, še zlasti pa po kapitulaciji Italije, so dobile divizije pokretne bolnišnice, ki so bile v vaseh. Če je bil kdo ranjen ali malo bolj bolan, so mu nudili pomoč v takšni bolnišnici, medtem ko so lažje ranjence pošiljali domov, če je bilo mogoče na okrevanje. V takšni bolnišnici so bili tudi tisti, ki niso prenesli transporta, recimo ranjenci s trebušnimi ranami. No, leta 1944 pa so z letališča na Notranjskem in nato v začetku 1945 tudi iz Bele krajine letala redno vozila partizane v Bari.

VIRI IN POTA PARTIZANSKIH ZDRAVIL

Razen konspiracije pri bolnišnicah pa so imeli partizani velike težave tudi z zdravili, kirurškim orodjem pa tudi z medicinskim kadrom. V začetku so bili navezani na to, kar so zaupniki OF nabrali v regularnih bolnišnicah. Pozneje si je partizanska bolnišnica malce opomogla, ko je OF izvedla široko akcijo zbiranja ročnih apotek. Nekaj sanitetnega materiala je prišlo tudi z vojaškim plenom, toda vse skupaj nikakor ni moglo kriti potreb. Šele z zavezniško pomočjo je bilo to stanje zadovoljivo rešeno. Mile Pavlin se spomni, da so jih 1944. leta v partizanih celo cepili proti tifusu.

Tako so bili partizanski zdravniki primorani na številne improvizacije. Vsak zdravnik je bil izumitelj. Vzemimo na primer higieno. Uši so predstavljale veliko težavo. In tako so izumili tako imenovani »partizanski sod«, v katerem so zgoraj montirali rešetko — na tej je bila umazana obleka — spodaj pa vrelo vodo. V partizanskih delavnicah so izdelovali tudi nosila in druge pripomočke. Pri operativnih posegih pa so partizanski zdravniki včasih

uporabljali navadne nože in sadjarske žage, kot anestetik pa zlasti v začetku žganje. Sovjetski zdravnik, ki je ušel iz nemškega ujetniškega Mogamed Gadžijev-Miša je v partizanih delal kot operater. Nekemu partizanu je recimo z navadno žago odrezal nogo, kajti šlo je za življenje. Pri tem pa sta se dva bolničarja, ki sta držala svečo onesvestila.

KJE DOBITI DOVOLJ ZDRAVNIKOV?

Hud problem je bilo tudi pomanjkanje zdravstvenega kadra. V partizanih so marsikdaj skrbeli za ranjence ljudje, ki bi jih danes imenovali mazači. To so bili ljudje, ki so bili bodisi nagnjeni k ranocelnstvu, kot Luka Zonta iz Vihra, ki se je z ranocelnstvom ukvarjal že pred vojno ali pa so bili to bolničarji, ki so naredili trimesečni tečaj med služenjem vojaškega roka v stari jugoslovanski vojski. Šele na nivoju brigade je za saniteto skrbel pravi zdravnik ali izjemoma medicinec višjega letnika.

Kljub temu pa so ti ljudje delali posege, ki bi jih danes sploh nihče ne podvzel s tako preprostimi sredstvi. Izkoriščali so naravno inteligenco ali pa znanje iz knjig. Lukan Zonta, ki je imel leta 1942 doma bolnišnico, je imel tudi knjižnico s 4.000 knjigami. Zonta so pozneje Italijani poslali v internacijo, njegovo knjižnico in domačijo pa zažgali. Po kapitulaciji Italije je Zonta šel v partizane, kjer je padel prave bolničarske smrti. Ubila ga je mina, ko je z zavojčkom prve pomoči v rokah, hotel na pomoč ranjenemu partizanu Mezgecu.

Zaradi pomanjkanja zdravil so se bili partizani primorani obrniti k naravi. Organizirali so zbiranje zdravilnih čajev, kuhanje so razne maže (recimo proti srbečici, ko so zmešali svinjsko mast in žveplo), za bolj zahtevne posege pa so organizirali nakup zdravil v Severni Italiji in Nemčiji. Ta zdravila je potem distribuirala centralna partizanska lekarna, ki je tudi bila edinstvena ustanova našega narodnoosvobodilnega boja.

Takšne partizanske bolnišnice, kot so bile med drugo svetovno vojno, bi v primeru ponovne okupacije ne bile več mogoče, meni Mile Pavlin. S senzorji bi jih sovražnik prehitro odkril, razen tega pa z današnjo tehniko ni težko vgraditi mini radijskega oddajnika v opremo navideznega ali resničnega ranjenca. Morda bi morala biti partizanska bolnišnica v pogojih današnjega partizanskega boja skrita pod zemljo, morda pa so tudi drugačne rešitve. Rešitve pa prav gotovo so, le pri razmišljanju morajo sodelovati vsi. Tudi takrat, pred 35 leti, se je marsikomu zdelo brezupno boriti se proti za tedanje čase tehnično dovršenemu okupatorju, pa smo se vseeno borili, našli vrsto čisto enostavnih rešitev in ... zmagali.

ANDRAŽ

Ranjenci čakajo v Srednji vasi na Kočevskem na prevoz na letališče za Bari, julija 1944.

Foto: B. Jakac

POGOVOR Z MILETOM PAVLINOM O PARTIZANSKIH INOVACIJAH
ZAKLJUČUJEMO V DANAŠNJI ŠTEVILKI S SESTAVKOM:

Popolna varnost za partizanske ranjence

Jih povežemo s partizansko miselnostjo, ki smo jo opisali v eni prejšnjih števil, po kateri se partizan ne sme »zabubiti«, ampak mora biti nenehno v akciji.

ODROČNE KMETIJE — PREMALO VARNE

Leta 1942 so se na Dolenjskem razne odročne kmetije tako rekoč »specializirale« za oskrbo ranjencev. Takrat so partizanske enote že naraščale in tudi ranjencev je bilo več. Toda kmetije, čeprav so bile še tako odročne, še vedno niso mogle nuditi prave varnosti. In kako so slovenski zdravniki po vrsti temeljitih posvetovanj tik pred nemško ofenzivo sklenili na Dolenjskem postaviti konspirativno partizansko bolnišnico. Med ofenzivo se je ta bolnišnica izredno izkazala in zato je partizansko vodstvo na slovenskem sklenilo, kar najbolj razširiti ta tip bolnišnic.

Spet pa ob tem lahko poudarimo izredno domiselnost posameznikov, saj je bila ideja o postavitvi konspirativnih partizanskih bolnišnic zgolj generalna, medtem ko so izvedbo oziroma gradbene in konspirativne rešitve borci in zdravniško osebje za vsako bolnišnico reševali na svoj način, tak kakršen je bil primeren za določeno okolje.

Bistvo teh bolnišnic je bilo to, da so bile skrbno skrite, da je bila v bolnišnicah zapovedana največja tišina, da je v bolnišnici in okrog nje vladala stroga disciplina, da je le stalno osebje vedelo kako se v bolnišnico pride, da so le zdravniki vedeli za več objektov, medtem ko je osebje vedelo le za en objekt, za tisti, v katerem je bilo.

RANJENCI POTUJEJO S ŠTAFETO

To je bil več stopenjski varnostni sistem, ki so ga zlasti še skrbno gojili, kadar so ranjence vozili v bolnišnico. Vzemimo na primer, da je bilo treba nekje na Dolenjskem pripeljati ranjenca v skrito dolenjsko bolnišnico.

Partizani so mobilizirali kakega kmeta

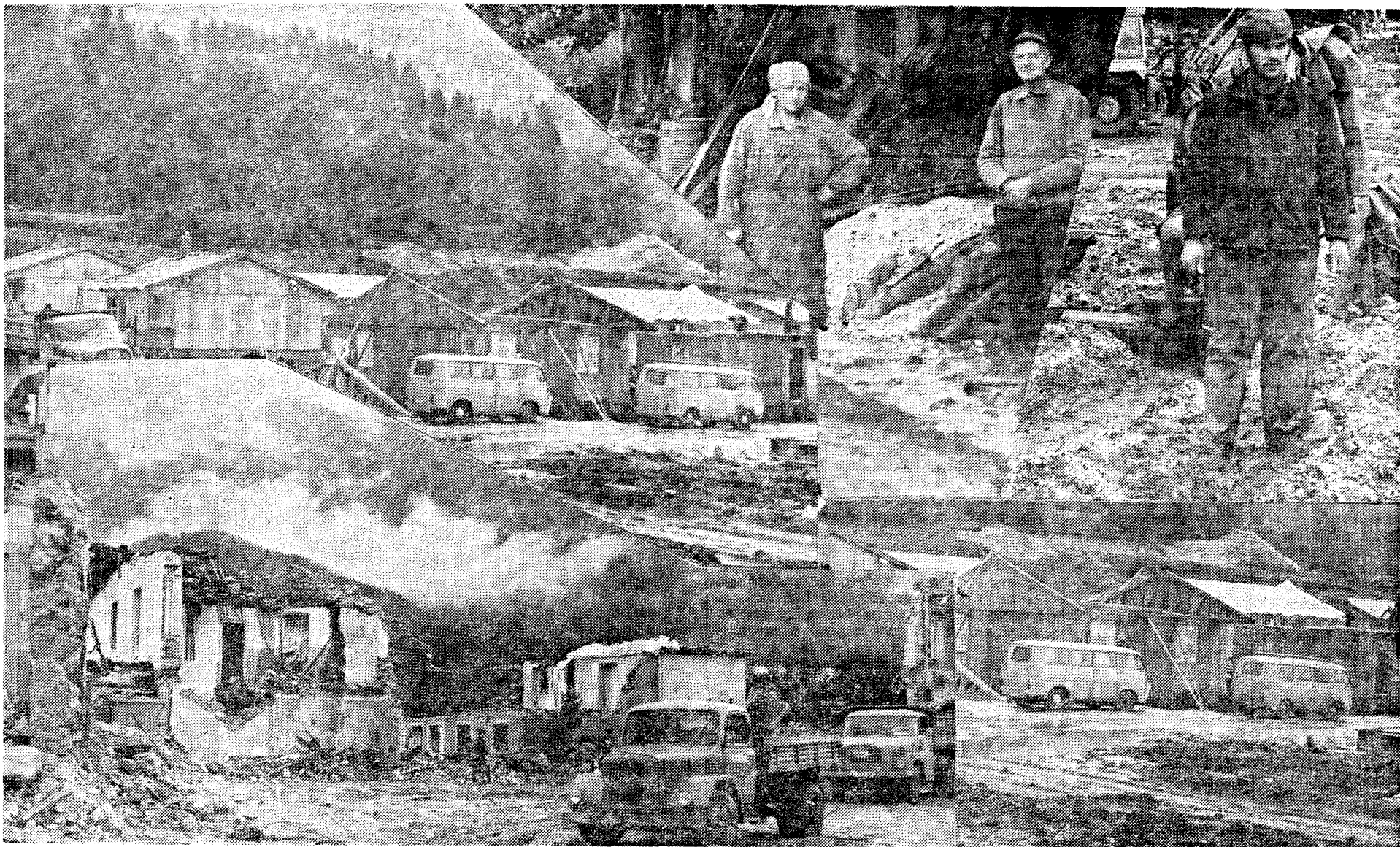
ni, kajti prav lahko bi sovražnik pozneje ujel ozdravljenega ranjenca in ta bi moral spregovoriti, če bi ga mučili. Možno je bilo tudi, da bi se med ranjence pritihoval kakšen okupatorjev agent.

Sicer pa je tudi na sploh med partizanskimi enotami in domačini, ki so bili v okolici bolnišnice, veljalo tiho pravilo, da ljudje o bolnišnici niso govorili. Mile Pavlin pravi, da je bil 1943 leta terenec pod Rogom in se spomni, da so skoraj vsako noč vozili v bolnišnico ranjence, da pa se ljudje o tem sploh niso zgovarjali, kot da teh transportov sploh ne bi videli. To je bil dokaz visoke moralne zavesti, saj se je vsak zavedal, kako nujno potreben je tak molk. Razen tega pa je v okolici teh bolnišnic vladal najstrožji režim. Rog so patrolje temeljito nadzirale, nihče nepoklican ni smel v gozd.

TUDI INDIJANCI BI ISKALI ZAMAN

Sicer pa, kot smo rekli, je bilo partizansko skrito bolnišnico skoraj nemogoče odkriti. Dostopi so bili tako zakamufilirani, da še danes obiskovalci, ki recimo pridejo v Franjo, nejeverno strmiijo, češ kje pa je ta bolnišnica, ko so že skorajda v njej. Ljudje, ki so gradili varnostni obroč in dostope k bolnišnicam, so to nalogo opravili s pravo kombinacijo preciznosti na eni in večščino indijanskega stezosledništva na drugi strani. V bolnišnico je bilo recimo treba priti »po zraku«, da se na travi ne bi poznali sledovi. In tako so napeljali čez takšno travo lestev z drevesa na drevo ali pa so hodili po kamnih ali po potoku.

Bolnišnice so bile skoraj praviloma v raznih globačah. Razen dostopov pa se bolnišnica ni smela izdati recimo z dimom ali s kakršnokoli napeljavo od zunaj. Dim iz bolnišničnih kuhinj in sob je bil speljan skozi votla drevesa, razen tega pa so morali partizani zlasti v bolnišnicah, ki so bile na kraških terenih na najrazličnejše načine zbirati vodo, kajti vedeli so, da ima sovražnik na svojih zemljevidih vrisane prav vse studence.

ŠE PRED ZIMO: NA TOLMINSKEM NOVA POMLAD

Že na poti iz Idrije proti Tolminu je mogoče opaziti prve prikolicice. Pred Mostom na Soči so jih postavili že po prvem potresu 6. maja. Ko se človek pelje skozi Tolmin, ne opazi večje škode. Vidi le nekaj, s tramovi podprtih stavb in takšnih, ki so brez dimnikov. Od Tolmina proti Kobaridu pa so posledice potresa vse bolj vidne.

Vas Idriško je utrpela veliko škodo. Malo je hiš, ki so vzdržale in ki jih ne bo treba porušiti. V nekaterih poslopjih se čez dan še zadržujejo stanovanjci, vsi pa spijo v prikolicah. In približno tako je v vseh vaseh okrog Kobarida. V tistem delu Kobarida, ki je porušen naglo odstranjujejo ruševine. Na novem gradbišču je pravi delovni vrvež.

Da, te dni je v Kobaridu kot v zaledju fronte. Tovornjaki, ki vozijo proti Breginjskemu kotu ali naprej proti Bovcu, so polni gradbene opreme, zidakov, cementa, peska, sestavnih delov za montažne hiše in drugega.

Bolj ko se bližam Breginju, živahnější je promet. Miličniki se trudijo, da bi normalno potekal, da tako tudi ne bi bilo zastojev na gradbiščih. V pomoč so jim brezžični telefoni. Tudi v helikopterju opravljajo svojo službo. Človeka kar preseneti neverjetna naglica in urejenost tod okrog. Vsako gradbeno podjetje ima točno določeno gradbišče, kjer gradi betonske plošče za montažna poslopja. Kdo bi naštel vsa podjetja iz Slovenije in drugod, ki so poslala svoje delavce v Stanovišče, Sedlo, Breginj, Podbelo...

Delovni stroji hrumijo. Na gradbišču, vzhodno od starega Breginja, bo stalo novo naselje — novi Breginj. Tu so se spopadle z delom gradbenega podjetja SGP iz Nove Gorice in TEHNIKA in OBNOVA iz Ljubljane. Montažne hiše pa postavljajo delavci JELOVICE iz Škofje Loke, učenci lesne stroke...

Da le ne bi tako vneto deževalo, pravijo tisti, ki gradijo nova naselja. Delovni stroji se pogrezajo v blato, ki močno ovira tudi delavce. Samo v Breginju je več kot petsto delavcev. Izkoristijo sleherni trenutek med močnimi nalivi, da bi prebivalci čimprej dobili streho in topel dom. Zima je pred vrati, zima ki v tem koncu Slovenije kaj rada pokaže svoje zobe. Sicer pa so vsi prebivalci Breginjskega kota pod streho, hrano pa dobivajo v vojaški kuhinji.

V veliki montažni hiši v Breginju živi približno sedemdeset ljudi, katerih življenjski prostor je sicer omejen in je predvsem rešitev v sili. Ljudi tarejo skrbi, kam spraviti pridelke. Nekaj so jih shranili v zasilne barake, kjer pa bodo varni, dokler ne bo pritisnil mraz. Tudi živina je pod za-

Pesnik Simon Gregorčič je upravičeno imenoval ta lepi košček slovenske domovine »planinski raj«. O tem sem razmišljal, ko sem se odpravljal na Tolminsko. Toda dvakrat letos se je ta raj spremenil v bobnečo grozo.

Zdi se, da je Tolmince skozi stoletja klesalo trpljenje. Trpeli so pod grofovsko oblastjo, mnogo hudega so prestali med prvo svetovno vojno, ki jim je uničila domove in jih razkropila po svetu. Med obema vojnoma so Tolminci krepko občutili na svoji koži fašizem. Druga svetovna vojna je tudi od njih zahtevala številna človeška življenja in nekaj manj materialne škode.

Leta 1951 je Tolminsko prizadel visoko zapadli sneg. Plazovi so porušili večje število stavb pa tudi nekaj človeških žrtev je bilo. Toda najhujša nesreča je Tolminsko prizadela 6. maja in 15. septembra letos. Potres je uničil več vasi.

silno streho, čeprav ponekod že gradijo hleve.

☆

Hodim po starem Breginju. Pravzaprav ga tako ni več mogoče imenovati. Ostalo je

le nekaj stavb in zelo veliko ruševin. Z njim se spopadajo vojaški buldožerji, odvažajo jih tovornjaki. Ostanki starega Breginja izginjajo, čeprav je še veliko dela, preden bo vse odstranjeno.

V improvizirani vojaški kuhinji priprav-

Nič več „žalostna gora“

Tudi vasi Sužid niso prizanesli majski in septembrski katastrofalni potresi. Potresni sunki so naredili toliko škode, da bo treba od 47 porušiti 17 stanovanjskih poslopij (gospodarska niso všteta).

V tem trenutku je mogoče ugotoviti, da je med 131 prebivalci le 38 onih, ki imajo zagotovljeno primerno prezimovanje. Za vse ostale družine, ki živijo v prikolicah in si pripravljajo skromne obroke hrane v razmajanih domovih, bo treba pred zimo poskrbeti varnejša in toplejša bivališča.

Prijeten je bil pogled na mlade in ne več mlade, ki so se pripeljali s tremi kombiji. Člani delovnega kolektiva Jugotehnike so delali že dve soboti in nedelji, obljubili pa so, da bodo dodali še eno »rundo«. Čeprav utrujeni in od blata umazani so nam klicali: »Še bomo prišli!« Da, našli so pot do človeka, ki je v prvih trenutkih otrpnil in obstal v grozi. Zdaj pa malodušje in nezaupanje splahnevata. Po mračnem razpoloženju se je med ljudi vrnil optimizem. Tudi pod to »žalostno goro« (tako so namreč zafrkljivo imenovali vas Sužid) je začelo življenje na novo utripati. Mladi že načrtujejo jutrišnji dan, ko bodo nadaljevali življenje pod drugačnimi pogoji.

Pred drugo svetovno vojno je bilo v Sužidu več kot 300 prebivalcev. Zanje doma ni bilo dovolj kruha. Mladi so odhajali na sezonska dela: fantje v rudnike in gozdove, dekleta pa v mesta za gospodinske pomočnice. Domov so se vračali obogateni s proletarskimi izkušnjami. Ob pomoči na-

prednih voditeljev so ustanovili prosvetno društvo »Matajura«. Organizacija TIGR se je zljala v delo osvobodilne fronte, ki je postala med prebivalci vse bolj prisotna. V začetku leta 1943 so se vključili prvi prostovoljci v Severnoprimerški odred, kar je bilo vaščanov v posebnih bataljoni pa v prekomorske brigade in druge protifašistične formacije.

Do padlih v NOB imamo vaščani velik dolg. Ob potresni katastrofi in ob ponovnem obnavljanju vasi, ne bi smeli izpustiti pri urbanističnem načrtu obeležja — spomenika borcem in aktivistom. Prostori mlkarne in nekdanje šole imajo pestro zgodovino, ki jo je treba prihodnjim rodovom ohraniti. Brez dvoma bodo tovarne: TIK, ANGORA, PLANIKA zaustavile izseljevanje prebivalcev. Zdi se, da bodo novi življenjski pogoji spremenili Sužid v pomembni kmečkoturistični rekreativni kraj v KS Kobarid.

MARIJA KENDA-MAJDA

ljajo hrano za 430 prebivalcev Breginja, Stanovišče in Sedla. Njihove kuhinje so v ruševinah, štedilniki, ki so jih rešili izpod ruševin, so postavljeni na prostem. Pokriti so s polivinilom ali pločevino. Na njih ni mogoče pripravljati hrane; sicer pa je tudi posoda pod ruševinami.

Seno, ki so ga po prvem potresu spravili v neporušene senike moči dež.

Vidim ženo, ki pelje v samokolnici omarico. Privlekla jo je izpod ruševin, ki jih je odstranjeval buldožer. Vidim drugo, ki pelje vrečo krompirja. Vprašam se, s kakšnim občutkom opazujejo ljudje delovne stroje, ki ravnaajo z zemljo njihove domačije — njihovo preteklost.

Ampak na vzhodni strani kipi pod nebo njihov drugi dom. Bo lepši? Na to vprašanje mi ne moremo dati odgovora. Starejša žena mi je potožila, da jih bo v novih hišah zeblo. Zatrtil sem ji, da bo v novih hišah vendarle topleje kot je bilo v starih.

Stanovišče gradijo pod staro vasjo, na kraju, ki je bližji cesti. Tudi v vasi Sedlo gradijo novo naselje nad staro vasjo. Le Podbelo gradijo na istem mestu kot je bila prej. Ostala je le ena stavba, ki jo bodo ohranili v spomin na nekdanjo Podbelo.

☆

Pogled mi zastirata gosta megla in dež. In ko za hip posije sonce se zdi, da so si ljudje oddahnili. S soncem obsijane ruševine, barake, šotori, gradbeni material pa tudi najrazličnejša navlaka, so kljub vsemu še vedno otožna slika. Toda obrisi novih hiš in delovna vnema ljudi, ki spominjajo na mravljišče, so zagotovilo za pomlad, ki bo na Tolminskem še pred zimo. Če vreme le ne bo preveč muhasto, bodo kmalu izginile ruševine, zasilne barake in šotori. Solidarnost jugoslovanske skupnosti se je spet potrdila. Slednje pa je tudi zagotovilo, da bo ta del naše domovine ponovno oživel.

Zal se še najdejo v tej nesreči ljudje, ki so sicer zadolženi, da omogočijo kar najhitrejšo odpravo posledic potresa, a tej nalogi niso kos. V Idriškem mi je neki možakar potožil, da ima zakoličen prostor, pripravljen gradbeni material pa tudi dokumente. Hišo bi gradil sam pod strokovnim vodstvom. Toda že nekaj tednov čaka na fotokopijo načrtov, ki so utonili v nekem predalu (pa ne njegovem).

Seveda, ta zapis je več kot samo bežen, ko bom te kraje ponovno obiskal bo na Tolminskem precej drugače. Takrat bo tam pomlad.

JANEZ JERMAN

Planina pred vojno in med NOB

Starejše zemljepisje navaja Planinsko polje, znano po njegovih kraških pojavih, kot presihajoče jezero. Cezenj od davnine vodita dve poti: proti Lazam in proti Uncu. Dandanes sta — po razširitvi požiralnikov pri Jakovici — vse bolj poredko poplavljeni. Da bi se izognili takim naravnim nevarnostim, so že Rimljani zgradili cesto od Postojne do Logatca preko Laz, Napoleonovi graditelji pa so speljali pot ob severnem robu polja. Le-ta je znana po kačjevaških ridah. V Kačji vasi pa se cesti priključuje z zahoda še tretja pot iz smeri Nanosa preko Strmice. In ko si že enkrat čez te hribovite kraje, si prestopil prag naravnih vrat, kajti severno od Planinskega polja kraljuje s strmimi bregovi Planinska gora, od katere se nizajo strmi griči in veliki kraški udori v smeri Javornika in predstavljajo skupen naravni branik v smeri vzhod—zahod, vstop v Ljubljanska vrata.

Te osnovne značilnosti Planinskega polja in njegove najbližje okolice, še bolj pa izrazitejša posameznosti ozemlja, so s pridom izrabljali že naši davni predniki. O tem nam priča srednjeveški Erazmov grad v Planini, nadalje Predjamski grad, Ravberkomanda — kraj nelepe preteklosti, ruševine gradu na vrhu Haasberga v podnožju istoimenskega hriba. Poslopje je bila včasih glavna rezidenca avstro-ogrskih knezov Windisch graetsov.

Spričo vseh vrlin tega področja torej ni zgolj slučaj, da je Planina postala tudi v času nekdanje Avstrije geopolitično središče, v katerem je bilo glavarstvo Notranjske.

V ČASU FAŠISTIČNIH MEJAŠEV

Po razsulu cesarsko-kraljeve Avstrije je Planino okupirala Italija, ki je s svojo vojsko prodrla do Logatca. Leta 1920 se je Italija sicer umaknila, vendar je ob podpori svojih zaveznikov iz prve svetovne vojne zadržala vse strateške položaje prav do roba Planinskega polja oziroma do podnožja gora in gričev v smeri zahodno od Planine. Da bi okrepila svoj vojaški položaj proti bivši SHS oziroma Jugoslaviji, je takoj začela z izgradnjo trdnjavskega sistema in je pri tem zelo spretno izkoristila značilnosti kraškega terena. Nastajale so prave moštrovine, ki so se oslanjale na kraška udora Malo in Veliko Kolesivko ter Rakov Škocjan, in vmesnih gričih pa podzemne utrdbe, izpopolnjene s posameznimi bunkerji in protitankovskimi zaprekami. Na Planinski gori in na Javorniku so zrasli artilerijski bunkerji, v zaledju pa — kot gobe po dežju — vojašnice. Z načrtno gradnjo so Italijani začeli leta 1928, leta 1939 pa si je postojanko ogledal Musso-

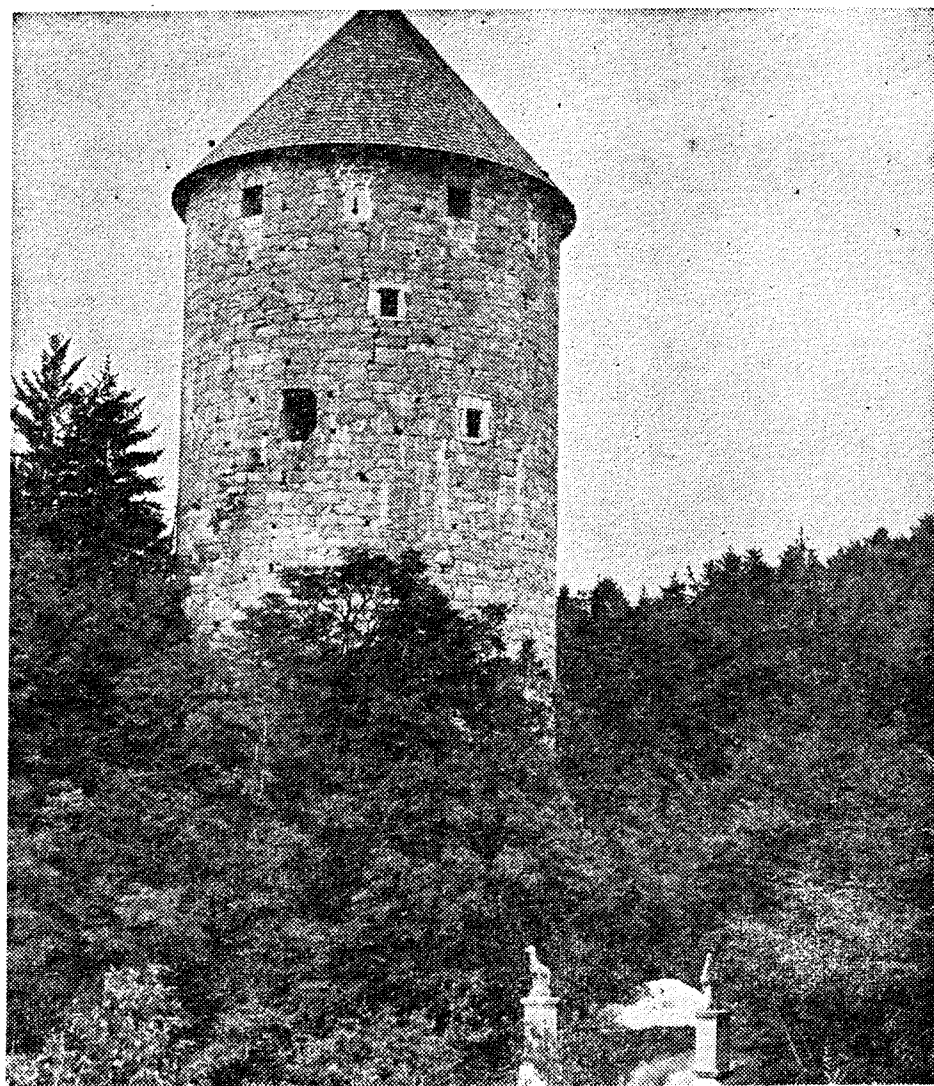
lini, ki je izkoristil slovesni trenutek dokončanih del tudi za politično demonstracijo vojaške moči Italije. V ta namen so asfaltirali cesto skozi Postojno. Po njej se je fašistični diktator pripeljal na državno mejo v Planini, kjer se je sestal s tedanjim banom dravske banovine dr. Natlačenom.

Ob tej priložnosti so napredne politične sile razpečale letak, s katerim so opozorile na politično nevarnost, grozečo od zahoda. Ljubljanska vrata so bila namreč z dograditvijo »Zona militare« zaprta za zahod, saj je bil vstop v cono strogo prepovedan, proti vzhodu pa so ostala grozeče odprta, saj so italijanske topovske cevi kontrolirale vse dostope in prehode, med drugimi pa tudi teritorij, ki ga je po letu 1939 utrjevala bivša Jugoslavija in je bil znan kot Rupnikova linija.

Naj pripomnimo, da ta zelo draga »zona militare« z vsem svojim zaledjem ni prišla do izraza ob napadu na Jugoslavijo leta 1941 in da kljub strogim varnostnim ukrepom le ni bila čisto neprehodna. Kdor namreč pozna zemljišče, se na njem lahko neovirano giblje in to kljub bunkerjem in postavljenim zasedam. Zato ni čudno, da je uspel prodreti aprila 1941 cel graničarski vod čisto neovirano od Planine do Postojne in nazaj!

TOD SO VODILI ILEGALNI KANALI

Ob novih pogojih življenja je Planina po prvi svetovni vojni dobila čisto novo vlogo: postala je važno vojno-obveščevalna točka, v njej so delovale tako tuje kot domače obveščevalne službe, da o italijanski niti ne govorim. Tu je bil eden izmed kanalov za ilegalne prehode v obe smeri. Ni

Planina pri Rakeku: starodavni Ravbarjev stolp nad Malni, ki je bil do vojne tik za staro državno mejo.

se bilo težko živeti v igro vodiča čez teritorij, če si bil domačin ali pa študent, ki je prihajal tja na šolske počitnice. Bližnji gozdni rob, le nekaj sto metrov do prepovedane »zona militare« — vse to je dajalo poseben čar in navdih. To je bila posebna zvrst igre, drznost, v kateri uživaš, posebno, če ti je uspelo prethotapiti čez prepovedano ozemlje našega človeka, preganjanega Slovence z onstran meje ali kakega ilegalnega sla z naše strani na ono, in obratno. Prav rad se spomnim izkušenega naprednega graničarja Martinovića, v čigar družbi sem si v neki zimi na smučeh podrobno ogledal lep del prepovedanega sveta. Ta vrtil, zavedni graničar pa je tudi kril prenekateri ilegalni prehod.

Takih »opravil« v Planini ni bilo malo, saj je bil ilegalni »obmejni promet« kar živahen tako za tigrovice kot za kurirje Partije. V ta »obmejni promet« pa so se vključevali tudi tihotapci, saj je v Planini cvetela legalna kot tudi ilegalna trgovina. V vsakršnem drugem dogajanju pa je Planina zaradi meje močno nazadovala. Nekoč bogati zaselek Malni je propadel, večino njegovih prebivalcev so Italijani izgnali. Planina je, če lahko tako rečem, nekako ždela ob vznožju Planinske gore in je počasi odmirala. Najmočnejša organizacija v kraju je bil Sokol, ki je združeval napredni del mladine, aktivna je bila Strelska družina, obe organizaciji pa sta bili protitež nazadnjakom. Dokaj hitro so minili tudi pojavi Orjune, kajti domačin Molk je kmalu plačal s smrtjo svoje delovanje.

Taka je bila v grobem situacija v Planini pred okupacijo leta 1941.

V LETIH OKUPACIJE

Ko sem prišel v Planino maja tistega nesrečnega leta, nisem več našel starih znancev in prijateljev iz vrst graničarjev. Zandarij, financarji in cariniki so že delovali družno po napotkih okupatorja. Seveda so bile med njimi tudi častne izjeme. V kraj so dospeli begunci s Štajerske. V Planino pa so se vračali kot nekdanji dijaki in študentje, saj so tamkaj živeli njihovi sorodniki. Eni in drugi pa so prinesli s seboj srd nad dogodki in vnašali med zavedne domačine odpor do okupatorja. Proglas OF je žel takojšen odmev. V organizirano delo za OF se je Planina povezala preko Rakeka, kjer je bil že ustanovljen odbor OF za Notranjsko okrožje. Tako je bil predmet dogovora dne 15. junija 1941 delovni program in smernice za delovanje in sicer na hribu Orlek pri Uncu. Dogovoru s tovarišem Očkom-Novakom je prisostvoval tudi tov. Mršek z Uncu in še tretji tovariš, ki pa se ga ne spominjam več. Sestanek je bil pripravljen strogo konspirativno tako v načinu kot v izbiri kraja, saj je bila budnost okupatorja povečana. Dogovorjeno delovanje naj bi v Planini koordiniral s sekretarjem KP v Gornji Planini tov. Francem Benčanom. Posebej moram pripomniti, da bi po tem dogovoru v Planini ne izvajali zaenkrat nobenih akcij, temveč le pripravljali ljudi na odpor, zbirali orožje, predvsem pa informacije o okupatorju.

Mogoče se bo zdel ta dogovor komu čuden. Vendar naj še enkrat poudarim, da je bila Planina močan obveščevalni center, ki ga je v imenu okupatorja vodil dolgoletni fašistični učitelj v Kačji vasi Andrea Rea. V grad Haasberg pa se je vselil general Mario Robotti s svojim vojno-obveščevalnim štabom. Nadzorovanje posameznikov v Planini je tako postalo naravnost vzorno.

Da bi se za nekaj časa izognil sumničavemu početju okupatorja, sem se po večkratnih hišnih preiskavah na tetinem domu in v stanovanju v Ljubljani izselil iz Planine. Vključil sem se v priložnostno delo, v gradnjo vodovoda na Kožljeku. Seveda z vednostjo in pristankom Očka, ki je tedaj bival v Logatcu pri čevljarju Zupančiču. No, Kožljek je bil zame naravnost idealen kraj za zbiranje ostankov orožja. Za družbo sem imel kajpada primerne tovariše: Vojo Bakića, Andreja Komca, kot »korožarja«. Invalidni Johan Šunko pa je prenašal v Planino material in obvestila. Sam sem ga nekajkrat nesel v Ljubljano, pri čemer mi je enkrat nehote pomagal neznan italijanski vojak, ki je prenesel pošiljko za Ljubljano skozi vojaško policijski kordon pri Borovnici. Drugače pa sta v akciji prenašanja orožja sodelovali tudi »izletniki« iz Ljubljane, Bara in Majda Janša. Dan ali dva pred napadom na Lož sem se vrnil v Planino, kjer sem nadaljeval z delom za organizacijo vse do aretacije novembra leta 1941. Tedaj naj bi okupatorjevi karabinjerji aretirali tudi Franca Benčana, ki pa se je po naključju aretaciji za nekaj časa izognil.

Z aretacijo se je končalo moje terensko delo in sledila je obsodba pred specialnim vojaškim sodiščem. Planina pa seveda ni mirovala in je — kljub težavnemu položaju, pogojenem z geopolitično lego, nadaljevala delo zoper okupatorja z borbenim uporom. O tem priča 55 imen žrtv, padlih in umrlih v taboriščih, ki so vklesana v spominski plošči na spomeniku v Planini. O tem bi bilo morda treba spregovoriti še posebej, saj je na primer Franc Benčan padel pri obrambi vrhovnega štaba NOV in POJ ob desantu na Drvar. Vsekakor ne moremo ob imenih udeležencev NOB mimo imena Milene Dolgan, hčerke naprednega šolskega upravitelja v Planini Josipa Dolgana, ki je vzgajal planinske in okoliške nadobudneže v zavedne ljudi. Pa še o marsikom bi bilo treba spregovoriti, četudi je bil to carinik, ki se je še leta 1945 pripravil na sprejem »kraljeve« vojske, ki je prodirala proti Planini z Ravberkomande... (menda se je zmotil zaradi angleških uniform borcev 29. hercegovske divizije).

Dogodkov je bilo v Planini na pretek in so vredni zapisa in opisa, da ne utonejo v pozabo.

In če je moj skromni oris stanja nekdanj ponosne, nato propadajoče in okupirane, sedaj pa spet svobodne Planine obudil kak spomin na čase borbe za narodni obstoj, bo prav, da še kdo kaj napiše.

BOJAN MARIO

SESTAVIL: KOPRIVŠEK					CELOTNOST TEM	PREBIVALKA ITALIJE	PODROČJE KANA
ZRAVEN. POLEG							
GR.ČRKA							
OTOK OB IRSKI							
VRILLO ST. RIMSKE VOJSKE ERBIJ							
RISAL: JAK	USMILJEN ČLOVEK	NAČIN IZRAŽANJA	GOSTINSKI DELAVEC	MESTO V ROMUNIJ	TISKARSKE ČRKE REDKEJŠE M.IME		
MANJŠA BOLNIŠKA							STOKANJE
GOTSKI KRALJ						KONJSKI MOD	
METALNO BRODJE						STAR SLOVAN	
MESTO V MAROKU						TV-15 KOTOR POSUŠENA ŽITNA STEBLA	
ČASOVNI TERMIN				HREN JOŽE DEL NOGE		RIBIŠKA MREŽA OMAMA	
PERZIJA				GR. BOG VETROV NEUMEN			EVROPSKI VELETOK BOGINJA NESREČE
TRINOČ						DEL DINARJA KOVAČIČ OSKAR	
ANA KARIČ			IGRA Z ŽOGO				
NATRIJ			KRAJ MED DOMŽALAMI IN VRANOM				

Štorklje na drogovih, topoli so pa prazni

STVARNO IN ABSTRAKTNO

Videm ob Ščavnici in Biserjana sta kot ena celota, čeprav v resnici dve vasi. Pa razlik na videz ni nobenih. Povsod so posejane tiste znane velike prekmurske hiše, ki ji pravimo panonski tip, ki je po tradiciji lesena, pritlična, krita s slamo in se vleče v dolžino kot jara kača. Prostori si sledijo eden za drugim, izba, kuhinja, klet. Lahko pa je hiša tudi takomenovani akel, zatočeni hram, kot pravijo domačini, mi pa rečemo, da je na vogal. Streha ima navadno čop na čelu, najbolj imenitne pa so svišli, zatrep pod čopom, ki je največkrat poslikan. Prekmurska hiša je redno ometana, pa tudi belijo jo, pri tleh je navadno moder pas, zgoraj so pa bolj živahne barve. To delo opravljajo, ali pa vsaj so opravljale, ženske pred veliko nočjo. Najlepša in največji ponos vsake hiše pa je iža. Nekoč je bil to tudi edini prostor, in so ji rekli hiša, iža je iz te besede izpeljana, kasneje pa so ta osrednji prostor dograjevali v današnje velikosti.

Ze takoj pred Vidmom opozarja vsakega obiskovalca na kulturni utrip kraja nekaj kipov. Najbolj pade v oči nekakšen plav čevlji, ki sploh ni čevlji, ampak oblak, spodaj pa Slovenske gorice. Nekakšno umetniško znamenje kraja, pokrajine in tudi vdor abstraktnih misli na tla kmečko praktičnega mišljenja. Tudi sicer si kolonija prizadeva, da bi njeni umetniki prešli iz konkretne figuralki na abstraktne oblike in tako še razširili krog interesentov za ustvarjanje in ogledovanje izdelkov. Sicer pa je ves kraj ena sama galerija. Kamor pogledaš kipi, pred hišami, ob cesti, na travnikih, ob bližnjem jezeru, v galerijah, ki jih kar mrgoli. Skoraj vsaka tretja hiša je galerija ali mesto, ki ga moraš obiskati. Sedaj bodo to formo novo razširili še do Selišč, ko bodo ob novi asfaltirani cesti postavili izdelke kiparjev amaterjev in tako povezali obe koloniji tudi stvarno, kiparsko in slikarsko.

Otroci podoživljajo Gubca na svoj način.

Ko smo tako križarili po Vidmu in Biserjani, ne da bi vedeli kdaj smo kje, smo srečali igralco Vladošo Simčičeva, ki je kasneje sodelovala v kulturnem programu. Govorila je o Kurentu iz Cankarja in tako opozorila vse prisotne, da je pravzaprav od tod doma tisti kurent, ki ga vsi tako radi gledamo in dražimo, kurent ki preganja mračnija zime in oznanja svetlobo pomladi. Nekaj simboličnega za te kraje, saj jim prav kultura omogoča skoraj edini stik s svetom. Avtobusa nimajo, da bi se vozili pogosteje v kulturna središča, pa si kulturo ustvarjajo kar sami doma. Z njo živijo vse leto, zanjo skrbijo vse leto, hkrati pa imajo še nadvse imenitna in primerena gostovanja gledaliških hiš iz vse Slovenije, pa tudi sami imajo zelo aktivno dramsko društvo v Stari gori.

Medtem ko smo tako meditirali, je Vladoša pripovedovala, kako je preživljala v teh krajih svoja najlepša leta, kako jo spomini navdajajo z neko nostalgijo, ki se je prav prikladno vključila v nedeljski sončni dan. Pripovedovala je, kako je Slovenija lepa, in ona jo dobro pozna, prehodila jo je s partizanskim gledališčem že med vojno, še bolj pa zadnja leta, ko prinaša lepo besedo v še tako oddaljeno vas. Pripovedovala je, kako so gorice slikovite in mile, kako je čutili skrbno roko nad ustvarjalnim kulturnim delom. Pravi, da je najsrečnejša, ko lahko poslušalcem, ki so tega željni, pove kaj o partizanskem gledališču in njegovi vlogi, o čemer vse premalo vemo, in kako se vrača domov zadovoljna, ko se spominja hvaležnih obrazov občinstva na podeželju. Tako je bilo tudi v Vidmu.

Pravzaprav je duh kiparske kolonije potegnil za sabo še eno nadvse uspešno in koristno sodelovanje. Videm se je povezal

Videm ob Ščavnici je tak kraj, o katerem najprej veliko slišimo, potem si ga pa po kakšnem srečnem naključju tudi ogledamo. Prav nič ni kriv, če leži v taki oddaljenosti od lenobnosti mestnih središč, prav tako pa tudi nima sam zaslug, da je zrasel skoraj v pravljici pokrajini Slovenskih goric. Razgibana milina okolice navda sama po sebi vsakega popotnika in obiskovalca s posebnim občutkom, ki skoraj jemlje ostrino in moč stvarni presoji. Nič čudnega torej, da med brajdami raste in se razvija občutek za ustvarjalno estetiko, saj daleč po izvor tod okoli ni potrebno hoditi.

V kraju, ki ima praktično šestnajst hiš, lahko pomeni en človek veliko, tudi vse. Taki so bili tod Kreftovi. Pa vendar se je kasneje pokazalo, da je to dovolj za rojstvo ideje, za njeno uresničitev pa je potrebno veliko več ljudi; tudi danarja. Če ga ni, pomaga prostovoljno delo, ljubitelstvo, kot poglaviti nosilec in vzdrževalec kulturnega življenja v Vidmu. Kot je znano, tod že pet let uspeva kiparska kolonija pod geslom »Od Gubca do Lacka«, ki v mesecu maju združuje v istem kraju in na istem prostoru vse tiste amaterje, ki jih zanima ta družbenopolitična tema. Poleg kiparjev pa se tod prav radi zbirajo tudi slikarji, ki imajo svojo kolonijo v poletnih mesecih, v sosednjih Seliščih. Kako vse te dejavnosti dihaajo z domačim okoljem, kaj vse to za domačine pomeni, kaj te kolonije prinašajo novega, o tem se lahko prepričamo v času meseca oktobra, ko potekajo v teh krajih velike kulturne prireditve ob občinskem prazniku obmejne občine Gornja Radgona. Te prireditve so bile letos združene z odkritjem doprsnega kipa Silvire Tomasini-Slovenke, Gubčevega spomenika ter odprtjem slikarske in kiparske razstave. Umetniški kulturni programi samo še poživljajo že tako bogato dejavnost in pester spored, nadvse opazna pa je bila na osrednji prireditvi tudi prodajna razstava knjig založbe Borec iz Ljubljane, v dvorani Kulturnega doma.

s šolo za oblikovanje v Ljubljani. Tako sedaj v Gubčevem domu razstavljajo svoja maturantska dela njeni učenci in ne brez odziva. Prav letošnje sodelovanje se je ob obletnici Cankarjevega rojstva pokazalo za še kako koristno. Razstava je ubrana na temo iz Cankarjevih del, sega pa od preprostih risb, osnutkov, do plakatov in knjižnih oprem.

Z velikim zadovoljstvom na tem mestu lahko zapišemo, da je videmska kolonija potegnila za sabo v sodelovanje še eno skupino kiparjev amaterjev, ki jih je približno 15, in to v tovarni Iskra. Letos so prvič sodelovali trije njeni člani. Dva smo srečali kar na kraju samem med njunimi deli.

ski kmetje pa so že tiste čase pisali igre o borbi kmetov proti fevdalni gospodi. Tako so dvignili narodno zavest tudi okoliškim krajem in delo nadaljujejo še danes. Na tradicijo narodnoosvobodilne borbe v teh krajih se veže tudi odkritje spomenika Silviri, ki ga je izdelal Drago Košir. Čeprav je osebnostni, saj je doma iz Sodražice, kjer se les čista še prav posebno, in kjer je doma suha roba. Spominja se, da je v taborišču Renicci pripravil razstavo kiparskih del, takrat iz mavca, in da se Italijani in ujetniki niso mogli načuditi, kako je nekaj ljudi iz nič ustvarilo tolikšno lepoto. Še s posebnim nagibom je zato napravil Silvirin doprsni kip, ker je poznal njeno trpljenje tudi sam.

DOMAČI, GOSTITELJI IN USTVARJALCI

Kar naenkrat je stal pred nami Franc Horvat, in takoj so nam povedali, da je duša kiparske kolonije. On je tisti, ki žaga, saj je tesar po poklicu, in ki kiparjem pripravlja les. Da je prost, si vzame tisti čas v maju kar dopust. Kipi se mu tako dopadejo, da bo še sam poskusil kaj napraviti to zimo, sedaj ko je že toliko let spremljal delo pridnih amaterskih in včasih tudi profesionalnih rok. Seveda pa kolonija brez skrbne roke organizacije in potem oskrbe kipov skozi vse leto tudi ne bi imela pravega učinka. Za to delo poskrbi učiteljica v videmski šoli Helena Zajdela. Ona skrbi za denar, ugodno počutje gostov, nabavi premaz za les, skrbi za plastične prevleke pozimi, ona je tista, ki omogoča brezskrbno delo ustvarjalcem, tista, ki potem z velikim navdušenjem vodi tja svoje otroke iz šole, v kolikor ne uhaajo že prej in včasih kar prepogosto. Z bistrim očesom opazujejo delo, včasih podtaknejo tudi svoje risalne liste in kiparji jim kaj narišejo, da se potem ponosno postavijo pred učiteljico likovnega pouka, zamolčijo pa avtorstvo izdelkov. Nič se ne hudeje, saj ve, da tudi to vzgaja in usmerja njihov interes in zanimanje in ker imajo na šoli celo ustvarjalno samo, se otrokom obeta izreden likovni pouk in še poseben tečaj prav za rezbarjenje v lesu, ki ga vodi kiparski samouk, Marija Simončič-Golnar. Predno se posvetimo samo njej, povejmo, da potekajo v času kolonije izredno dobro obiskani koncerti in literarni večeri, kar vse ima za posledico, da domačini vse pogosteje prepevajo po cestah tudi umetno pesem. Kiparka Golnar pa je doma iz glasbene in kiparske družine. Dieta je podedovala kar od svojega očeta in tako se večkrat zapre v drvarnico in tudi sama že od otroških let oblikuje les. Letos je prispevala koloniji kip Cankarja, še prej partizanskega kurirja. Najraje ima kmečko delo. Zelo ji je pri srcu njena ženica, pa industrijski delavec v Radgoni. Kadarkoli ji odpeljejo kakšen izdelek, se počuti oropana, kot bi ji vzeli del nje same. Kultura v teh krajih ima že tradicijo, pripoveduje in se spominja, kako je igrala leta 1938 glavno vlogo v Raztrgancih.

ZALOŽBA BOREC SE PREDSTAVI, TV-15 SKRBNO BELEŽI

V Kulturnem domu je neka pritajena živahnost, mrmranje, ki obeta eksplozijo.

Založba Borec je pripravila lična vabila s originalnimi deli videmske kolonije, v dvorani Kulturnega doma pa je imela tudi lično urejeno razstavo svojih knjig.

Med ljudmi je opaziti veliko slovenskih literatov in pesnikov, Črt Sinkovec, Marička Znidaršič, Ivo Zorman, Leopold Suhodolčan, Vladimir Kavčič, Igor Torkar, domačin Joža Čoš in še veliko, ki jim ne vemo imena. Kako so se počutili pred občinstvom, ki je željno pričakovalo njihove lepe besede? Ko prebiješ mejo, si uspel, mi je zaupal pesnik, po izkušnjah pa bi sodil, da so najhvaležnejše občinstvo otroci. Tudi teh je bilo veliko.

Vse oči so bile uprte v razstavo knjig pred odrom, zato smo pobarali odgovornega moža pri knjigotiskarskem oddelku založbe Borec, Petra Govca in šefa tehnično-komercialnega oddelka Ernesta Krnčiča, kaj lahko povesta o sodelovanju.

Založba je prejela prošnjo z vsebino, da bi sodelovala na proslavi. Ker je že njena nekajletna praksa obiskovati kraje na terenu in tam poskusiti plasirati knjige in tako po svojih močeh pomagati pri dvigu najnižje meje, ki jo postavlja UNESCO za branje knjig, se pravi 2,6 na prebivalca, se je založba vabilu z veseljem odzvala. Najprej je tehnično komercialni oddelk pripravil nadvse lična vabila, na katerih je najti reprodukcije originalnih kiparskih del iz videmske kolonije. Te reprodukcije bodo uporabili tudi kasneje pri izdelavi rokovnikov za leto 1977 in tako predstavili na način umetniške priloge dela širši in ožji domovini. To je še posebno pomembno, ker so ti kiparji iz vrst delavcev vseh poklicev, nekaj pa jih je tudi že priznanih ustvarjalcev. Hkrati s tem delom se je delavski svet založbe odločil, da sledi svoji politiki individualne prodaje na terenu tudi v teh krajih, ki se zde prav v smislu branja še neizrabljeni in so lahko velika rezerva za knjižni trg. To pomeni trenutni in dolgoročni uspeh prodaje, hkrati pa tudi širjenje kulturnih vrednot in odnosa do slovenske knjige. Ker je založba letos že imela eno tako akcijo na Vogrskem, ki je odlično uspela, ji velja slediti, kar bo v skupnem interesu vse družbe in v smislu gesla prodreti in omogočiti branje vsakemu občanu, posebno v času, ko so nekatere občine še globoko pod povprečjem ne le svetovnim, ampak tudi slovenskim. Bralci na deželi so še nezastrupljeni, lepo in hvaležno sprejemajo take akcije. Kamenček na kamenček dograjuje končni uspeh in odkriva nove talente. Tako poslanstvo neke založbe ni samo najtežja naloga, ampak ko uspe, tudi najslajša. S temi besedami smo se poslovili od nadvse kulturnega ozračja v Vidmu ob Ščavnici in zaželeli založbi Borec veliko uspeha.

NEVA MUZIC

KULTURNI OBZORNIK

Seminarja o novem zakonu o ljudski obrambi v občini Zagorje so se udeležili predstavniki vseh družbenopolitičnih organizacij, ZRVS ter voditelji tamkajšnjih delovnih kolektivov. Vodil ga je tovariš Marko Mrak. Foto: B. J.

Beseda, dve o novem Zakonu za ljudsko obrambo

KORAK NAPREJ K VARNOSTI

Novi zakon o ljudski obrambi ter zakon o spremembah in dopolnitvah zakona za notranje zadeve sodita med gradivo, ki je »tema dneva« za člane ZRVS in seveda tudi za vse druge družbene in družbenopolitične organizacije in skupnosti. Seminarji o novih zakonih se zaenkrat vrstijo na ravni občin, vodita pa jih podsekretar v republiškem sekretariatu za notranje zadeve Dore Dovečar in pomočnik republiškega sekretarja za ljudsko obrambo Marko Mrak. Gre torej za temeljite priprave, ki naj bi pomagale, da se z novima zakonoma doobra seznanijo krajevne skupnosti po vsej naši republiki, družbenopolitične organizacije, organizacije združenega dela, samoupravne skupnosti, skratka — sleherni naš občan.

V današnjem prispevku želimo naše bralce seznaniti le z nekaterimi značilnostmi novega zakona o ljudski obrambi, predvsem pa z njegovim delom, ki se nanaša na krajevne skupnosti v Sloveniji.

Kot neločljiv del jugoslovanske socialistične in samoupravne skupnosti naša republika z novim zakonom ureja svoje področje obrambnih priprav tako v miru kakor tudi v času vojne. Novi zakon o ljudski obrambi temelji na ustavi in je pravzaprav delo vseh nas in obenem odsev današnjega stanja, naše razvojne stopnje in naših nenehnih prizadevanj za ohranitev miru. Živimo na planetu, kjer se je v zadnjih treh desetletjih zvrstilo nad sto lokalnih vojn! Bog vojne torej še ne miruje in si je do današnjega dne nakopičil toliko jedrskega orožja, da z njim lahko uniči ves svet ne enkrat, temveč štirikrat! Zato je naš delovni človek, zavedajoč se predrago plačane svobode, ubral svojo obrambno pot in svojo skupnost uvrstil med dežele z najmočnejšo obrambo v Evropi.

Toliko za uvod, zdaj pa na kratko pogledimo vsaj nekatere bistvene določbe 255-členskega Zakona, ki je glede obrambnih priprav in vodenja boja zajel vse organe, organizacije in posameznike v naši republiki. Naj takoj poudarimo, da novi zakon trdno povezuje obrambo in družbeno samozasčito, saj je varnost našega človeka le ena, enotna in nedeljiva. Zato je ta človek nosilec vseh pravic in obveznosti do obrambe in varnosti, tako neposredno kot tudi v okviru krajevne skupnosti ali združene organizacije. Očitno gre torej za nadaljnje podružbljanje obrambe, zato je množično odločanje o pripravah za obrambo, obenem pa tudi množično usposabljanje za sodelovanje v morebitni vojni naloga številka ena. Pomembno vlogo v tej akciji — tako kot doslej — imajo krajevne skupnosti, ki so temeljna združenja občanov ali krajanov. Enako velja tudi za organizacije združenega dela, saj so priprave proces, v katerem sodeluje vsa naša republika, obramba domovine pa je nedotakljiva in neodtujljiva pravica pa tudi najvišja čast vseh delovnih ljudi Slovenije. Zato novi zakon med drugim z več poudarka govori o pravicah in obveznostih žensk na področju obrambe, torej o pravicah in nalogah, ki jih ženske povsem enakopravno uresničujejo z moškimi. Do sedaj smo, zavoljo neke zastarele miselnosti, zanemarjali obrambne pravice žensk, čeprav smo se izredno dobro

zavedali pomembne vloge žensk med našo narodnoosvobodilno vojno. Novi zakon pa ženskam omogoča, da se tudi one v čim večjem številu uveljavljajo na področju ob-

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

rambe, s čimer se uresničuje znano geslo o sodelovanju vseh pri izvajanju in uresničevanju obrambnih, zaščitnih in varnostnih ukrepov tako v miru kot tudi v morebitni vojni. Torej moramo vsi, seveda vsak po svoji usposobljenosti in po svojih možnostih, biti vojak naše ljudske obrambe.

A še nekaj besed o krajevnih skupnostih, o združenju občanov, ki na področju obrambnih priprav sodelujejo povsem amatersko in prostovoljno. Naloga krajevnih skupnosti se po novem zakonu o ljudski obrambi bistveno ne spremeni. Še vnaprej je tu skrb za idejnopolično in obrambno vzgojo prebivalstva, obrambne naloge pa so take, da jih le malokdo ne bi mogel opraviti. Seveda vse to izvira iz določenih načrtov, zato ni mesta za svojeglavost, kajti le načrtno, predvsem pa kolektivno delo pripelje do uspeha oziroma do usposobljenosti slehernega posameznika za odpor katerega koli agresorju.

Za konec še nekaj besed o odgovornosti za obrambne priprave. O tem je sicer bilo precej govorjenja, bolj ali manj načelnega razpravljanja in pisanja. Pri tem smo nehoti pozabljali, da imamo v SR Sloveniji krajevno skupnost, ki šteje le 56 prebivalcev, in skupnost s 17.000 krajanj! Ta podatek pove, da se moramo — preden karkoli začnemo — prilagajati razmeram in dejanskim potrebam, moramo torej oceniti situacijo ter tako omogočiti, da vse obrambne priprave na območju te ali one krajevne skupnosti potekajo solidarno in združeno in le po enem tiru. Ali drugače povedano, glede priprav za obrambo se bodo krajevne skupnosti morale še tesneje kot doslej povezovati in sodelovati s samoupravnimi organi in organizacijami oziroma z organizacijami združenega dela in interesnimi skupnostmi. Pri vsem tem pa sta vsekakor pomembni politična in vojaška ocena, ki naj bi izhajali iz najhujših razmer, ki bi jih jutri vsiljevala vojna oziroma težja naravna nesreča. Zato novi zakon veliko pozornost posveča civilni zaščiti ali točneje samozasčiti, ki — priznati moramo — še ni zaživel tako, kot bi morala. Namreč sleherni naš človek mora za primer, ko ga nenadoma doleti nesreča ali pa se znajde v stiski, biti povsem usposobljen, da si sam pomaga, da samega sebe zaščiti pred nevarnostjo, kajti to je pogoj, da v takih okoliščinah tudi drugim učinkovito pomaga. Le s takšnim ravnanjem bo mogoče preprečiti paniko in odpraviti posledice, saj se je zelena luč za sodobnejše opremljanje enot in objektov civilne zaščite že prižgala.

In kot je prav, je v ospredju novega zakona za ljudsko obrambo — tako kot doslej — naš delovni človek. In dobro skrit borec, ki naj bi s puško ali ročnim minometom na svoji zemlji dočakal nezaželenega gosta.

B. JAKOVLJEVIČ

O AKTIVU ZK PRI ZRVS NOVA GORICA

Komunisti - temelj tudi v ZRVS

Predstaviti dejavnost in program dela aktiva ZK pri občinskem odboru ZRVS Nova Gorica, pomeni poudariti, da so nekatere njihove osrednje in trajne naloge idejnopolična vzgoja, strokovno izpopolnjevanje, še večja pritegnitev rezervnih starešin v delo družbenopolitičnih organizacij, zlasti v priprave na SLO, pomlajevanje kadrovske strukture v vodstvih ZRVS, nenehna skrb za sprejemanje mladih v ZK in onih, ki imajo za to pogoje, razširitev delovanja ZRVS med mladino zaradi pridobivanja kandidatov za šole rezervnih starešin prek tabornikov, strelcev, radioamaterjev, planincev, ljudske tehnike in drugih organizacij ter šolske mladine, razširjanje informativno-propagandne dejavnosti in skrb za moralni lik rezervnih starešin.

O tem, kako te naloge uresničujejo, so govorili na sestanku aktiva dne 1. oktobra. Po besedah GLIGA PEŠKIRA, njihovega sekretarja, so v občini Nova Gorica rezervni starešine govor predstavnika Tita ne le razumeli kot ugotovitev stanja v naši in svetovni stvarnosti, ampak tudi kot napotilo k še večji zagnanosti pri svojem delu.

Vrhu tega je opazna mnogo večja zavzetost rezervnih starešin pri delu v družbenopolitičnih organizacijah in ne nazadnje občutljivejša razredna in ideološko-politična izostrenost do raznih anomalij in pojavov ter do nedelavnih članov. Poleg tega so člani ZRVS mnogo bolj kot poprej vključeni v izvajanje programa o idejnopoličnem in strokovnem usposabljanju.

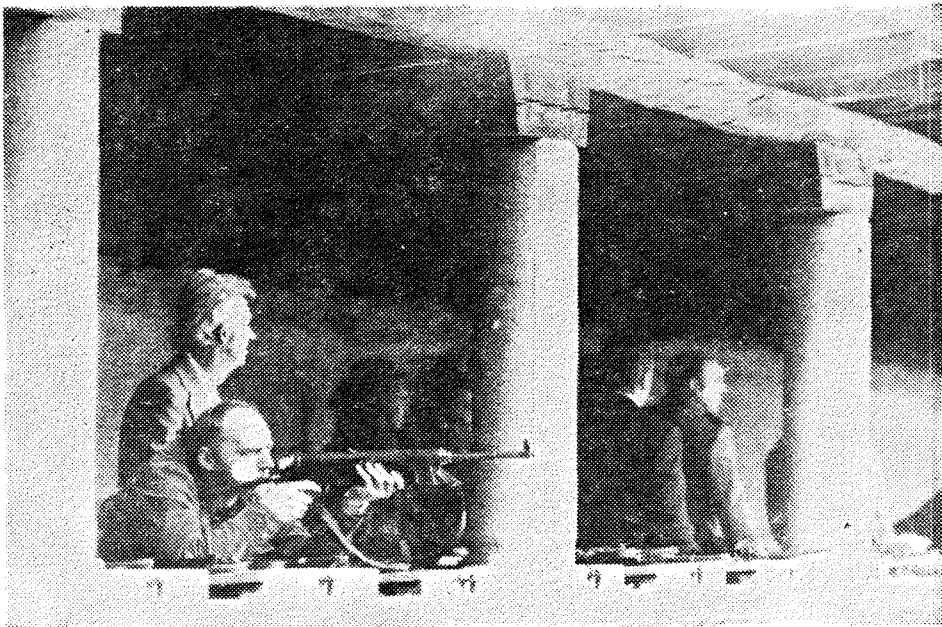
V občini Nova Gorica menda res ni organizacije, kjer ne bi bili zastopani rezerv-

trebnih informacij in v stalnih stikih s posameznimi člani občinske konference ZK.

Med nalogami, ki so jih v okviru aktiva ZK že izpolnili, kaže omeniti, da so izvedli analizo politične strukture po osnovnih organizacijah ZRVS v občini Nova Gorica. Ob tem so ugotovili, da je v občinski organizaciji med mladimi člani ZRVS 83 rezervnih vojaških starešin, ki imajo glede na svojo razredno pripadnost, moralnopolični lik in politično naravnost možnosti, da lahko postanejo člani ZK. Prav tako so zadovoljni z opravljeno analizo družbenopolitične dejavnosti rezervnih vojaških starešin v družbenopolitičnih organizacijah in v javnem življenju ter v akciji posojila za slovenske ceste. Omenjena analiza namreč priča o nadaljnji uveljavitvi Zveze rezervnih vojaških starešin v organizacijah združenega dela, krajevni skupnosti in občini kot celoti. Hkrati so sklenili, da s komitejem občinske konference ZK Nova Gorica predlagajo osnovnim organizacijam ZK vse tiste rezervne starešine, ki imajo pogoje za sprejem v ZK.

Ko so posamezniki v razpravi ob takšni razgrnitvi družbenopolitičnega stanja opredeljevali ves ta splet številnih družbenopolitičnih aktivnosti in reagiranj rezervnih starešin kot članov osnovnih organizacij ZRVS ali pa kot članov ZK, so poudarili, da enoletni program sicer v celoti še ni izpolnjen, da pa je bilo v tem kratkem času zares veliko storjenega. Pri tem res lahko govorimo o okrepljeni idejnopolični vzgoji in osveščenosti članov ZRVS.

Aktiv ZK pri občinskem odboru ZRVS Nova Gorica je na začetku sestanka poslal občinskemu komiteju ZK protestno pismo v zvezi z dogodki na avstrijskem Koroškem in Gradiščanskem. MILE GOJKOVIČ

Odprto prvenstvo LJAO v streljanju

MNOŽIČNO IN KAKOVOSTNO

Sedmega odprtega prvenstva ljubljanskega armadnega območja v streljanju 9. in 10. oktobra v Ljubljani se je udeležilo 120 ekip (700 tekmovalcev) iz vse Slovenije. Tekmovali so v streljanju s polavtomatsko puško, brzostrelko in pištolo, nastopili pa so le strelci amaterji. Člani ZRVS, ZZB, sindikalnih organizacij ter štabov teritorialne obrambe iz občin in drugi so se pomerili in dosegli dobre rezultate, samo tekmovalce pa je bilo množično, saj je zajelo ne le tekmovalce, temveč tudi številne opazovalce, letošnje prvenstvo pa je še en prispevek k nadaljnji krepitvi naše ljudske obrambe.

Izidi: polavtomatska puška — 1. mesto so osvojili strelci ekipe ZRVS občine Lju-

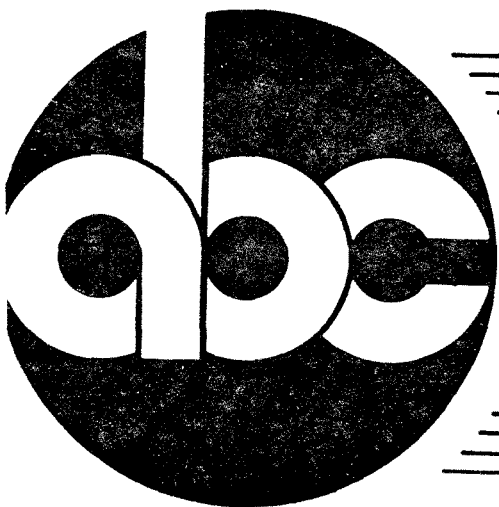
bijana Vič—Rudnik s 316 krogi, med posamezniki pa je zmagal član iste ekipe Milovan Mihorko (167 krogov). Prvo mesto v streljanju s pištolo je osvojila skupina ZRVS občine Velenje (296 krogov), najboljši posameznik pa je Milorad Kojić iz vojaške pošte 1098 s 162 krogi.

Brzostrelka: v ekipni uvrstitvi je prva ekipa ZRVS občine Bežigrad s 163 krogi, najboljši posameznik pa je Živko Hočevar iz iste organizacije s 102 krogoma.

SKUPNA UVRSTITEV EKIP: Prvo mesto je osvojil štab TO Maribor I — (696 krogov), drugi so člani ekipe ZRVS Ljubljana Vič-Rudnik (625), na tretje mesto pa se je uvrstila ekipa strelcev vojaške pošte 1098 (642 krogov).

B. J.

SOZD

s svojimi temeljnimi organizacijami združenega dela Kmetijsko gospodarstvo, Rakičan; Sodelovanje s kmeti, MURSKA SOBOTA; Mesna industrija, Murska Sobota; Tovarna mlečnega prahu, Murska Sobota; Agromerkur. perutninarstvo in transport Murska Sobota, Gozdno in lesno gospodarstvo, Murska Sobota; »Agroservis« Murska Sobota; Zunanja trgovina, Murska Sobota – uspešno usklajuje družbeno in zasebno kmetijsko proizvodnjo z živilsko predelavo in prodajo predvsem pa skrbi za kvaliteto svojih proizvodov, za katere jamči z dolgoletno tradicijo in izkušnjami.

INGRAD

Celje Ljubljanska 16

IZVAJAMO:

VSE VRSTE VISOKIH IN NIZKIH GRADENJ
VSA ZAKLJUČNA GRADBENO OBRATNA IN
INSTALACIJSKA DELA
PROIZVAJAMO IZDELKE IN POLIZDELKE IZ BETONA,
KOT SO OPEKA, CEVI, PLOŠČE, INAS OKNA ITD.
ORGANIZIRAMO IN IZVAJAMO INŽENIRING
PROJEKTIRAMO IN PRIPRAVLJAMO TEHNIČNO
DOKUMENTACIJO ZA IZVAJANJE INVESTICIJSKIH
OBJEKTOV.

ZAHTEVAJTE PROSPEKTE O IZDELKIH IN PONUDBE
ZA IZVAJANJE DEL.

ZA CENJENO NAROČILO SE PRIPOROČAMO.

SKUPŠČINA OBČINE IZOLA

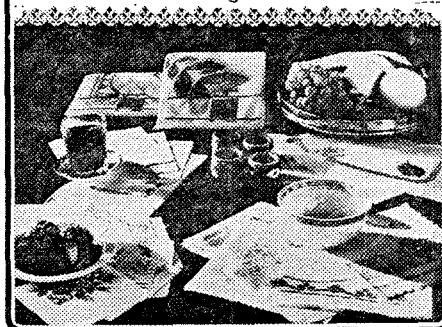
z vsemi družbeno
političnimi
organizacijami čestita
k dnevu pomorščakov
pri IX. korpusu NOV
in POJ.

paloma

Za prijetno presenečenje vaših gostov –
za vaše zadovoljstvo serviete "Paloma".

sladkogorska

TV-15

vaš tovariš

Ob občinskem prazniku
15. oktobru čestitamo
vsem delovnim ljudem
občine Gornja Radgona

Obalna samoupravna
stanovanjska skupnost

I Z O L A

Cankarjev drevored 16/a

SKUPŠČINA OBČINE
GORNJA RADGONA
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKA KONFERENCA
SZDL
OBČINSKI SINDIKALNI SVET
OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKA KONFERENCA
ZSMS

Urejanje zadev s področja
stanovanjske izgradnje,
skrb za družbeni
stanovanjski fond.

Ob dnevu pomorščakov
naše iskrene čestitke.

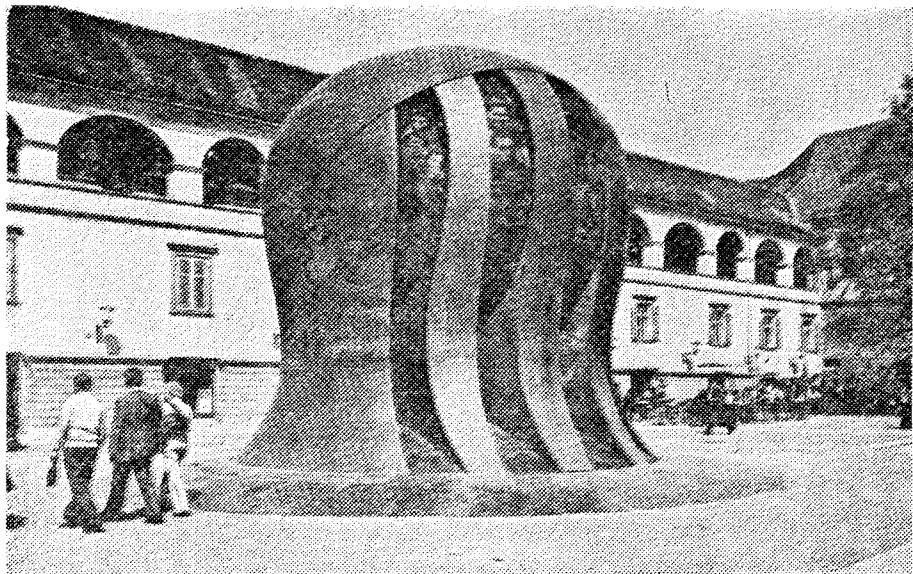

GORENJSKI SEJEM KRAJ

FIERA • MESSE • FAIR • KRAJ Slovenia – Yugoslavia
64001 KRAJ CESTA STANETA ŽAGARJA 27
TELEFON 21-590, 22-240 BRZJOJAV SEJEM KRAJ RAČUN PRI SDK 61500-601-10381

IX. SEJEM OPREME OD 12. DO 19. OKTOBRA

Vse kar je potrebno za opremo hiše, stanovanja, vrtov in za opremo raznih poslovnih prostorov je dosegljivo na tem sejmu. Hitra rast stanovanjskega fonda po-
gojuje pokritje potreb ustrezne opreme, katere široka izbira je najboljše prikazana
in kupcem ponudena na sejmu, kjer se razstavljen blago tudi prodaja. V okviru
sejma je tudi modna revija.

Spomenik revoluciji v Mariboru

NEMŠKE NADVLADE NIKDAR VEČ

V Mariboru in okolici so ljudje protestirali na javnih zborovanjih zoper ravnanje avstrijskih oblasti s slovensko manjšino na Koroškem in hrvaško na Gradiščanskem. Nad tem, kar se dogaja, so posebno vznemirjeni starejši občani, ki se živo spominjajo metod avstrijskih hitlerjancev.

Maribor so zasedle enote 132. nemške pehotne divizije, ki so prodirale iz Gradca. To se je zgodilo 8. aprila 1941. Toda že prejšnji dan dopoldne so v javnosti nastopili oboroženi oddelki kulturbunda. Prevzeli so mestno upravo in policijo ter razoroževali zajete jugoslovanske vojake. Do 14. aprila zjutraj so morali biti odstranjeni vsi slovenski napisi v Mariboru. Tega dne je namreč prišel dr. Sigfried Uiberreiter, zloglasni vodja civilne uprave za okupirano Spodnjo Štajersko. Na Glavnem trgu so mu mariborski Nemci priredili slovesen sprejem, on pa jim je govoril o poslanstvu ponemčevanja.

Glavni namen okupacijskega aparata, ki je začel delovati po pripravljenih načrtih, je bilo popolno ponemčenje slovenske Štajerske. Velikonomški pritisk je bilo v Mariboru čutiti že pred vojno, posebno pa se je okreplil leta 1939, ko je stara Jugoslavija ponovno dovolila delovanje nemške kulturne zveze Kulturbund; stare oblasti so bile neverjetno tolerantne do nemških agentov.

Naj obnovimo še nekaj podatkov. Nemci so že v prvem obdobju zaplenili na območju Maribora 35 industrijskih, 77 trgovskih in 89 obrtnih podjetij ter razpustili 451 društev in organizacij. Adolf Hitler se je ob obisku v Mariboru 26. aprila zahvalil luteranskemu pastoru in vodju kulturbunda Hansu Baronu ter sodelavcem za dosežene uspehe na področju petokolonske dejavnosti v predvojnem obdobju.

Ponemčevanje je bila glavna naloga Štajerske domovinske zveze (Steirischer Heimatbund). Ustanovili so jo 10. maja 1941, njen sedež je bil v Mariboru, za vodjo pa je bil imenovan Franz Steindl. Njej so zaupali jezikovne tečaje in orga-

nizacijo raznih prireditev, ki naj bi pomagale pri ponemčevanju. Za vpis so izvajali silen pritisk. Tisti, ki so sprejeli članstvo, so postali polnopravni državljani, drugi pa do preklica.

Veliko vlogo pri ponemčevanju je seveda odigralo tudi šolstvo. Okupator je ponemčil prav vse kulturne ustanove. Najbolj so bile prizadete knjižnice. Lahko si mislimo, kateri jezik je bil uradni.

Komaj teden dni po okupaciji so začeli zapirati Slovence. Dne 15. aprila so jih zaprli okrog tristo. Kulturbundovci so marljivo pomagali policistom in celo sami izvajali aretacije. Ravnali so se po vnaprej pripravljenih seznamih. Kdor je mogel, se je rešil z begom na območje Ljubljanske pokrajine. V drugi polovici maja je bilo v zbirnem taborišču v meljski vojašnici zaprtih že 1415 oseb, med katerimi je bilo 492 Mariborčanov. V času od 7. junija do 5. julija 1941 je odpeljalo iz Maribora 12 transportov s 4607 izgnanci (1913 Mariborčanov), v drugem valu, od 11. do 26. julija, pa 14 transportov s 6131 izgnanci (2462 Mariborčanov).

Vse to jasno kaže, kakšne namene je imel okupator. Ponemčevalne metode je bilo še posebno močno čutiti v Mariboru, ki je bil središče okupacijskega in potujčevalnega aparata. Toda Mariborčani niso klonili. Navedene podatke smo vzeli iz kataloga razstave »Maribor 1941—1945«. Dovolj zgovorni so in ni ga med nami, ki jih ne bi razumel. Zato občani Maribora razumejo tudi boj naše manjšine za obstanek in obsojajo popustljivo ravnanje avstrijskih oblasti z velenemškimi in neonacističnimi organizacijami.

DRAGO MIKLAVEC

PEDROVO pri Braniku na Goriškem je vasica, ki naj bi bila obsojena na propad. Od 146 prebivalcev ob začetku vojne jih je ostalo doma le še 5. Po požigu nekdanjega Rihemberka so bili v Pedrovem nastanjeni vsi politični organi tega kraja. Ljudje so do zadnjega podpirali partizane. Po napadu na nemško patroljo v Steskah je bila vas požgana 14. novembra 1944. Še huje je bilo 26. februarja 1945, ko je tam padlo 11 borcev, največ pripadnikov VDV; rešili so samo ranjence in osebje bolnišnice. Ves čas vojne ni padel niti en vaščan, vendar Pedrovo zdaj izumira: mladi so se odselili v Koper, Novo Gorico in Ljubljano, eden — dr. Benjamin Jogan — pa celo v zambijsko Lusako, kjer opravlja visoko vladno funkcijo. Po vojni obnovljene hiše pa v glavnem samevajo, kakor tudi vinogradi, ki so dajali po 1000 hektolitrov vina, in hlevi, v katerih je bilo do 60 glav živine.

FOLDE VRBOVSEK

RAVNE NA KOROŠKEM

OBISK SPOMINSKIH OBELEŽIJ

Odbor za rekreacijo pri Občinski zvezi telesnokulturnih organizacij Ravne na Koroškem je tudi za jesensko obdobje organiziral množičen pohod TRIM hoje pod geslom »Vsi pot pod noge«.

Pohod je bil 3. oktobra v vseh štirih večjih krajih mežiške doline na Ravnah, Prevaljah, v Mežici in Črni. Pohod je trajal od 8.—14. ure.

Udeleženci pohoda so obiskali na poti tudi spominska obeležja iz časov NOB. Tako so Ravenčani obiskali spomenik pri Sv. Neži, kjer so Nemci streljali talce, znano partizansko domačijo na Selah Dulerjevo, Rimski vrelec, znan po močni gestapovski postojanki, kjer so gestapovci obesili Rožankovega Zepa, ubili Avgusta Kotnika, Mico Apohaljo in Stajnarjevega Lojzina. Ravenčani so se oglasili tudi na domačiji pokojnega pisatelja Prežihovega Voranca. Prevalčani so obiskali med vojno požgano Rakitnikovo domačijo in druge spomenike. Črnjani so obiskali Pučgarsko, kjer so se med vojno zadrževali borci koroških partizanskih enot, in bližnjo požgano domačijo. Tudi Mežičani so obiskali več spomenikov NOB.

Vsi udeleženci so prejeli TRIM značke, družine pa posebna priznanja. Proge so bile dolge okrog 15 km.

F. SREBOTNIK

VELENJE

RUDARJI KOT TERITORIALCI

Teritorialci iz vrst velenjskih rudarjev so te dni priredili vaje. Svoje naloge so opravili odlično in po predvidenem načrtu. K sodelovanju so pritegnili tudi odbore SLO iz krajevnih skupnosti Gaberke in Konovo. Taktično vajo so izvedli na enem izmed objektov velenjskega kombinata REK. Naloga »plavil« diverzantov je bila, da se čim bolj približajo objektu, opravijo nalogo in se umaknejo. To jim je uspelo samo delno, zakaj stražarji so se odlikovali z budnostjo in druge enote so nastopile takoj. Nastopajoče skupine so kmalu zožile obroč in prisilile plave k predaji.

Pri vaji so sodelovale tudi mlade teritorialke, ki so pokazale veliko sposobnost tudi na izredno strmem terenu. Velenjski teritorialci so ponovno dokazali, da sodelovanje delavcev iz podjetij in krajanov pomeni najboljšo obliko izvajanja splošnega ljudskega odpora.

L. OJSTERSEK

NOVO MESTO

ODLIČNE BOLNIČARKE

Med pripadniki enot teritorialne obrambe novomeške občine, ki so pred nedavnim zaključili sedemdnevno taborenje v centru za urjenje teritorialnih enot Dolenske, je bilo tudi več mladink: to so bi-

le prostovoljke Bernardka Grubor, Marija Plut, Sonja Balkovac, Anka Vodopivec in Anka Tomšič. Na vajah so opravljale dolžnosti bolničark. Starešina enot, v katerih so bile, Pavel Erjavec, je povedal, da so te mladinke kljub zelo slabemu vremenu in izvajanju težkih taktičnih nalog opravile svojo dolžnost zelo uspešno. Posebno so se izkazale v prvih »bojnih linijah« s tem, da so znale nuditi prvo pomoč, da so se trudile vzdrževati higijenske razmere, red in disciplino ter nuditi pomoč tudi v taborišču in na terenu. Vse so izjavile, da jim je bilo sedemdnevno bivanje na terenu zelo koristno. S praktičnim delom v raznih situacijah so si utrdile znanje, ki jim bo v korist tudi pri učenju predmeta obramba in zaščita v šolskih klopih, pa tudi pri izvajanju dolžnosti v primeru vojne.

SVETISLAV NIKOLIC

MURSKA SOBOTA

PRAZNIK STRELCEV

Občinska strelska zveza v Murski Soboti praznuje letos 20 let svojega uspešnega poslanstva na enem izmed pomembnih narodnoobrambenih področij. S svojimi 21 strelskimi družinami (preko 1.800 članov) v krajevnih skupnostih, delovnih organizacijah in šolah približuje širokemu krogu prebivalcev to športno zvrst, njeni člani pa zanjejo tudi lepe strelske rezultate v republiškem in zveznem merilu.

Koncem septembra je bila v skupščinskih dvorani v Murski Soboti slavnostna seja občinske strelske zveze, ki so se je udeležili številni organizatorji strelstva in gostje. O trenutnih vidikih strelstva ter o prehojenih dosedanjih poti je spregovoril Jože BEDIC, predsednik OSZ v M. Soboti,

DOPISNIKI NAM POROČAJEJO

zbranim pa so spregovorili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij, telesnokulturnih organizacij in narodnoobrambenih dejavnikov soboške občine, kakor tudi sekretar Strelske zveze Slovenije Feri Titan.

Tovariš Jože Bedić je poudaril, da prav ob letošnjem jubileju moti zbor strelcev pomanjkanje pokritega strelišča za zračno puško v mestu Murska Sobota, ker bi lahko tako dosegali neprimerno večje rezultate. Doslej so namreč usposobili že 58 inštruktorjev in sodnikov strelstva, ki so še v veliki meri aktivni organizatorji.

Poleg slavnostne seje ob letošnji 20-letnici so strelci izdali tudi posebno brošuro z opisom zgodovinskega razvoja strelstva v soboški občini in Pomurju ter najboljšimi rezultati svojih članov. V njej pa so predstavili tudi svoje najboljše posameznike — strelce. Za propagando strelstva pa bi naj poskrbeli tudi dva propagandna panoja s fotografijami ter priznanji in pokali, ki so jih v 20-letih svojega dela priborili strelci soboške občine.

O pridnosti strelske organizacije in nje-

KAMILO BREŠAN: Nedosežen cilj podpolkovnika Caralla

1. nadaljevanje

Poveljnik 3. bataljona 2. brigade VDV, tovariš Srečko Stupica, je 21. decembra leta 1944 na Lokvah prejel nalogo od štaba 2. brigade, da čimprej postavi močno zasedo v Srednjem Lokovcu in s tem onemogoči morebitni prodor sovražnika iz Banjske planote v Čepovan. Bil je že tretji dan sovražnikove ofenzive, ki se je začela 19. decembra.

Komandant bataljona je nemudoma izbral močno patroljo izvidnico, ki je štela 35 borcev (cela 1. četa in 1. vod 2. čete — poročilo 2. brigade od 6. 1. 1945, štev. 987/II) in z njo brž krenil proti Lokovcu. V svoji sestavi je le-ta imela, poleg drugega, mitraljez brezo, 4 puškomitraljeze, lahki minomet in večje število brzostrelk. V pičlih dveh urah smo prispeli prek Čepovana v Lokovec in sicer na

prelaz, kjer se končuje Čepovanska stran in se začnejo Banjščice. Kmalu zatem je komandant bataljona določil položaje za zaporo prelaza. Nato smo jih v kratkem času zasedli in na hitro uredili za obrambo. Položaji posameznih skupin so bili dobro izbrani (glej skico in slike). Čeprav je bil teren dokaj gost, pogozden, so bile možnosti za opazovanje in uporabo orožja povsem zadovoljive. Položaji so bili oddaljeni od ceste 40 do 70 metrov v obeh straneh. Možnosti za organiziran umik, v primeru močnejšega sovražnikovega pritiska, so bile prav tako zelo ugodne.

Vreme je bilo izredno hladno, saj je bilo okoli 25 stopinj pod ničlo. Pihal je močan veter (burja). Ponoči 21. in 22. decembra do poznih popoldanskih ur se na naših položajih ni zgodilo nič posebnega. Pričakovali smo pri-

hod sovražnika in drugi, večji del bataljona, ki smo ga pustili na Lokvah. Ne spominjam se, da smo slišali odmev streljanja (bojev) na območju Trnovske planote.

Okoli 16. ure 22. decembra, ko je naša splošna pozornost nekoliko popustila, zavoljo dolgega čakanja v zelo neugodnih vremenskih okoliščinah in v času, ko je na naših položajih obstajalo že celodnevno bojno zatišje, se je v našo zasedo tihoma vrnil neki vojaški potniški avtomobil. Zvok (brnenje) njegovega motorja ni nihče slišal. Avto je zastal na cesti proti Čepovanu, takoj za odcepom, ki pelje proti G. Lokovcu. Iz avta je izstopil nemški kaptan. Le-ta je bil oborožen z brzostrelko in opremljen z daljnogledom. Verjetno se je hotel preprčati, če vozijo v pravo smer. Takoj za tem so padli prvi strelji. Po avto-

Dne 3. t. m. so se člani ZB NOV Litija levi in desni breg udeležili izleta na Pohorje. Ustavili so se v Lovrencu, kjer jim je Vinko Kucler opisal boje z vermani in policisti leta 1944. Na Pesku so se postali pred spomenikom žrtvam fašizma, potem pa so šli do Treh žebelj, kjer je padel Pohorski bataljon. Boj jim je opisal tovariš Mirko Fajdiga iz Maribora. Med povratkom so se poklonili tudi spominu talcev v Strančah pri Frankolovem.

nih članov govori tudi to, da so na minuli slavnosti seji podelili kar 36 občinskih bronastih plaket, 29 občinskih srebrnih plaket 32 občinskih zlatih plaket, 3 republiške bronaste plakete, 6 republiških srebrnih plaket, 4 republiške zlate plakete, posebni priznanji — zlato streljo je prejel Jože Bečič, bronasto streljo pa Franc Vučina.

FILIP MATKO

ROCAJO

LJUBLJANA

BORCI SPOZNAVAJO DOMOVINO

ZB NOV terena Milan Majcen—Hinko Smrekar je 18. septembra organizirala za člane zadnji letošnji izlet v kraje, ki so pomembni po nepozabnih zgodovinskih in kulturnih dogajanjih. Seveda pa smo pripravili bogato obrazložitev pomembnosti teh krajev, ker si člani žele poleg razširjanja tradicij NOB tudi poglobljanja v kulturni razmah Slovencev in spoznavanja tistih duhovnih ustvarjalcev naše kulturne dediščine, ki so kot naši davni predhodniki začeli boj za razmah in naprednih idej, pa tistih, ki so v času same NOB našli pravo pot in nanjo pritegnili s svojim zgledom množice zavednih Slovencev.

Prvi spomladanski izlet v Beneško Slovenijo se nam je zaradi potresa izjalovil; zato smo obiskali le hudo prizadeto Po-

sočje. Kljub temu pa smo na izletu posredovali našim članom temeljito obdelan program — zgodovino Beneških Slovencev od njihove naselitve pa do danes s posebnim poudarkom na njihov kulturni razvoj in vsem zatiranjem slovenskega življa. Izletniki so z zanimanjem spremljali zlasti osvetlitev pravične borbe teh Slovencev za svoj narodnostni obstoj, ki so ga žal poleg stoletja trajajočega terorja tujih oblastnikov ravno v tem letu kruti potresi tako bridko prizadeli. Takih izletov z obeležjem krajev, ljudi in vodnikov slovenskega naroda si naši člani žele, zato smo drugi izlet namenili ogledu in utemeljitvi krajev po naši prelepi Gorenjski. Najprej smo pohiteli ter s cvetjem počastili tiho, hrupu odmaknjeno, a nikoli pozabljeno grobišče v Dragi. Tu je izkrcavalo nešteto borcev, med njimi tudi učenci z mojega prvega učiteljskega službenega kraja, iz Nomnja. Zato tudi mene vsako leto vleče v ta tihi kotic in obujam spomine na ta mlada bitja, ki smo jim vcepljali ljubezen do rodne zemlje, Slovenstva in Slovianstva.

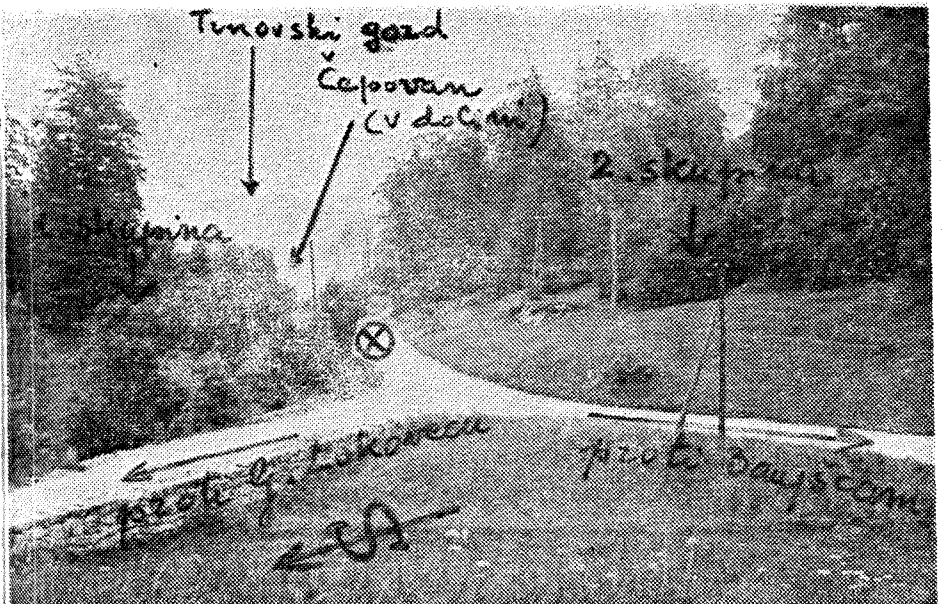
Od tu smo obiskali dom velikega Prešerna in njegovega rojaka Finžgarja. S citati iz najnovejšega dela A. Slodnjaka pa smo osvetlili Prešernovo že v dijaških letih neuklonljivo osebnost, ki se kasneje, v zrelih letih nikoli ni plašil priznati svoje svobodomiselnosti; ravno to je rodilo toliko lepih stihov, ki so opajali naše borce v najtežjih momentih NOB. Nazorno je bila prikazana tudi vloga pisatelja Finžgarja med NOB. Na Pokljuki pa nam je tov. Milčec, borec Prešernove brigade obširno orisal potek bojev in vso tragiko zgorelih članov štaba in borcev. Ob prekrasnem spomeniku, delu T. Svetine, ki ni le borec in pisatelj, pač pa tudi kipar, smo se s skromno komemoracijo poklonili nepozabnim herojem, nakar smo se globoko prevzeti zbrali v domu »Ob tabornem ognju« ter v tovariškem pogovoru še in še razpravljali o vsem, kar smo čuli. Člani ZB se zavedamo, da je še in še potrebno tolmačiti veličino borbe in vrednote naše zgodovinske in kul-

nobilu sta najprej vžgala tovariša Karlo Bremec — Boris in Milan Vižintin — Zdenko, bataljonska obveščevalca, ki sta bila tedaj po naključju najbližja cesti. Njun ogenj

je bil znak za splošni preplah. Voznik je začel obračati avto v nasprotno smer, nazaj proti Banjščicam. Gostost ognja je bila čedalje večja. Ko je bil avto že povsem obrnjen,

je le-ta hkrati tudi dokončno obstal. Iz njega sta izskočila voznik in še neki italijanski kapetan.

Dalje prihodnjie

MIKROLOKACIJA PRIZORIŠČA DOGODKA — Posnetek je z nasprotne strani in iz neposredne bližine križišča — odcepa. (X = mesto kjer je avto obstal).

turne dediščine, zato smo z razumevanjem sprejeli nasvet tov. Milčeta, da prenesemo tudi našim najmlajšim občanem nesrečnega Prešernovega bataljona, ki je izkrcaval zaradi izdajstva. Če kdo, se prav posebno zavedamo vsi mentorji mladine, da so doživlja iz NOB najbogatejše gradivo za vzgojo mladine, ki bo bodoči varuh neprecenljivih pridobitev NOB.

ANGELA PRELC

SLOVENJ GRADEC

INVALIDI TEKMOVALI V NAMIZNEM TENISU

V Slovenj Gradcu je bilo te dni 26. republiško prvenstvo športnikov invalidov, ki se ukvarjajo z namiznim tenišom. Nastopilo je 23 najboljših tekmovalcev s področnih tekmovalnih iz Nove Gorice, Kranja, Kamnika, Maribora, Velenja, Slovenj Gradca in drugod. Prireditelj je bila Zveza za šport in rekreacijo invalidov, organizacijo pa je prevzelo športno društvo invalidov Slovenj Gradec. Z obžalovanjem ugotavljamo, da je število mlajših tekmovalcev upadlo. Vzrok takšnega upada ni znan, menimo pa, da je temu kriva slaba agitacija pri društvih. Kljub temu upamo, da se bo stanje naslednje leto izboljšalo.

Izidi tekmovalja (po razredih invalidnosti) so bili naslednji: kategorija A Dubrovski in Bamfi iz Ljubljane ter Iskra iz Kamnika; v kategoriji B Jakin iz Nove Gorice, Levar iz Maribora in Ramšak iz Ljubljane; v kategoriji C Šinkovec iz Trbovelj in Jamnik iz Slovenj Gradca; v kategoriji D Pristovnik in Stern iz Maribora; v kategoriji E Kerec in Sterjevski iz Kamnika.

Nastopile so tudi tekmovalke iz Zavoda za invalidno mladino iz Kamnika. Vsi tekmovalci so se izkazali z dobro igro, prav tako pa je treba pohvaliti organizacijo.

VINKO BOVCON

ČRNOMELJ

NAMESTO ZAPISNIKA

V letošnjem jubilejnem letu, ko smo proslavljali 100-letnico rojstva Ivana Cankarja, so se borci brigade, ki nosi njegovo ime, udeležili mnogih srečanj in proslav. Zato je odpadla običajna proslava ob obletnici ustanovitve brigade 28. 9. in je bila mesto tega le slavnostna seja dela odbora brigade in zastopnikov domicilne občine Črnomelj.

Seja je bila 30. 9. 1976 v Črnomlju in so ji poleg predsednika skupščine občine Črnomelj — dipl. ing. Janžekoviča, prisostvovali tudi zastopniki družbenih organizacij občine. Delegacijo odbora Cankarjeve brigade pa je vodil predsednik odbora general Andrej Cetinski.

Člani odbora so seznanili prisotne s svojim delom, problemi in načrti, ki jih skušajo realizirati. Iznesli pa so tudi niz predlogov za razširitev sodelovanja z domicilno občino, kar naj jim omogoča izpolnjevanje njihovega programa.

Med predlogi so bili predvsem:

— priprave za proslavo 35. obletnice ustanovitve brigade, ki bo v prihodnjem letu — povezovanje s črnomeljsko mladinsko brigado Ivana Cankarja

— oživljanje tradicij NOB na področju Bele krajine

— postavitve in odkritje spominskega obeležja padlimu heroju, namestniku komandanta brigade Vandeku — Popku v Vivodini, ko bi naj prišla do množičnega izraza tudi medsebojna povezanost prebivalcev obeh narodov med vojno in s krvjo in skupno borbo skovano bratstvo.

K sodelovanju pa so povabili občino tudi k vsem svojim proslavam, ki se vrše v spomin na medvojne dogodke, pri katerih je bila udeležena Cankarjeva brigada.

Predsednik skupščine občine Črnomelj tov. Janžekovič je zastopnike brigadnega odbora v zgoščenem poročilu seznanil z delom in problemi, ki v zadnjem času v največji meri zaposlujejo občino in ki marsikdaj zelo otežujejo njeno angažiranost pri nekaterih akcijah, pa čeprav so ji le-te zelo blizu in so z njimi izredno povezani. Zato je podal tudi predlog, kako naj bi v bodoče usklajevali skupna prizadevanja in v delo drug drugega vtkali svoje napore. Ta predlog so vsi prisotni osvojili in dodali tudi termin za uskladitev programov dela — leto 1977.

Predsednik in prisotni na seji so brigadi čestitali tudi k njeni 34. obletnici in zaželeli vsem njenim članom vse najboljše.

Z ugotovitvijo, da obstoji največja enotnost gledanj na vsa vprašanja, je bila ugotovljena tudi koristnost takih sej, ki bodo gotovo doprinesle marsikaj dobrega.

Seja je bila zaključena v tovariškem vzdušju ob ugotovitvi, da je Črnomelj zelo blizu Ljubljane in da se moramo večkrat tako srečati.

ODBOR BRIGADE IVANA CANKARJA

IZ NASIH KRAJEV

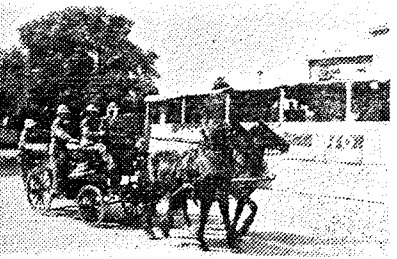
SKOCJAN — ZB NOV Skocjan — Salara je imela 24. septembra letno konferenco, na kateri so navzoči soglasno sklenili, da namesto pogostitve svojih članov nakaže znesek 2000 dinarjev prebivalcem Posočja. Nakazali so ga 5. t. m. Pripadnik Briško-beneškega odreda Marjan Medveš je osebno prispeval še 500 dinarjev.

ZB NOV SKOCJAN

RADECE — Krajevna skupnost Radec je proslavila svoj praznik. Prireditve so se vrstile od 23. septembra do 10. oktobra. V papirnici je začel obratovati nov stroj, z delom pa je začel tudi novi TOZD podjetja Muflon. Osrednje slovesnosti se je udeležilo veliko število borcev, med njimi tudi tisti, ki so se po vojni odselili drugam. Pred spomenikom padlih so položili venec, nato pa so se udeležili zelo uspelega tovariškega srečanja.

SREČKO GRASIČ

ILIRSKA BISTRICA — Nedavno tega so v Ilirski Bistrici slavili 90-letnico prostovoljnega gasilskega društva. Njegovi člani so ves čas obstoja požrtvovalno in uspešno opravljali svoje naloge, med NOB pa so se vključili v aktivno sodelovanje. Za svoje delo so prejeli zvezno in republiško priznanje ter plaketo do-

mače občine. Na proslavi, katere so se udeležili tudi gasilci iz Postojne, Opatije, Lovrana in Zagorja, so pokazali gasilsko črpalko iz leta 1912, ki jo še danes včasih vlečejo konji.

PETAR NIKOLIČ

RAVNE NA KOROŠKEM — Na Krškem vrhu, kjer so 12. oktobra 1942 ustanovili odbor OF za tedanji Guštanj (sedanje Ravne), je najmanj dva tisoč Ravenčanov slavilo svoj občinski praznik. Borci so položili k spomeniku venec, v kulturnem sporedu pa so nastopili pevci Fužinarja, godba iz Železarne in recitatorji iz gimnazije. Ostro so protestirali proti avstrijski manjšinski politiki.

OBČINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

PIRAN

Dne 15. oktobra 1944 je bil ustanovljen mornariški odred NOV in POJ.

MURSKA SOBOTA

Dne 17. oktobra 1944 so se partizanski odredi spoprijeli z madžarskimi fašisti v Murški Soboti.

DOBRNIC

V tem kraju je bil 18. oktobra 1943 1. kongres AFZ.

SOVODENJ

Dne 18. oktobra 1943 so enote 31. divizije osvobodile ta kraj.

LOSKA DOLINA

Dne 19. oktobra 1941 so partizani Krimskega polbataljona pod poveljstvom Ljuba Šercerja zavzeli Lož.

VINICA

V dneh okrog 21. oktobra 1943 so se partizani in domače prebivalstvo junaško upirali napredovanju Nemcev in ustašev. Takrat je bila požgana vas Sečje selo.

Laži o nemških koncentracijskih taboriščih

Veliko je bilo že napisanega v svetu o nacističnih koncentracijskih taboriščih, a zdi se, da še premalo. Premalo vedo ljudje o vseh grozotah druge svetovne vojne, ki so se dogajale prav v taboriščih, o zverinskih ubijanjih, o mučenjih, izstreljanjih, poniževanjih. Zgodovina ne bo nikoli, vsaj ne bi smela nikoli, pozabiti teh zločinov, ki so se zgodili v samem osrčju Evrope, tiste Evrope, ki se je štela za nosilca velike kulture, spoštovanja človeka, življenja, civilizacije. Kljub temu pa se danes še najdejo ljudje, največ Nemci, ki žele zanikati to mračno zgodovinsko resnico, najdejo pa se tudi založniška podjetja, ki jim ponudijo prostor, da svoje misli izpovedo in objavljajo nesmisle, ki jih lahko zanikajo milijoni preživelih ljudi kot tudi mnoge žrtve. Še bolj žalostno in nevarno pa je poleg tega dejstvo, da najdejo take in podobne knjige svoj krog bralcev, da ne rečemo celo privržencev.

Navedimo za primer nemško revijo »Deutsche Bürger Initiative« v Bensheimu pri Frankfurtu, ki je leta 1973 izdala brošuro z naslovom »Die Auschwitz-Lüge« (Laži o taborišču Auschwitz). Avtor teksta je neki Thies Cristopersen, kot je zapisano v brošuri. Poglejmo nekaj njegovih trditev iz tega teksta.

Avtor želi s svojim pisanjem popolnoma zanikati, da so bile v taborišču plinske celice, da je bilo pobitih šest milijonov Židov, da osebje ni grobo postopalo z zaporniki ali interniranci, da esesovci niso pobijali ljudi in podobno.

Cristoperson pravi, da je prišel v taborišče kot nemški vojak v začetku leta 1944 in da je bil tam do meseca decembra istega leta. O masovnih pokolih in moritvah v taborišču pa je slišal šele po vojni, trdi on. Prav tako ni videl nobenih celic ali izživiljanja nacistov nad zaporniki. Ne more verjeti niti člankom v časopisju, radiu, televiziji in drugod, o nasprotnih dejstvih, ker so zanj čista laž. Njegova izkušnja je pač drugačna. Ko je on prišel v Auschwitz, je sicer res videl nad glavnim vhodom napis »Arbeit macht frei«, vendar pa mu je takoj padlo v oči še nekaj drugega. Videli so številne internirance, ki so se svobodno sprehajali za ograjo, ki čez dan niti ni bila napolnjena z električnim tokom, pa tudi na stražarskih stolpih so se pojavili stražarji šele po večernem apelu. Vse lepo in prav, bi človek rekel. Bilo je preveč ljudi, da bi jih vse zaposlili, utemeljuje svojo trditev.

Isti avtor komentira tudi tezo, ki jo zagovarjajo nekateri, da namreč ni bilo uničevalno taborišče Auschwitz, ampak Birkenau. Tudi tam je bil. Taborišče se mu ni prav nič dopadlo, kot pravi, bilo je umazano, in zapuščalo je prav slab vtis. V taborišču je opazil le otroke, ki so se lepo igrali z žogo, medtem ko so Nemci obljubljali, da ne bodo nikoli ločili otrok od staršev. V Birkenauu naj bi naš avtor nadzoroval delo sto žensk na plantaži. Posebno se mu je vtisnilo v spomin, kako so bile zapornice lepo napravljene. Morale so sicer res imeti zebrasto obleko, kakor v vseh taboriščih, a njihovo perilo in nogavice so bile najboljše kvalitete. Tudi za lepoticenje jim ni ničesar primanjkovalo, imele so puder in uporabljale celo šminke.

Kakšen pa je bil urnik internirancev v Auschwitzu? Ob sedmi vstajanje, umivanje in tuširanje, zajtrk, jutranji apel ob osmi uri in nato začetek dela. Od dvanajste do trinajste ure je bil opoldanski počitek in kosilo ter ob sedemnajstih zaključek dela za tisti dan. Ob devetnajsti uri je bila ve-

čerja in večerni apel pa delitev paketov, če jih je kdo dobil od doma. Pakete so odpirali pri kontroli taborišča. Zapornikom so pustili vse, le določenih knjig ne, fotoaparator, radioaparator in drugih tehničnih predmetov. Lastniki teh predmetov so sicer ostali taboriščniki, a so jih Nemci uskladiščili. Tudi te podatke, ki niso niti najmanj v skladu z resnico, je najti v brošuri omenjenega avtorja, ki je menda poznavalec življenja v koncentracijskih taboriščih.

Nadalje se v svojem tekstu razburja nad napačno predstavitev življenja v taborišču Sachsenhausen. Pravi, da razstava, ki so jo odprli za ogled predvsem mladini, prikazuje nemške nacistične kot morilce, kar pa seveda po njegovem niso bili. Prav ta-

Kakšen cesar bi bil Kreisky?

Ob koncu dvajsetega stoletja živimo, toda v Avstriji vlada še večje mračnjava kot pred sto leti in mogoče še dlje nazaj: »Dol z dvojezičnimi napisi na Koroškem! Tam Slovencev ni.«

Kdo naj jih razume? Po slovensko so ustoličevali koroške vojvode, po slovensko so žebrali, zdaj pa naj ne bi priznavali tega jezika. Slovence hočejo izbrisati. Za njih, Avstrijce, Slovencev na Koroškem ni. Mar jih res ni več? Kdaj so izginili?

Kako velika in natlačena z narodi si bila, cesarsko kraljevo Avstrija! Petdeset milijonov ljudi si štela in od teh samo šest milijonov nemško govorečih. Kaj ste pomenili, večino ali manjšino? Da, manjšina ste bili med večino. Še pred 109 leti je bila izdana plaketa cesarske kraljeve Kranjske kmetijske družbe ob stoletnici njene ustanovitve; opremljena je z dvojezičnim napisom. To je bilo leta 1868. Cesar je molčal. Potem so se zvrstili tabori. Na Vižmarjih so ga imeli 17. maja 1869 in na spominski plaketi je bil slovenski napis: »Združimo se! Ne dajmo se! Živela Slovenija! In cesar se ni nič jezil. Leta 1883 se je pojavila značka z napisom, ki je bil samo v slovenščini: »V spomin šeststoletne zveze dežele Kranjske s presvetlo vladarsko rodovino habsburško.« Cesar je bil verjetno navdušen.

Čas teče. Slovenci so počastili spomin

ko napada govor nekega ministra, ki naj bi govoril same laži ob otvoritvi te iste razstave v Wiesbadnu. Tako s svojim pisanjem strogo protestira proti dejstvu, da morajo danes šole poslušati same laži o vlogi in dogodkih v koncentracijskih taboriščih med vojno.

V teh taboriščih ni bilo nobenega duha po sežganem mesu, pravi, nobenega sovraštva do staršev ali sorodnikov, ki so služili v nemški vojski, v času druge svetovne vojne. Tudi ni res, navaja dalje, da bi imel vsak esesovec pravico pobijati zapornike. Morda se je res zgodil kakšen primer, a v takih razmerah je storilec gotovo prišel pred vojno sodišče. Ne more razumeti namena ministra v Sachsenhau-

nu, ko je govoril vse najslabše o Nemčiji izpred vojne in v vojni sami. On celo trdi, da je vsak, ki temu verjame, navaden lump.

Posebno je zanimivo, kaj pravi o avstrijskem politiku dr. Benediktu Kautskem, ki je bil od leta 1938 do leta 1945 v raznih koncentracijskih taboriščih. »Bil je res skoraj v vseh taboriščih, a ni naletel nikjer na kakšno plinsko komoro.«

Avtor govori tudi o zadnjem komandantu taborišča Auschwitz. Tudi ta ni nič vedel o kakšnih plinskih celicah, še slišal ni zanje. Umrli je v preiskovalni zaporu leta 1963. Gotovo je njegovo ime Richard Baer, marsikomu znano.

V omenjeni brošuri najdemo tudi trditve, da so po vojni sodili nemškim oficirjem, ki niso bili ničesar krivi. Storili so le svojo vojaško dolžnost, izvrševali povelja. Pred sodišče pa na primer niso prišli tisti zavezniški vojaki in tudi razni partizani, ki so napravili mnoge zločine, ki jih ni pripisati le odporu sovražnika.

Avtor brošure ima za laž tudi dejstvo, da so Nemci pomorili šest milijonov Židov. Prepričan je, da se število Židov ni zmanjšalo v času, ko je bil na oblasti Hitler, za več kot dvesto tisoč. Tudi to je razumljivo, nadaljuje, saj so pomrli od boleznih ali starosti. Vprašuje se, zakaj se nikoli ne piše o milijonih Nemcev, ki so pomrli ob bombardiranju raznih mest. Nobenega glasu ni, pravi, o milijonih Nemcev, ki so bili umorjeni kot vojni ujetniki, tudi ne o evropskih vojnih ujetnikih, ki so se bojevali na strani Nemcev. Nič se ne piše o stopet tisočih Francozih, ki so izgubili svoja življenja le zato, ker so bili naklonjeni Nemcem. Nobene besede o Nizozemcih, Dancih, Belgijcih, Norvežanih, Romunih, Rusih, Ukrajincih in drugih, ki so se borili proti boljševikom, da bi rešili Evropo pred komunizmom. Po drugi strani pa se lahko danes prav vsak lump hvali, da se je boril proti Nemčiji z raznimi sabotажami. Vse to je zapisano v brošuri »Die Auschwitz-Lüge«.

Omenili smo nekaj kratkih odlomkov iz štirideset strani obsegajoče brošure, ki ima gotovo določeno število bralcev vsaj v Nemčiji, če ne še kje. Nekaj jih je, ki tem lažem ne verjamejo, nekaj pa je tudi takih, ki ne verjamejo resničnim virom ali jim niso dostopni in jemljejo omenjeni tekst za čisto resnico časa koncentracijskih taborišč. Še lažje pa je takemu pisanju verjeti tistim, ki imajo glede obravnavane tematike težko vest, če vest sploh imajo, seveda.

SREČKO SORLI

IMELI SMO LJUDI

Srečka Vilharja ni več

Dne 4. t. m. so v Kopru pospremili na zadnji poti revolucionarja, političnega delavca, zgodovinarja in publicista Srečka Vilharja. Z njegovo smrtjo je primorsko ljudstvo izgubilo enega najboljših sinov in zvestih borcev za svoje pravice.

Pokojni Vilhar se je rodil v Kromberku pri Novi Gorici leta 1907 kot sin učitelja. Kot otrok je doraščal v rojstni vasi, nato pa so se starši preselili v Tolmin. Kot gimnazijec je navezal stike z napredno slovensko mladino. Leta 1928 je maturiral na goriskem učiteljskem. Ker je bil član ilegalnega dijaškega društva Adria, je še istega leta moral pobegniti v Jugoslavijo.

Bil je med ustanovitelji Mlade Soče, okrog katere so se zbirali mladi komunisti. Režim, ki je bil takrat na oblasti v Jugoslaviji pa se ni dosti razlikoval od Mussolinijevega fašizma. Mladega Vilharja je policija leta 1932 zaprla. Odpeljali so ga v Beograd pred sodišče za zaščito države; šest let zapora je preстал v zloglasni Glavnici in Sremski Mitrovici. Tudi on je znal izkoristiti zapor kot visoko šolo, v kateri je izpopolnjeval politično znanje in utrjeval svojo revolucionarno zavest pod vodstvom Moša Pijadeja. Niti leta mu niso odpustili. Ko so ga novembra 1938 odpeljali v Ljubljano je menil, da ga bodo izpustili. Nameraval se je pridružiti španskim borcev. Toda uštel se je: slovenski oblastniki so ga izročili italijanski policiji. Konfinacijska komisija v Gorici ga je obsodila na pet let konfinacije, nekaj mesecev zatem pa mu je vojaško sodišče v Trstu prisodilo dve leti zapora, ki ga je preстал v srednjeveški trdnjavi v Gaeti.

Ko se je zrušila Italija, je poiskal zvezo s partizani. Potem je odšel v Bari in od tam s 1. Prekomorsko brigado v Dalmacijo. Bil je v Drvarju, kjer je bil dodeljen 13. Proletarski brigadi. Avgusta 1944 je prišel v Slovenijo. V Rogu je nekaj časa vodil politično šolo, potem pa odšel v Slovensko Primorje, kjer se je do konca vojne ukvarjal s šolanjem političnih kadrov.

V povojnem Trstu je bil najprej sekretar mestnega komiteja komunistične partije, potem pa je postal član centralnega komiteja KP za Svoobodno tržaško ozemlje. Zavezniška vojaška uprava ga je dvakrat aretirala. Leta 1948 se je naselil v Kopru. Celih petnajst let je vodil študijsko knjižnico, ki se je pod njegovim vodstvom razvila v pomembno kulturno žarišče. Mnogo se je ukvarjal tudi s publicistiko in prosvetnim delom. Veliko truda je vložil v raziskovanja, ki obsegajo zgodovino prekomorskih enot NOV. Izčrpno je obdelal narodnostni in socialni boj našega ljudstva na Primorskem in v Istri. Sodeloval je tudi pri Klunovi knjigi »Prekomorci v narodnoosvobodilni vojni«, ki je izšla prav te dni, pa tudi v zamejskem tisku.

Za njim ostaja težko nadomestljiva praznina, toda spomin nanj bo vedno živ.

Marija Saje

V Kopru so se 13. septembra za vedno poslovili od borke Marije Saje-Micke. Rodila se je v vasi Brezje pri Trebelnem na Dolenjskem leta 1893. Že oktobra 1942 je postala borka Dolenjskega odreda, nato pa je bila v Gubčevi brigadi, v štabu 14. divizije in v Centralni bolnišnici v Kočevskem Rogu. Bila je najstarejša aktivna borka na Slovenskem. Prejela je dvoje odlikovanj.

Anton Malenšek

V Škofji Loki so 20. junija pokopali Antona Malenška. Rodil se je leta 1926 v Semiču. Kot sedemnajstletni mladenič je bil obveščevalec 3. bataljona Cankarjeve brigade. Konec leta 1943 je bil hudo ranjen. Nato je bil poslan na teren, kjer je postal sekretar SKOJ. Po osvoboditvi je aktivno sodeloval v raznih družbenopolitičnih organizacijah. Prejel je več odlikovanj za medvojne zasluge in priznanj za povojno delo.

Marija Kryštufek

V Trzinu so se 15. junija za vedno poslovili od aktivistke Marije Kryštufek. Tudi ona se je ves čas okupacije zavedala svojih dolžnosti: zbirala je za partizane hrano in material ter jim pomagala vsestransko.

Franc Primožič

Na pokopališču v Trzinu so se 21. junija za vedno poslovili od borca Franca Primožiča. Bil je med prvimi člani OF v odboru Sv. Katarina. Užival je z upanjev Kokrškega odreda in že leta 1943 je postal načelnik gospodarske komisije. Na njegovem domu je bila tudi partizanska javka.

Miha Kronovšek

V Braslovčah so 1. septembra pokopali dolgoletnega tajnika ZB NOV Miha Kronovška. Rodil se je pred 75 leti. V narodnoosvobodilnem gibanju je pomagal vsestransko, z materialom in obveščevalnimi podatki dokler mu Nemci niso prišli na sled. Nato je odšel v partizane. Ko je bila osvobodjena gornja Savinjska dolina, je delal v področnem okrožnem odboru OF. Tudi po osvoboditvi je marljivo sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah. Bil je odlikovan z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo.

Jože Anžlovar

Na ljubljanskih Zalah so se 23. avgusta za vedno poslovili od Jožeta Anžlovarja-Jamskega. Bil je borec od leta 1941 v Krinskem in nato v Dolenjskem odredu. Bil je petkrat ranjen, prejel pa je več odlikovanj.

Rado Gregorič

Dne 15. septembra so se v Sežani za vedno poslovili od Rada Gregoriča, ki je preminil v prometni nesreči pri opravljanju službene dolžnosti. Star je bil 49 let. Komaj šestnajstleten je po razpadu Italije vstopil v Gradnikovo brigado, nato pa je vstopil v 2. brigado VDV. Februarja 1945 so ga Nemci zajeli in odpeljali v Dachau. Prejel je dve odlikovanji. Bil je sekretar osnovne organizacije ZKS v Sežani.

Rafael Vončina

V Kalu nad Kanalom so 10. septembra pokopali Rafaela Vončino. Rodil se je v Kalu leta 1912. Bil je borec na gorški fronti, potem pa je bil do osvoboditve v Gradnikovi brigadi. Soborci se ga bodo spominjali tudi kot harmonikaša, ki jih je znal bodriti s pesmijo.

Miha Bertoncelj

V Železnikih so se 24. avgusta za vedno poslovili od Miha Bertonclja-Miškota. Preminil je v starosti 52 let. Bil je borec Dolomitskega odreda od januarja 1943, nato pa je odšel v Gorenjski odred. Prejel je več odlikovanj. Tudi po osvoboditvi je bil zelo aktiven v družbenopolitičnih organizacijah.

Marjana Zupančič

Na Bohinjski Beli je 22. septembra preminila partizanska mati Marjana Zupančič, Silarjeva mama. Rodila se je Na Beli pred 80 leti. Imela je enajst otrok, izmed katerih so bili borci NOV trije sinovi in hči. Skrbela je za ranjene partizane, ki so se skrivali v hišnem bunkerju.

Jože Pintar

Dne 2. avgusta so se v Trzinu za vedno poslovili od Jožeta Pintarja. Med vojno je aktivno sodeloval na domačem terenu.

Marija Šparovec

Na ljubljanskih Zalah so se 29. julija za vedno poslovili od Marije Šparovec. Rodila se je na Lavrici leta 1900. Njen sin je padel kot partizan, pokojni mož pa je bil v internaciji.

Jože Kristan

Dne 21. avgusta so prav na 49. rojstni dan pokopali v Zireh Jožeta Kristana. Kot član mladinske organizacije je aktivno sodeloval v NOB od maja 1943. Delal je v krojaški delavnici, kjer so izdelovali obleke samo za partizane.

Albert Gregorič

Zadnje dni septembra je množica občanov pospremila na zadnji poti borca Alberta Gregoriča-Bojana. Pokopali so ga v Prvačini, kjer se je rodil leta 1922. Bil je med prvimi v vasi, ki so prijeli za orožje: januarja 1943 je prišel na dopust iz vojske in z nekaj tovariši je takoj odšel v partizane. Še isto leto je postal član KPS. Opravljal je številne vojaške in politične funkcije, svojo borbeno pot pa je zaključil kot pomočnik komisarja Prešernove brigade. Prejel je vrsto visokih odlikovanj in tudi zlati znak sindikata.

Vinko Bertoncelj

Na Zgornji Dobravi je 13. avgusta preminil Vinko Bertoncelj. Rodil se je v Mošnjah leta 1924. Med vojno je bil najprej prisilno mobiliziran v nemško vojsko, nato pa je pobegnil leta 1944 in se priključil partizanom. Bojeval se je v Škofjeloškem odredu. Mnogo je prispeval k povojnemu napredku Dobrave.

Marija Vodopivec

V Domžalah so 3. avgusta pokopali Marijo Vodopivec. Rodila se je pred 90 leti. Bila je znana partizanska mati, ki je ves čas vojne sodelovala z OF. V bojih z Nemci so ji padli sin Lojze na Dolenjskem, Milan v Savinjski dolini, hčerka Ivanka v Tuhinju in snaha Hermina. Prejela je več odlikovanj.

Združenje borcev NOV na Srednji Dobravi pri Kropi sporoča, da so v letošnjem letu preminili naslednji člani organizacije: JANEZ JESE s Spodnje Dobrave, ANGELA POGACNIK s Srednje Dobrave, FILIP ROZMAN iz Mišač, IVAN KRIZNAR iz Lipnice, LOVRO BENEDIČIČ iz Lipnice in VINKO BERTONCELJ z Zgornje Dobrave. Slava njihovega spomina!

Kmetijska zadruga Cerknica

TOZD — SODELOVANJE CERKNICA IN
TOZD — LASTNA KMETIJSKA PROIZVODNJA
CERKNICA

SKRBI ZA RAZVOJ DRUŽBENEGA IN
ZASEBNEGA KMETIJSTVA V OBČINI
CERKNICA

SE PRIPOROČAMO!

OB OBČINSKEM PRAZNIKU 19. OKTOBRU 1976
ČESTITAMO VSEM DELOVNIM LJUDEM
OBČINE CERKNICA

SKUPŠČINA OBČINE CERKNICA
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKI SINDIKALNI SVET
OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKA KONFERENCA ZSMS

KOMUNALNO STANOVANJSKO PODJETJE CERKNICA

Komunalna dejavnost, gradnja in vzdrževanje javnih
vodovodov, ogrevalnih naprav, gospodarjenje
s stanovanjskimi in poslovnimi stavbami v družbeni
lastnini, izdelava vseh vrst urbanistične
dokumentacije, vzdrževanje javnih cest.

Naše čestitke za občinski praznik občine CERKNICA.

SLOVENIJALES

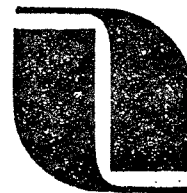
TOVARNA »JELKA« BEGUNJE PRI CERKNICI
P. O. 61382 — BEGUNJE PRI CERKNICI 67

PROIZVAJAMO DNEVNE SOBE, JEDILNICE,
SPALNICE, DELOVNE KABINETE, ŽAGANI LES IN
LADIJSKI POD.

lesni kombinat

novoles

novo mesto
68351 straža
jugoslavia

proizvaja:

- **stilno pohištvo:** spalnice, dnevne sobe,
jedilnice, delovne kabinete
- **moderno pohištvo:** spalnice, dnevne
sobe, knjižne regale,
- **gugalnike,**
- **žagan les,**
- **plastificirane predale,**
- **furnirsko embalažo**

prodaja:

- **na domačem trgu:**
 - **direktno,**
 - **preko trgovske mreže,**
 - **preko lastne trgovine v Straži**
- **v inozemstvu:**
 - **direktno,**
 - **preko posrednikov**

Splošno gradbeno
podjetje
GRADIŠČE
CERKNICA

gradi v sklopu sektorjev Loška
dolina, Cerknica, Vrhnika, Blo-
ke in Sodražica vse vrste gra-
denj, v specializiranih trgo-
vah v Cerknici in v Starem
trgu pri Ložu prodaja vse vrste
gradbenih materialov, opravlja
strojne storitve.

Naše delo je naš ponos in za-
dovoljstvo investitorjev.

Čestitamo k občinskemu praz-
niku.

Obrtno podjetje
»BRIVNICE —
ČESALNICE«
K O P E R

nudimo vse brivske in
česalne storitve.

INDE — center
za rehabilitacijo invalidov
KOPER, Šmarska c. 3

nudi svoje kvalitetne storitve:
orodjarna in predelava plastič-
nih mas.

Priporočamo naše izdelke —
s kvaliteto boste zadovoljni.

UMETNOKOVINSKA OBRT KROPA - SLOVENIJA

**Večstoletna železarska in kovaška tradicija KROPE
je danes simbolizirana v umetno kovanih izdelkih,
ki so cenjeni doma in na tujem. Izvirno oblikovano
železo je v okras mnogih domov in stanovanj.**

Cenjenim naročnikom in odjemalcem se priporoča
delovni kolektiv UKO

SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

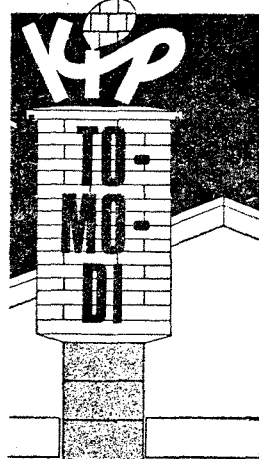
Tiska časopise, revije, knjige, publika-
cije, razglednice, prospekte in reklam-
ne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI
RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK

Uporablja se za peči in kotle
od 4.000 do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

61000 LJUBLJANA, Opekarska 13

Tel.: 22-113, 20-641

Telex: 31 420 YU KIP

TOPLI

MONTAŽNI DIMNIK

Z GIBLJIVO

KISLOODPORNO

OGNJESTALNO

ŠAMOTNO CEVJO

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine! Pri
gradnji svojega doma se posvetujte s strokov-
njaki Montažno industrijskega podjetja

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA - TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22-833, CENTRALA 23-015, KOMERCIJALA 20-965
OBRATI: VIČ 22-833, BRDO 20-895, OPEKA 22-842, INJOP 21-874
TEKOČI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 5011430/3 POŠTNI PREDAL 14-1

61000 LJUBLJANA, CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

vse vrste opečnih izdelkov za nosilne, predelne stene in stropne ter ostali gradbeni
material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schledel dimnike, beton-
ske strešnike itd.

Iz nove Tovarne keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in
neglazirane keramične ploščice.

Informacije na tel. 61-965, 61-802, 58-546.

**SPLOŠNO KOVINSKO PODJETJE
AJDOVŠČINA**

- izvršuje vsa ključavničarska dela
- bolniška oprema
- krovna in kleparska dejavnost

S SOLIDNO IZVRŠENIMI NAROČILI
SE PRIPOROČAMO

brest cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 061-791 200 telex 31167

**SALON POHIŠTVA BREST
CERKNICA**

tel.: 061 791-200

**PRODAJALNA BREST
MARIBOR,
KNEZA KOCLJA 6**

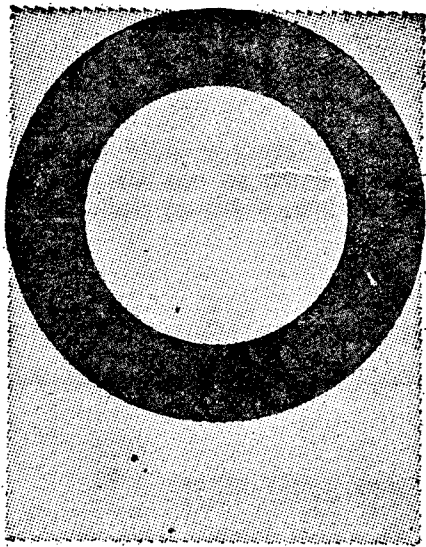
tel.: 062 21-495

KUHINJE, DNEVNE SOBE,
SPALNICE, SAMSKE SOBE,
STOLI, SEDEŽNE
GARNITURE,
KOPALNIŠKI PROGRAM

UGODNI KREDITNI POGOJI:

- KREDIT DO 30.000.- DIN
- POLOG 10%
- ZA DEVIZE 5% POPUST,
- DOSTAVA POHIŠTVA NA DOM
BREZPLAČNA NE GLEDE
NA ODDALJENOST KRAJA

Nagradna križanka TOTRA 136

SESTAVIL: KOPRIVSEK	MESTO V ALBANIJ	SVETLOBN SIJ	SKLOP. APARATOV	LIJAK	IDA KRAVANJA	NAKLA- DANOST	ZAČETNIK ARIJANSTVA
VELIKA SKALA							
VRSTA ČEVLJARJA							
POGORJE V INDIJI							
MEM.FILM. IGRALKA (KARIN)				TROP ŽUŽELK			
ŠTEVNIK				NAŠ OTOK AZIJSKA DRŽAVA			
REBRATA TKANINA							
VEČERNA OBLEKA	IZTROŠE- NOST	PLANET DELO TlačANOV					
					OPOMBA		

RISAL: JAK	POZNA ŽIVLJENS. DOBA	VOJAK GRŠKE MILICE	DIVAN ZOFA	BEOGRAJS. TEDNIK	ANTON ČHOV	NAŠ NOGOMETAS					SEVANJE SANKE			OKRAJŠANO M.IME	ZAMISEL	NEOKRNJEN	IZRAELSKA LUKA
OKOV, VEZA						NAĐAV			SOL OLJNE KISLINE	PUŠČICA ŠKROBOVA MOKA							
BEVKOVO DELO						GLAD RANO- CELNIK						ZADNJI DEL 100					
IZRAELSKI POLITIK					URAVNOTEŽ. BILANCE DOMAČE Ž.IME								TUJE Ž.IME VERDIJEVA OPERA				
GL.MESTO ITALIJE				HARI BIKOV GLAS				POVRHNJICA								Ž.IME	TUJE M.IME
GLINASTA PIŠČALKA							SOL OCETNE KISLINE	ANDRIČ IVO NAMERA			BOG PODZEMLJA BREZ DARA BOVORA			GARDNER PRIMER			
DEL SANK						AŠKERC. EVROPE. OTOC. DRŽAVA						STADION V BUDIMPEŠTI NAŠ. HOKEJIST			ILJUŠIN NAŠ STAR. WATERPOLIST		
IZDELOVALKA TRAKOV								ZIDARSKA ŽLICA MAMILO					KONČAR TRIKOTNIK				
						KDOR REKLAMIRA								RADKO POLIC PRIJETEN VONJ			
						ŽIVOT				PRVI LETALEC	KRAJ PRI PORTOROŽU JEZERO V AFRIKI					NUJNOST	MESTO V JORDANIJ
						TOVARNA SLACKARIJ						ZNAK V ZODIAKU	KOHONT BOGINJA NESREČE				
						OČE			AZIJSKO POGORJE								
									RAZTE- LESENJE								
									VODENI IZSTRELEK							ANDREJ NOVAK	

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Vezalke, elastiko, plastične cevi za vodovod in kanalizacijo, to je osnovni program TOTRE, tovarne pozamentarije in izdelkov iz plastičnih mas, iz Ljubljane.

Kot vsako leto se TOTRA tudi letos pojavlja s svojo nagradno križanko v časniku TV-15.

Reševalci nagradnih križank. Do 25. oktobra nam pošljite rešitev te nagradne križanke v pisemski ovojnici. Naš naslov je TV-15, uprava, 61001 Ljubljana, Miklošičeva 28/I., p. p. 598.

Za nagrade smo pripravili knjižno delo P. Likarja, ki nosi naslov »Domovina, si še kakor zdravje?« iz letošnje izdaje Založbe BOREC. Podeliti bomo dve nagradi.

Lepo pozdravljeni Uredništvo in uprava TV-15

Nagradni kupon št. 136

Priimek in ime

poklic

Točen naslov stanovanja

PREBERITE

PRIDITE V APAČE

Občinska konferenca SZDL in ZZB NOV Gornja Radgona vabita borce in njihove družine, ki so se naselili 1946. leta v Apaški dolini, na ljudsko zborovanje v soboto, 16. oktobra ob 10. uri v Apačah.

Zborovanje je posvečeno trideseti obletnici naselitve borcev ob severovzhodni meji.

Vabljeni!

PRIPRAVLJALNI ODBOR

BORCEM ZAPADNO-DOLENJSKEGA ODREDA

Pripravljamo srečanje borcev Zapadno-dolenjskega odreda, ki naj bi bilo maja 1977. leta v Gabrovki (Sv. Križ). Zato prosimo vse borce te partizanske enote, da nam pošljejo svoje naslove na: Franc Simončič, 61000 Ljubljana, Veselova 12.

Zapadno-dolenjski odred 1943. leta

Prosimo, da na to obvestilo, ki ga objavljamo v »TV 15«, opozorite tudi svoje tovariše. Kajti, kaj lahko se zgodi, da bi kdo izmed borcev Zapadno-dolenjskega odreda to obvestilo prezrl. Naša želja pa je, da se po tolikem času spet srečamo, pogovorimo. **PRIPRAVLJALNI ODBOR**

HVALA, TOVARIŠI!

Komisija za zadeve borcev in invalidov NOV pri ZZB NOV Trzin, je istoimenski komisiji pri ZZB NOV Tolmin nakazala milijon starih dinarjev za pomoč tistim borcem v Posočju, ki jih je prizadel potres.

To humano in tovariško dejanje tolminski borci cenimo toliko bolj, ker vemo, da je bil ta denar namenjen socialno šibkejšim borcem v občini Trzin, zato to samoodpoved zanje ni bila lahka.

Zato, v imenu komisije in prizadetih borcev: Hvala vam, tovariši! Lepa je zavest, da nismo sami in še lepše je spoznanje, da nas še vedno veže tovarištvo, kot v tistih hudih dneh, ko je šlo za bitki ali ne bitki!

Za komisijo:
BOGOMIL HVALA

POIZVEDBA

Prosim vse borce Tomšičeve brigade, da sporoče na spodnji naslov, karkoli vedo o Justinu, ilegalno Zoranu. Bil je borec 1. bataljona Tomšičeve brigade. Rada bi zvedela, kaj

se je z njim zgodilo, kje je padel, kakšna je bila njegova usoda. Je moj brat in ga pogrešam od leta 1945. Najprej je bil v Razboru za kurirja stanice 1/34, nato pa je prostovoljno odšel v brigado.

STEFKA MELANSEK
Razbor 4
62381 Podgorje
Slovenj Gradec

SPOMINSKA SLOVESNOST V DRAŽGOŠAH

ZZB NOV Škofja Loka, krajevna skupnost Dražgoše in ZB Dražgoše organizirajo spominsko slovesnost s prenosom posmrtnih ostankov žrtev dražgoške bitke v kostnico dražgoškega spomenika.

Slovesnost bo v nedeljo, 24. oktobra 1976 ob 10. uri, v Dražgošah.

Vabimo svojce padlih borcev in žrtev dražgoške bitke, občane, posebno pa preživele udeležence dražgoške bitke, da se spominske slovesnosti udeležijo v čim večjem številu.

PRAVNA POSVETOVALNICA

DODATEK ZA BORCE

I. Š., Ljubljana

Vprašanje: Stari ste 53 let in ste šele dve leti zaposleni. Kot borka iz leta 1942 imate priznano tudi posebno dobo v skupnem trajanju 6 let in 20 dni. Zanima vas, ali imate pravico do dodatka za zaposlene borce, ker je vaša plača nizka, in kje morate vložiti zahtevo.

Odgovor: Po zakonu o dodatku za borce gre ta dodatek tistim zaposlenim udeležencem NOV pred 9. 9. 1943, ki imajo najmanj 15 let pokojninske dobe, od tega najmanj 10 let zavarovalne dobe po predpisih o pokojninskem zavarovanju. Ker ste zaposleni šele dve leti, gornjega pogoja ne izpolnjujete in torej pravice do dodatka nimate. Lahko pa se vseeno obrnete na občinski upravni organ, pristojen za zadeve borcev po sedelu delovne organizacije, kjer ste zaposleni.

SLUŽENJE V ENOTAH KNOJ

J. B., Murska Sobota

Vprašanje: Od 18. 5. 1944 do 15. 5. 1945 ste bili udeleženec NOV, od takrat dalje pa do 17. 3. 1947 pa ste bili v enotah KNOJ. Ob odpustu ste bili na položaju vojaškega starešine, po činu pa desetar. Zanima vas, koliko časa, prebita v NOV in koliko časa, prebita v enotah KNOJ, lahko uveljavljate kot posebno dobo.

Odgovor: Ves čas, ki ste ga prebili kot borec NOV do 15. 5. 1945, lahko uveljavljate v posebno dobo in sicer v dvojnem trajanju. Čas pa, ki ste ga preživeli v enotah KNOJ, se vam ne more šteti v posebno dobo, ker niste bili oficir ali aktivni podoficir. Ker ste le služili vojni rok in ste bili borec NOV manj kot eno leto, ste morali doslužiti še dve leti. Prav toliko, oziroma celo dva meseca manj ste dejansko še prebili v JA, zato se vam ta čas po sedanjih predpisih ne šteje v delovno dobo.

Smrt poveljnika domžalske domobranske postojanke

Casopis gorenjskih domobrancev Gorenjec je 21. aprila 1945. leta objavil članek, v katerem je med drugim zapisano:

»Včeraj dopoldne smo dobili sporočilo, da se v vasi Nožice pri Šmarci pri Avbelju nahajajo trije partizani (to potrjuje, da so bili partizani izdani, izdajalka je znana in še živi tam v bližini). Med temi tremi je bil tudi Franc Avbelj-Savo, komandir VDV čete. Ker njega in njegovo bando, ki ropa po vaseh od Šmarce, preko Radomelj do Čemšenika, domžalski domobranci že dalj časa zasledujemo, se je poveljnik odločil, da gre in Savota poišče. Vzel je s seboj še osem domobrancev in okrog 10. ure dopoldne odšel.

Ko je patrulja prišla do hiše, kjer so bili partizani, jim domači niso hoteli odpreti in sta jih Savotova sestra in mati sprejeli z zmerjanjem. Vrata so morali odpreti s silo. Poveljnik je še mater vprašal, če imajo koga v hiši, pa mu je zatrjevala, da nikogar. Naredili so hišno preiskavo, nekaj fantov pa je stražilo zunaj. Kot vedno je šel tudi sedaj poveljnik z brzostrelko v roki naprej. Ko je odprl kuhinjska vrata, je zaregljala brzostrelka in poveljnik se je smrtnonevarno ranjen v črevesje zgrudil. Le s težavo se je priplazil do vrat in vprašal, če je še kdo ranjen, potem pa je padel v nezavest. Drug domobranec, ki je preiskoval podstrešje, je takoj, ko je zaslišal streljanje brzostrelke, skočil v vežo in pričel streljati na bandite. Ti pa so poskakali skozi okna in zbežali. Domobranci so za njimi streljali in pri tem enega ustrelili, dva pa sta ranjena ušla. Poveljnika smo odpeljali v vojaško bolnišnico v Ljubljani, kjer je med operacijo umrl...«

Poveljnik domobrancev Peter Cerar je bil 41-letni kmet iz Domžal, oče petih otrok. Še pred ustanovitvijo domobran-

ske postojanke v Domžalah je tajno hodil na belogardistične sestanke.

Zaradi smrti svojega poveljnika so se domobranci maščevali nad Savotovo 47-letno mamo Marijo in 15-letno sestro Olgo. Privezali so ju na voz, na katerem so peljali ranjenega poveljnika v Domžale. Do Cerarjevega pogreba sta bili zaprti v Domžalah, nato so ju odpeljali na kamniški gestapo. V domžalskem zaporu so ju hudo mučili in zaničevali, končno pa v Kamniku ubili in pokopali na tamkajšnjih Žalah. Za žalostno usodo mame in sestre je Savo izvedel šele po vojni.

Savo mi je podrobno opisal, kako je bilo v domači hiši, ko so jo obkolili domobranci. Z njim je bil tudi borec Ivan Zorman-Dušan iz Bukovice pri Vodicah, mladinski terenski aktivist. Padel je pri umiku iz Avbeljeve hiše; pravzaprav se je hudo ranjen sam ustrelil. Takrat je bil s Savom še Branko Brlec ali Barle. Savo pravi, da je po vojni delal v železarni Jesenice in da je stanoval na Javorniku. V tovarniškem glasilu Železar sem spraševal, če ga kdo pozna, a se mi ni nihče javil, zato bom tokrat z objavo v TV-15 morda imel več sreče.

Četrty borec je bil Boris Vodopivec, pek iz Krškega. Le-ta mi je poslal življenjepis, v katerem navaja, da je bil nekač časa v VDV, nato pa do konca vojne v 14. diviziji, nikjer pa ne omenja Savota niti akcije, za katero sem ga spraševal. Na vsa nadaljnja pisma, če je bil udeleženec tega boja, mi ni več odgovoril, tako da sedaj ne vem, katera dva borca sta bila s Savom v hiši. Za podroben opis boja in umika in zaradi točnosti pa bi želel izvedeti za imena teh dveh borcev. Če mi kdo od bralcev pri tem lahko pomaga, naj pošlje podatke na uredništvo TV-15, Ljubljana, Miklošičeva 28.

JOZE VIDIC

YUGOTOURS

LJUBLJANA, Titova 36/9 nač.
telefon 322-458, 321-794

Za bralce TV 15 organiziramo potovanje v
LENINGRAD — MOSKVO od 4. do 11. novembra 1976

1.—4. dan LENINGRAD

Polet letala z ljubljanskega letališča direktno proti Leningradu ob 16. uri.

V Leningradu si ogledate križarko Avrora, Piskarjevsko pokopališče, Ermitaž, stolnico sv. Izaka, Petropavlovsko trdnjavo, Nevski prospekt, carski dvorec v Puškino v. Četrtega dne prevoz s spalnikom v Moskvo.

4.—8. dan. MOSKVA

Ogledate si Kremelj z muzeji, Rdeči trg, Leninov mavzolej, Tretjakovsko galerijo, muzej-panoramo Borodinske bitke, razstavo dosežkov narodov ZSSR (paviljon Kozmos). Možnost ogleda parade ob obletnici oktobrske revolucije. Osmega dne polet iz Moskve direktno v Ljubljano, kamor prispete ob 15.30.

CENA ZA BRALCE TV 15 SAMO 3450 din.

MOŽNOST PLAČILA V 6 MESEČNIH OBROKIH
Bivanje v hotelih A kategorije s polnimi pensioni.

odrežite kupon in ga pošljite na Yugotours

Kupon TV 15

Ime in priimek

Naslov

Za potovanje prijavljam

Način plačila

gotovina

kredit

akontacijo din 1472 pošljite po poštni nakaznici na naslov Yugotoursa.

Predlog družbenega dogovora o izgradnji, urejanju in vzdrževanju Aleje spominov in tovarištva, o katerem je bilo govora na nedavni tiskovni konferenci, ki jo je sklical istoimenski odbor pri mestni konferenci SZDL, ni naše prvo srečanje z Alejo spominov in tovarištva.

Ne gre za navadno sprehajališče v drevoredu. Aleja spominov in tovarištva je pomnik, kakršnega ne more imeti vsako mesto... Da bi to razumeli in spoštovali pa se moramo vrniti mnogo let nazaj.

V tisti čas, ko je bila Ljubljana, čeprav 1170 dni kot koncentracijsko taborišče obdana z žico, žarišče odpora enega izmed najmanjših narodov v Evropi. V tisto Ljubljano, ki je že jeseni in pozimi leta 1941 dosegla takšno stopnjo organiziranega odpora, da se je, kot je dejal Franc Kimovec-Ziga, okupator srečal z dejstvom države v državi. In ne nazadnje v tisto Ljubljano, ki ima v svojih vrstah 57 herojev in ki je bila ob petindvajseti obletnici osvoboditve kot prvo mesto v zahodni Evropi in v Jugoslaviji sama odlikovana z redom narodnega heroja.

Temu času bo Aleja spominov in tovarištva pomnik.

S prizadevanji, da bi Ljubljana dobila takšen pomnik, smo se prvič srečali leta 1961. Takrat so delovne organizacije pot nekdanje žice obeležile s 102 spominskimi kamnoma in šestimi spomeniki ob vpadnicah v mesto. Žal odloka o zaščiti trase, spomenikov in spominskih kamnov ob žici okupirane Ljubljane, ki ga je Skupščina mesta Ljubljane sprejela sedem let kasneje, nismo upoštevali. Zato smo toliko bolj toplo pozdravili idejni načrt Aleje spomenikov in tovarištva, delo treh študentov arhitekture, ki je zahteval tudi spremembo in dopolnitve odloka o sprejetju generalnega plana razvoja mesta Ljubljane ter sprejetje novega odloka o zaščiti spominskih kamnov, spomenikov in trase ob žici okupirane Ljubljane, s katerim je s pripadajočimi strogo zavarovanimi nezazidljivimi površinami dokončno zavarovana Aleja spominov in tovarištva.

**RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ**

V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Takšnega pomnika ne more imeti vsako mesto

Sodelovanje pri oblikovanju in sprejetju družbenega dogovora o izgradnji, urejanju in vzdrževanju Aleje spominov in tovarištva pa pomeni tudi zavestno opredeljevanje za cilje samoupravne socialistične družbe

Na osnovi teh odlokov, ki jih je Skupščina mesta Ljubljane sprejela leta 1975, je bilo moč pristopiti k predlogu družbenega dogovora o izgradnji, urejanju in vzdrževanju Aleje spominov in tovarištva, ki je tako postala pomemben element generalnega urbanističnega plana mesta Ljubljane.

O vsem tem je stekla beseda na tiskovni konferenci, ki je že v uvodnih pojasnilih organizatorjev izkristalizirala tudi odgovor na vprašanje, čemu ob tem tudi najširše zasnovana in organizirana javna razprava, ki bo sklenjena konec meseca oktobra.

»Z družbenim dogovorom kot najbolj demokratično potjo urejanja medsebojnih odnosov, pravic in dolžnosti,« pravijo organizatorji, »je želel odbor dejansko prenesti odločanje neposredno na delavca in delovne ljudi. To ni le odločanje o sredstvih, ki jih delavci in delovni ljudje ustvarijo ter del teh sredstev namenijo za izgradnjo, urejanje in vzdrževanje Aleje spominov in tovarištva, te štiri metre široke popeskane pešpoti, obdane z drevjem, temveč tudi dokument, ki v celoti urejuje vse odnose, da bi na osnovi tega dokumenta na mestu nekdanje žice, bunkerjev in strojničnih gnezd,

Na Golovcu Aleja spominov in tovarištva že živi... življenje pa so ji dale mladinske delovne brigade

zrastla zelena lovorika zmage, svobode in borbe, ki iz svojih korenin poživlja življenje in delo svobodnega mesta.

Sodelovanje pri oblikovanju in sprejetju družbenega dogovora o izgradnji, urejanju in vzdrževanju Aleje spominov in tovarištva pomeni, kar je bilo na tiskovni konferenci posebno poudarjeno, tudi zavestno opredeljevanje za cilje naše samoupravne socialistične družbe.

In še nekaj je bilo posebno poudarjeno: Do Aleje spominov in tovarištva smo dolžni ustvariti pravilen, ne nazadnje tudi čustven odnos!

Morda nam bo lahko ob teh prizadevanjih v pomoč misel Mire Svetine-Vlaste, narodne heroine in znane medvojne terenske politične delavke, ki je na vprašanje enega izmed častnikov, zakaj tako pozno uresničujemo to idejo, prav gotovo eno najbolj zlahtnih oblik razvijanja in negovanja revolucionarnih tradicij, takole odgovorila:

»Mislili smo, da bo naša socialistična prihodnost padla kar v naročje... Današnje revolucije, kar se potrjuje iz dneva v dan, pa ne bo moč izpeljati brez svetlih vzgledov naše polpretekle zgodovine. In Aleja spominov in tovarištva je eden izmed teh zlahtnih in neizčrpnih virov!«

Sodelovati pri oblikovanju družbenega dogovora o izgradnji, urejanju in vzdrževanju Aleje spominov in tovarištva pomeni torej, kar je zapisano tudi v spremnem besedilu imenovanega predloga, neposredno sodelovati pri razvijanju in negovanju revolucionarnih tradicij, zavarovanju zgodovinskih temeljev revolucije in osvobodilne borbe, ki ji tudi v svetovnem merilu težko najdemo primere, jo povezati s sedanjostjo, z vsakdanjim življenjem in jo tako vtakati v prihodnost.

Mestu, ki se ponaša s podatkom, da je v času, ko je bilo obdano z žico, zbrano posojilo narodne osvoboditve do marca 1944. leta preseglo 1.000.000 Lir z okrog 1.300 posojevalci, to sodelovanje ne bo in ne sme biti v breme. Kajti le tako bo Aleja spominov in tovarištva, naš ponos in naše življenje, ki so jo že in jo še bodo gradile mladinske delovne brigade, v petih letih dobila podobo, dostojno pomnika mesta heroja.

MILENA ŠTRAJNAR

Srečen med mladimi

... spremljal je moje sestavke v TV 15. Pisal mi je, da jih rad bere, pa je tako še mene vzpodbujal

»Vselej, ko se srečujemo ob obletnicah naše mature, se spomnimo našega dobrega, sivolasnega, častitljivega učitelja in človeka, Frana Roša,« mi je ondan pripovedoval očka na klopci pod močnim hrastom.

»Od leta 1948 do 1952. leta je bil na celjskem učiteljskišču Fran Roš moj razrednik, vedno prijazen in nasmejan. Bil je pravi učitelj, ki ni poznal le ozkega učenja, pač pa je hotel kakor človek dati več, kot je sicer v navadi. Vsaka ura pri njem je bila zanimiva. Bil je zgodovinar in slavist. Mnogo bolj je ljubil književnost kakor slovnico. Pri zgodovini pa je vsa predavanja povezoval s svojimi lastnimi doživljaji in bogatimi izkušnjami. Bil je Maistrov borec v stari Avstriji, pozneje pregnanec in prav zato eden izmed pobudnikov vlaka bratstva in enotnosti,« je naševal očka in se zazrl v daljavo.

Na celjskem učiteljskišču so imeli kulturnometniško društvo Otona Župančiča. Literarno sekcijo je vodil pisatelj Roš in dijaki so jo zelo radi obiskovali.

»Prav prijetno je bilo v tem krožku. Nismo imeli nobenih posebnih ciljev, a vendar smo z veseljem zahajali tja. Ne vem, kaj nas je tako privlačilo. Toda Fran Roš se je z nami vred veselil naših uspehov, pomagal nam je in nas vzpodbujal pri prvih spisih iz novinarskih poskusih. Da, pritegnila nas je Roševa toplina, njegovo razumevanje, njegovo previdno, a vendar kritično obravnavanje naših spodrsiljav. Nikogar ni znal podcenjevati in ne žaliti... Z našim razrednikom, Franom Rošem, smo bili prav ljubka družinica!« se je nasmehnil in nadaljeval: »Tudi po končanem učiteljskišču je Fran Roš spremljal delo vsakogar izmed nas. Spominjam se, da sva se še večkrat srečala. In pogosto me je pobaral: 'Kako pa kaj ta?' in »Kje pa je on zdaj?« Res. Nikogar ni pozabil. Pomnil je toliko drobnih malenkosti, ki smo jih že

mi pozabili. In prav ta drobna doživljaja so stakala med nami posebno trdno prijateljsko vez... Mislim, da je bil resnično srečen z mladimi in tudi sam venomer mlad, saj je pogosto dejal, da je človek tako dolgo mlad, dokler se počuti mladega.

Tudi v »TV 15 za mladino« smo prebirali zgodbe izpod Roševega peresa. Zalostne in tudi šegave... Čeprav je bil pisatelj Roš očkov učitelj, je spremljal

Fran Roš z mladimi v Celju na lutkovni predstavi

moje sestavke v TV 15. Pisal mi je, da jih rad bere, pa je tako še mene vzpodbujal.

Rada sem brala njegove prijetne povesi o medvedku Dižu, Zvesto četo in še kaj... Tako hudo je pomisliti, da ga ni več: ostalo je njegovo delo, polno volje do svobode in polno nenehne mladosti!

LUCKA LEŠNIK

TV-15 ZA MLADINO

Baza 20 – naš ponos

Redno obiskujemo in oskrbujemo partizanska grob išča v gozdovih

Bazo 20 so postavili v globoki in skoraj nedostopni kraški vrtači na Rogu. Položaj sta izbrala Pavel Lunaček in Marjan Breclj, barake pa so postavili po zamisli Lojzeta Rojca. Število barak je naraščalo glede na potrebe. Baza 20 je bila prebivališče našega političnega in vojaškega vodstva. Voditelji, ki so bili nastanjeni v bazi sredi roških gozdov, niso bili odrezani od sveta. Bližnja kurirska postaja TV-15 jih je namreč povezovala s svetom izven temačnih gozdov.

V neposredni bližini Baze 20 so bili tudi štirje bunkerji, od katerih je še eden ohranjen. V primeru nevarnosti so se v bunkerje umaknili prebivalci baze,

rabili pa so tudi za shranjevanje dokumentov in drugega važnega materiala.

Baza 20 se je v celoti ohranila in je danes znana turistična točka. Vsako leto jo obišče mnogo ljudi, največ pa mladine.

Mi, topliški pionirji, smo zelo ponosni, da nosi naša šola to ime. Ponosni smo na Bazo 20 in Rog, ki sta tako tesno povezana z našo NOB. Da bi se vsaj malo oddolžili našim borcem, ki so darovali svoja življenja za svobodo, redno obiskujemo in oskrbujemo partizanska grobišča, ki so raztresena po temačnih globačah roških gozdov.

VIDA MARC

Kurirka Sava

»Želim le to, da bi mladi znali ceniti, kar smo si v tej vojni pridobili!«

»Bilo mi je dvanaest let, ko sem začela prenašati partizansko pošto in sem tako postala kurirka,« je začela pripovedovati tovarišica Sava.

Nekoč je nesla pošto v Idrijo in takrat se ji je pripetilo tole:

»Pred vstopom v mesto sem morala mimo nemške straže. Lahko si mislite, da to ni bilo prijetno, saj je bilo treba obvestilo skriti. To pot sem ga nesla v rokavici. Ko sem prišla do stražarja, me je vprašal, kaj nesem v torbi. Pokazala sem maslo in nekaj jajc s pojasnilom, da vse to nesem sorodnici. Ko je nehal brskati po moji torbi, me je vprašal, če sem videla kake partizane. Tudi te

sem že videla, sem se nekako zgovorila. Stražar pa ni odnehal. Hotel je, da mu pokažem, kaj imam v žepih plašča, ki mi ga je posodila mama in mi je bil res nekoliko velik. Moiče sem slekla plašč in mu ga dala v roke, rokavice pa sem hitro vtaknila v torbo. Ko si ga je natančno ogledal, mi ga je brez besed vrnil. Tako sem srečno odnesla pismo in pošteno sem se oddahnila.

Med vojno je kurirka Sava doživela marsikaj in morda mi bo drugič še kaj povedala. »Želim le to, da bi mladi znali ceniti, kar smo si v tej vojni pridobili,« mi je rekla ob slovesu.

IRENA HVALA

Vračal se je . . .

Louis Adamič: »Lepa je ta zemlja. Kdor je bil rojen tukaj, jo mora ljubiti«

Ne vem, ali so bile zastave tiste značilke ali pa morda res zavest Grosupeljčanov, ki so naznanjale, da bomo praznovali; sredi pustih jesenskih dni je bilo v našem kraju neverjetno živahno, praznično.

To je bil začetek našega skupnega praznovanja petindvajsete obletnice smrti Louisa Adamiča, »ameriškega pisatelja slovenskega rodu«, kot mu radi rečemo.

Prijeten petkov večer. Na park, od koder je pravkar odšla množica ljudi, lega mrak. In zdaj, ko je tu spet tisti blagi mir, ko luči mirno sevajo, stojim v parku. Pa nisem sama. Tu je še mlada mamica, ki malemu naidebudnežu razlaga, kdo je bil ta mož, ki se tako prijazno smehlja s spomenika. Da, mehak je njegov nasmehek. V tistih njegovih značilnih potezah na obrazu, ki nakazujejo smehljanje, celo iz kamna govori srce. Gledam v te nežne moške oči. Oči, ki iščejo. Koga? To so oči, ki, zdi se mi, žalujejo. Za kom?

O, kdor je prebiral tvojo »Vrnitev«, to rahločutno napisano izpoved, ta mora vedeti!

Nisi jo še dodobra spoznal, domovino, ki so jo še fantič, poln upov in svetlih nad, zapustil. Toda, kot zrel mož si jo spoznal in vzljubil v tujini. Tako zelo, z vsem srcem in vso zavestjo! To potrjujejo tudi tvoje besede, ki smo jim, zbrani v množici, prisluhnili in ki ti jih je v daljnji domovini narekovalo srce.

Besede, podarjene domovini.

Sivina asfalta, prenasitenost vsakdana, je ostala za menoj, ko me je objel mir. Graščina Praproče... Od tu je odšel Adamičev Lojzek. Pred mnogimi leti. Semkaj se je tako rad vračal. Louis.

Domačnost in toplina domujeta tu,

kjer se še spominjajo brata, danes našega velikega Louisa Adamiča. Tu se nam smehlja s fotografij, tu so njegova pisma, njegove knjige. Tu je muzej, delček njegovega življenja.

»Kaj bi rekel? Odhajam skoraj. Vrniti se bom. Lepa je ta zemlja. Kdor je bil rojen tukaj, jo mora ljubiti,« je zapisal v Ljubljani, 27. avgusta 1949. leta.

Sredi sobe ugledam Božidarja Jakca in pisateljevo prijateljico Ano Brače. Nekaj časa ju le radovedno opazujem, potem pa pristopim.

»Dobro sva se razumela,« pravi Božidar Jakac. »Imel sem ga rad. Hotel sem mu podariti njegov portret, pa je dejal: 'Zadrži to, vam bo še prav prišlo!' Ne vem, morda je slutil.«

Med množico sem »ujela« tudi pisatelja Ingoliča, ki je z rahlim prizvokom narečja mehko dejal: »Žal mi je, da ga nisem poznal. Spoštujem ga! Moram reči, da je bil ne le veliki pisatelj, publicist in politik, ampak tudi delaven, dober človek. Pravi Slovenec! Je to dovolj?« Nasmehnil se je in ko sem se že hotela posloviti, je dodal, da upa in želi, da bo graščina Praproče postala izseljeniški muzej, o čemer se že dolgo govori.

Odšla sem in s seboj vzela beležko s pravkar zabeleženimi besedami.

Tam na vrtu sem obstala. Med zelenimi tratami in šumečimi drevesi. Ozrla sem se proti nebu. Ptice so se živahno spreletavale v zraku in veter je rahlo pihljal. Žvižg vlaka je naznanjal daljave... Petelin sredi dvorišča je mogočno zapel.

»Lepa je ta zemlja. Kdor je bil rojen tukaj, jo mora ljubiti!« sem v mislih ponovila besede Louisa Adamiča.

ALENKA TRONTELJ

KRAMLJANJE

»Žal vam ne morem ustreči s slikami starega ata in stare mame, ker je res vse pogorelo. Mojemu očku je hudo, ker ni mogel ustreči vaši želji. Tudi sorodniki nimajo slike. Lepo pa vas prosim, če mi pošljete dva izvoda TV-15, da bom imela spomin na uspešno napisan članek.«

Tako piše Tanja Radović, učenka Osnovne šole Toneta Čufarja iz Jesenic.

Tvoj očka, draga Tanja, je otrok padlih borcev in prepričana sem, da v njem še živijo spomini na vojno. Pa objavljamo »Hleb kruha v vojni« z željo, da bi se še oglasila.

Anici Rački iz Kolpske doline bi se rada zahvalila za tople želje ni pozdrave, sestavek o slavnosti pionirski konferenci na Osnovni šoli Vas-Fara pa bomo objavili v prihodnji številki. Bila je to vzor-

na pionirska konferenca, delovna in vsebinsko bogata.

Lepo je tudi, draga Anica, da ste se in da se še boste oddolžili spominu Toneta Ožbolta.

Lučka Lešnik pa se v pisemcu in sestavku toplo spominja pokojnega pisatelja Frana Roša. »Tako rad je pisal za našo mladinsko stran in tako radi smo prebirali njegove črtice,« pravi Lučka. Hkrati se opravičuje za nekajmesečni molk in obljublja, da bo še pisala in da bo prinesla v uredništvo fotografijo tovariša Tita, o kateri smo govorili v enem izmed zadnjih kramljanj. Če bo dovolila, jo bomo tudi objavili.

In zdaj, draga Lučka, prijetno presenečenje: med utrinki in odmevi boš lahko prebrala spomin na tvojo staro mamo... Odmev na tvoj sestavek, objavljen v TV 15 za mladino.

Lepo pozdravljeni!

Milena

Hleb kruha v vojni

Samo teden dni zatem so Nemci požgali vas Kruševci

Moj očka je otrok padlih borcev. Leta 1943 so mu četniki ubili mater, nato pa še očeta, ki se je komaj vrnil iz gozdov...

»Mi lahko poveš kakšen dogodek iz vojnih dni?« sem ga vprašala.

Bilo je nekega zimskega dne 1944. leta proti večeru, ko so se vaščani vasi Kruševci umaknili pred četniki. Odšli so na bližnji hrib Mednik. Z bratom Mišom sta odšla zadnja iz vasi. Vsak je nosil pod pazduho hleb kruha. Tisto leto je bilo okrog meter snega. Počasi sta stopala proti vrhu. Že sta zagledala partizanske šotore, ko ju je nenadoma ustavila straža. Mislila sta,

da so četniki. Hitro sta se zavalila v sneg. Pri tem sta jima hleba zdrsnila iz rok in se skotalila navzdol. Čeprav je bilo nevarno, sta začela iskati kruh. Bil je zmrznjen. Vsa vesela sta ga pobrala, dala pod pazduho in nesla sovaščanom na Mednik. Vsi so ju pohvalili, da sta bila zelo hrabra. Hleba so ob ognju pogreli, da sta poslala mehkejša in ju s slastjo takoj pojedli.

Samo teden dni zatem so Nemci zažgali vas Kruševci. Vaščani so z Mednika gledali, kako jim ogenj požira domove. »Imel sem solzne oči,« mi je rekel očka.

TANJA RADOVIČ

Planiškov Rajko

»Če ne poveš, boš v petih minutah ustreljen...«, so gestapovci zagrozili mladincu

Skupina gestapovcev in policistov se je počasi z naperjenim orožjem bližala Planiškovi hiši na Zirovskem vrhu. Bilo je deset dni po siloviti nemški ofenzivi avgusta 1943. leta, ko so tod obkolili Prešernovo brigado, ubili 55 in ujeli 90 borcev. Veliko borcev se je »razhajkalo« in skrilo pri sorodnikih ali znancih. Nemške patrulje so jih iskale in s tem namenom so se tudi tistega dne bližali k Planiškovi hiši.

Planiškova majhna kmetija leži pod hribom, v zavetju, na samoti.

Med vojno je imela ilegalno ime Pri Mih. Jakob Primožič-Planiškov je

bil kurir, potem pa komandir kurirske postaje G-9 na Zirovskem vrhu. Kurirja Jakob Primožič in Jože Šubic z Zirovskega vrha (padele 1944. leta v Oselici) sta se večkrat ustavila na Jakobovem domu. In tako sta bila tudi tistega dne v kuhinji in jedla, ko je mati skozi okno zagledala bližajočo se Nemce in prestrašeno kriknila: »Beži-ta, Nemci gredo!« Pod vtisom nedavne ofenzive in tragedije Prešernove brigade je krik zvenel še grozljivejše. Kurirja sta tako urno vrtela pete, da sta se oddeljevala od nevarnosti kot bi ju nosil vihar. Nemci so ju zagledali, ko sta švignila v gozd.

Pred hišo so zgrabili šestnajstletnega Rajka Primoža-Planiškovega.

»Kdo sta partizana, ki sta bežala od vaše hiše v gozd. Povej, kje sta bila, kam sta namenjena in kje imata bunker. Če ne poveš, boš v petih minutah ustreljen!« so grozili in mu potiskali cevi v glavo in prsi.

Rajko je molčal. Gledal je v tla in od časa do časa dvignil glavo ter se zazrl rabljem v obraz.

Gestapovec, ki je govoril slovensko, je gledal, kako se pomika kazalec na uri.

»Prva minuta je že potekla. Boš povedal ali ne. Mi se ne šalimo, gre za tvoje življenje.«

Rajko je skomignil z rameni, češ, kaj jaz vem, kdo sta in kam gresta, a ust ni odprl. Molčal je kot bi bil gluho.

Iztekla se je druga minuta. »Zini že kaj in si reši življenje,« ga je pri-ganjal gestapovec in mu malo trdnejše pritisnil pištolo na čelo.

Ko je minila tretja minuta in od fanta še niso nič zvedeli, so spremeni-li taktiko: »Če poveš, greš z nami. Poslali te bomo v najlepše mesto v rajhu, tam boš lahko hodil v šolo ali se izučil za kaj drugega. Verjetno bi bil dober šofer. Ja, če poveš, ti bomo kupili avtomobil. Nemčija je velika, Hitler moder vojskovodja, zmagali bo-mo in ti boš ponosen, da si nam po-magal, mi pa nate ne bomo poza-bili...«

Rajko jih ni poslušal in sploh ni pomislil, da bi karkoli spregovoril. Predno se je iztekla peta minuta, so pripravili orožje, ga še enkrat opo-zorili na ultimati in ob doleteni mi-nuti je mimo Rajkove glave švignil snop svinčenk iz zbrojevke. Misleč, da je že mrtev, se je zvalil po bregu na-vzdol in ustavil za grmovjem.

»Kako sem se prestrašil!« je govo-ril sam sebi, ko je ugotovil, da je živ.

Nekaj dni kasneje so spet prišli gestapovci in policisti na Zirovski vrh in aretirali tri Jurkove sestre, tri Ja-vorškove brate in Brdačkovega Joža. Čim jih je Rajko opazil, je stekel k Mrlaku, kjer so na skednju mlatili oves. Rajko je vedel, da so tam par-tizani. Opozoril jih je na nevarnost, med njimi je bil tudi sekretar rajon-skega komiteja Milan Zakelj.

Istega dne so pod Planiškovo hišo ubili bolnega partizana, doma iz Suše. Ležal je v bunkerju, v katerem so bi-li prej terenci. Za bunker je vedel Bolantačev Maks iz Zirov, ki je bil v tem bunkerju kot partizan in je potem predsedal h gestapu v Škofjo Loko. Izdajalec živi v Argentini.

Planiškov kozolec je star že več kot sto let. V tem dvojnem kozolcu je

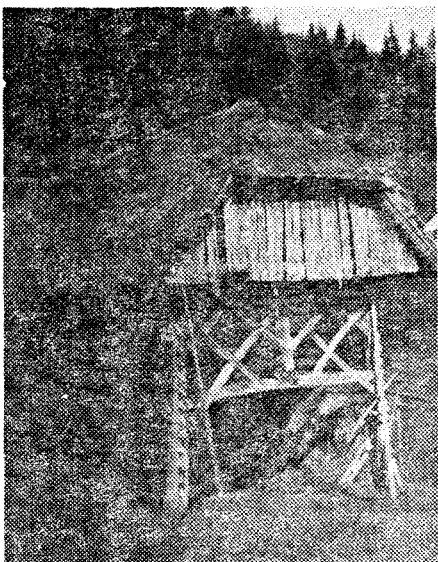
Rajko Primožič, Planiškov

bila kurirska javka, pa tudi policija je večkrat v njem prežala na plen. 15 minut od hiše je bilo taborišče te-rencev in Rajko jih je redno obveščal o gibanju sovražnika. Nekoč so Nem-ci v zasedi v kozolcu čakali prihod kurirja. Čakali so ga zaman, ker je Rajko že opravil svojo obveščevalno nalogo.

Planiškovega mladince-obveščevalca omenja tudi Stanko Petelin v knjigi Prešernova brigada. Tudi Rajkov dve leti mlajši brat Ciril je vestno oprav-ljal kurirsko in obveščevalno delo za OF, kot pravzaprav vsa Planiškova družina. Zofka je bila na terenu mla-dinska funkcionarka in je bila v par-tijski šoli v Čepovanu.

Danes nihče več od številne Pla-niškove družine ne živi v rojstni hiši na Zirovskem vrhu. Hišo oskrbuje nek rudar, domači so se razpršili po Slo-veniji.

JOŽE VIDIC

Planiškov kozolec, v katerem je bila ku-rirska javka in v katerem so imeli Nemci večkrat zasedo

**NASLOVLJENO NA
»TV-15 ZA MLADINO«**

REŠITI ČIM VEČ OROŽJA!

»Ko sem prišel v Velike Lašče«, pripoveduje Ivan Lunder, »se je tam pravkar razpustila starojugoslovanska brigada. Hitro sem pomagal organizirati skupino, ki je pobrala zapuščeno municijo in orožje ter vse skupaj spravila v podzemno jamo. V Laščah smo kaj kmalu utrdili organizacijo, ki je imela nalogo, da razdeli štajerske begunce po hišah in jih nato poveže z NOV. Opremljene z orožjem iz podzemne jame, smo jih jeseni 1941. leta začeli pošiljati v Dolenjski odred. V tej naši organizaciji so bili med drugimi tudi Hočevar, danes že pokojni Bizjak, ki je bil pred vojno tajnik občine, in Brodnik. Vseh dogodkov se še vedno dobro spominjam, imena sodelavcev pa sem že kar precej pozabil, saj je od tedaj minilo že skoraj štirideset let.«

INTERNIRAN NA RABU

Dvakrat ali trikrat je odšel proti Mokrcu, da bi se priključil partizanom, vendar so ga le-ti vedno poslali nazaj na teren.

»Trenutno te bolj potrebujemo na terenu, kjer nam manjka zanesljivih ljudi, so mu dejali in ga postavili za terenskega obveščevalca med Dolenjskim in Notranjskim odredom. Z Lunderom so bili med obveščevalci še Pirnat, Grbec in Kač.

Njegovo delo na terenu se je končalo 1942. leta, ko so ga ujeli Italijani in internirali na Rab.

»Na Rabu sem se srečal z Nanutom, Novakom, Sandijem Majcnom — očetom heroja Milana Majcna — in še z nekaterimi drugimi tovariši. S temi tovariši smo imeli redne sestanke, na katerih smo načrtovali pobeg iz internacije k partizanom.

PARTIZANSKO KRIŽARJENJE

Po kapitulaciji Italije, kar smo na Rabu občutili že pred 9. septembrom 1943. leta, smo že imeli formirano Rabsko brigado, ki jo je sestavljalo 140 Slovencev. Brigada je bila dokaj dobro oborožena z orožjem, ki so ga odvrgli Italijani. Nato se je začelo naše potovanje po morju. Bil sem med štirinajstimi možmi, ki so se z barko odpeljali na Mali Lošinj. Tam smo izvedeli, da je na otoku 2000

PODOBE NAŠIH LJUDI

Brigada, rojena v taborišču

Čeprav živi že ves čas po osvoboditvi v Ljubljani, je Ivan Lunder še vedno močno navezan na Dolenjsko. Tam je preživel svojo mladost in del druge svetovne vojne. Rodil se je 4. februarja 1910 v vasi Dolenje Podpoljane pri Velikih Laščah.

Ko je končal kmetijsko šolo in odslužil vojaški rok v Šabcu, je nastopil svojo prvo službo v Beogradu. Po dobrem letu dni je Beograd zapustil in se vrnil k staršem, da bi jim pomagal voditi trgovino s cementnimi izdelki in lesom. Toda kmalu ga je zmotil vpoklic k vojakom. Začela se je druga svetovna vojna.

Vojaško suknjo bi si moral nadeti v Ptuj, vendar do tja ni uspel priti. Že v Pragerskem so se rezervisti morali ustaviti in obrniti proti Zagrebu. Ptuj so namreč že zasedli Nemci. In ko so rezervisti prišli do Zagreba, so bili Nemci tudi že tam. Zato so se neuniformirani vojaki začeli prebijati vsak zase proti svojemu domu.

četnikov in ustašev ter karabinjerjev in drugih fašistov. Vsi ti so se pripravljali, da z italijansko tovorno ladjo pobegnejo z Malega Lošinja. Na otoku nam je uspela prva vojna zvižga. Čeprav nas je bilo malo, smo zasedli nekaj gričev okoli mesta in sovražnik je mislil, da nas je mnogo več, kot nas je v resnici bilo. Nato smo v mesto poslali delegacijo, ki je z ustaši in četniki imela nekakšne mirovne pogovore. Uspeh je bil ta, da je vseh 2000 četnikov predalo orožje. Potem smo imeli kaj lahko delo. Trije tovariši so se usedli v čoln in odrinili proti tovarni ladji, na kateri je bil samo stari italijanski strojnik. Še isti dan smo se s to ladjo odpeljali nazaj na Rab po ostale tovariše. Pozneje smo iz Raba odpluli v Bakar.

Rabska brigada je po kopnem nadaljevala pohod do Leskove doline, kjer je

bila razpuščena. Vsak borec je odšel v svojo komando mesta. Ivan Lunder je bil dodeljen VOS v Velikih Laščah, kjer je dočkal nemško ofenzivo. Kot borec XVIII. divizije je bil 5. novembra 1944. leta ranjen. Moral je v bolnišnico v Kočevskem Rogu, potem pa so ga z letalom prepeljali v zavezniško bolnišnico v Bari v Italiji. Ko se je po nemški kapitulaciji vrnil z zdravljenja, je bil dodeljen komandi mesta Ljubljana.

BORILA SE JE VSA DRUŽINA

»Vojna ni prizanesla tudi ostalim iz moje družine«, nadaljuje Lunder svoje pripovedovanje. Oče je padel kot talec, brat Stefan je bil partizan in je pozneje v ujetništvu umrl, brata Jureta pa so Nemci odpeljali. Juretu je bilo tedaj komaj petnajst let. Čeprav je bil mladi in neizkušen, je le uspel pobegniti. V glav-

Ivan Lunder

nem peš je prišel iz Nemčije do Kranja, kjer so ga našli zavedni terenci in poslali k partizanom.

In česa se Ivan Lunder najbolj spominja?

»Od vseh številnih doživetij imam še najbolj v spominu bitko pri predoru Šmarje-Sap, ko smo bili izdani in smo se morali tri dni prebijati skozi sovražni obroč. Drugo, česar se tudi dobro spominjam, je miniranje Štampetovega mostu pri Vrhniki. Tedaj so naše delo zvečer dokončali angleški avioni.«

Tako je zaključil svojo pripoved Ivan Lunder, ki je po vojni, ko je že slekel partizansko suknjo, ustanovil državno posestvo v Kočevju, sodeloval na ministrstvu za kmetijstvo in gozdarstvo in se končno spet povrnil v svojo lesno stroko. Tu je tudi dočkal zasluženo upokojeve.

Danes je še vedno čil in zdrav. Aktivno se udeležuje na svojem terenu v različnih organizacijah in še posebno v krajevni skupnosti, kjer z ostalimi občani pomaga reševati vsakdanje probleme.

ROGER GOGALA

JAKOB JEMEC-RADO:

(II)

PISMO BIVŠEMU NACISTU

militarizmu in vojaško masinerijo. Odveč bi bilo podrobno govoriti o nacifazizmu, ki so ga že zgodovinarji, sociologi, psihologi in drugi znanstveniki teoretično, čeprav še ne temeljito, dokaj dobro obdelali. V povojnem obdobju sem prebral kupe knjig o svetovnih vojnah tega stoletja in videl številne filme o zgodovini in politiki Hitlerjevega rajha, ki je imel v dvanajstih letih svojega obstoja za seboj več zločinov, kot so jih zagrešili vsi oblastniki 2000-letne zgodovine našega štetja (požig rajhstaga in Goringov sodni proces, številne tovarne — taborišča smrti, streljanje talcev — 10 do 100 oseb nižje rase za enega nadčloveka, genocid celih narodov, strahotna mučenja, vezana na različne medicinske poskuse na živih ljudeh v taboriščih smrti, ropanje premoženja v okupiranih državah — primer: Göring, Himmler itd.).

Pri vsem tem pa mi živi v spominu moj starejši brat, ki so ga gestapovci kot telesnega invalida (pred vojno je dve leti ležal skoraj nepremično v bolniški postelji) v Begunjah na Gorenjskem leta 1944, v eni izmed celic smrti, sedem dni zasiljevali in strahotno pretepali, nato pa privezanega na kol ustrelili. Takrat je imel devetnajst let. Tudi ne morem pozabiti mlajšega brata, ki je bil kot štirinajstletni otrok leta 1942 poslan v taborišče Buchenwald, od koder se je vrnil kot duševni invalid. Tudi mi ne uspe pozabiti, kako so v isti kaznilnici, kjer je bil ustreljen brat, gestapovci leta 1942 z bikovko pretepali tudi mene in kako so me pazniki zmerjali z vindišarskim psom ter me v celovskih zaporih brcali v zadnjico. V tamkajšnjih zaporih sem v letu 1942 predsedel v družbi avstrijskih političnih jetnikov, skoraj tri mesece. Tja me je posredno poslal gospod Hans Fradler iz Unterdeke, ko je sporočil oblastem, da sem na silvestrovo 1941 pobegnil z njegove

kmetije. Po dobrih štirinajstih dneh so me doma aretirali domžalski gestapovci.

Ni namen tega pisma, da vam ali vašemu gospodu Fradlerju, nekdanjemu ortsbaufenfirarju, posredujem učno lekcijo o političnih napakah, ki ste jih v preteklosti storili kot člani NSDAP (vi še posebej kot Ortsgruppenleiter), temveč vam želim povedati, da bi vam moral kot človek človeku povedati že pred tridesetimi leti, ko je vaše navdušenje in navdušenje gospe Stromberger za »nepremagljivo« Hitlerjevo armado in veliki nemški rajh dosegel vrh. Nacistični zakoni, ki so temeljili na kruti rasistični teoriji o delitvi ljudi na arijsko raso in nižje rase, mi kot pripadniku nižjih ras niso dovolili nobenega komentiranja in razpravljanja z gospodarjem, temveč so strogo zahtevali delavnost, absolutno molčečnost, poslušnost in zvestobo gospodarju, ki je tako milosten, da svojega sužnja pusti živeti. Čeprav so od takrat minila že tri desetletja, mi podzavest (in obljuba tovarišem) narekuje, da izpovem teh nekaj skromnih besed, ki bi v času nacizma pomenile, če bi bile izrečene, samomor oziroma odhod v taborišče smrti, v kolikor bi tak uporni in drzni suženj ne bil likvidiran že na kraju samem.

Kakor sem že povedal, vas nimam namena poučevati ali kakorkoli vplivati na vas, da bi pri tridesedemdesetih letih spremenili mišljenje in svoj svetovni nazor ter se kesali za svoje ravnanje v preteklosti, niti vas nimam namena obtoževati. V povojnih letih ste imeli dovolj časa, da ste lahko kritično analizirali lastno življenje in delovanje v nacistični Nemčiji ter spoznali zmoto, ko ste menda še pred anšlusom pristopili k firerjevi nacistični stranki. Slišal sem, da ste imeli precej zaslug v stranki in da vas je prav to pripeljalo do funk-

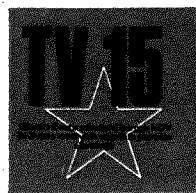
cije Ortsgruppenleiterja. Povedali ste, da vas je angleško vojaško sodišče leta 1946 nekaj mesecev zasiljevalo in obsodilo na dve leti zapora, ki ste ga morali prestati v avstrijskih zaporih. Kaj so Angleži vzeli za osnovo obtožbe, niste povedali. Moj prijatelj Tone Melinc in jaz, kot vaša delavca, vam nisva mogla očitati fizičnega hudodelstva. Znano pa je, da ste bili goreč pristaš stranke in da ste v svojih zunanjih manifestacijah, to je v svojem obnašanju skušali oponašati ošabnost in nadutost strankinih tovarišev, ki so predstavljali nemški HERRENVOLK, katerega sta po Hitlerjevi teoriji oziroma filozofiji narave in bog določila, da vlada nižjim rasam. Kaj vam je glede političnega delovanja v nacistični stranki lahko očitalo ljudstvo območja Meiselding, pa je drugo vprašanje. Še danes mi včasih stopi pred oči vaša ponosna podoba iz vojne, podoba z rjavo uniformo stranke oziroma Ortsgruppenleiterja. Predstavljali ste »najuglednejšo« politično nacistično osebnost v občini Meiselding in od vas je bilo odvisno življenje nas — delavcev, s katerimi ste neomejeno razpolagali. Tako razumem, da vas po tej strani samo lepi spomini vežejo na Hitlerjevo Nemčijo, ki vam je nudila različne ugodnosti, vam dajala oblast v roke in posredovala ceneno delovno silo okupiranih držav. V času tretjega rajha je vaša kmetija dosegla največji gospodarski razcvet, saj ste imeli okrog tristo glav živine in od tega osem konj ter dvajset prašičev. Njive so bile do zadnjega koščka zemlje skrbno obdelane, travniki negovani, lepo pokošeni itd.

Večkrat sem po vojni razmišljal, ali vas je, gospod Stromberger, močno presenetilo, ko so leta 1946 pred mednarodnim vojaškim sodiščem v Nürnbergu prišli na dan strahoviti vojni zločini zoper človeštvo, torej zločini, ki jih je storila firerjeva Nemčija, ki ste jo tako visoko cenili, da ste se ji v najlepših letih svojega življenja posvetili z dušo in telesom. Skoraj bi upal trditi, kolikor sem vas imel v dveh letih in pol priložnost spoznati (čeprav meni niste naklonili ves ta čas deset privatnih besed), da ste se tedaj čutili od stranke globoko ogoljufanega, kakor se je čutila ogoljufana večina poštenega nemškega ljudstva, katerega je Göbbelsova skrbno preračunana propaganda slepila skozi vse vojno obdobje, da Nemčija bojuje z Rusijo — boljševidi pravično obrambno vojno. Žal je nemško ljudstvo šele po vojni, ko je bilo že zdavnaj prepozno, spoznalo svojo strašno zmoto o firerju, ki je pognal v smrt milijone ljudi, ne samo zaslužjene

Evrope, temveč tudi svojega ljudstva.

Še vedno se živo spominjam, kakšna rasistična gonja je tedaj vladala med Nemci proti Poljakom in Rusom, češ da so oni glavni krivci druge svetovne vojne. Nemško ljudstvo, zlasti preprosti ljudje z nepokvarjeno miselnostjo, je končno izvedelo, da je bil Hitler povzročitelj druge svetovne vojne in da je bil firer tisti, ki je (razen Anglije in ZDA) napadal zahrbtno brez vojne napovedi evropske države in jih brez težav zasedel. Ni bilo države v Evropi, ki jih je Hitler okupiral, da bi se tedaj upala napasti Nemčijo, ki je imela najmodernejšo in najmočnejšo armado na svetu. Hitler, kot najhujši diktator in sovražnik ljudstva vseh časov, ki mu je moralo priti seči zvestobo vse nemško ljudstvo, je ob izdatni slepi podpori svojih zločincev pajdašev — maršalov in generalov, spravil več kot polovico sveta v strašno nesrečo. Milijonom otrok je vzel očeta, ženam može, dekletom fante in jih poslal na morišče, da o civilnem prebivalstvu, ki je umrlo v zaledju zaradi bombardiranja ali pa je izginilo v pekeh koncentracijskih taborišč, ne govorim.

Se nadaljuje

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERSEK

Novinarji: NEVA MUZIC, ANDREJ SKALERIC,
MILENA STRAJNAR, POLDE VRBOVSEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Uprava in naročniški oddelek »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; faks: račim 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti prodaji 3 dinarje

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišei: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35